

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ACADEMY OF OPEN SOCIETY SECURITY
GLOBAL ORGANIZATION OF ALLIED LEADERSHIP

НАЦІОНАЛЬНА І МІЖНАРОДНА БЕЗПЕКА В СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

Матеріали науково-практичної конференції

Київ, 29 грудня 2011 р.

Київ
Видавець Ліпкан О.С.
2011

УДК 351.746.1(477)
ББК 67.94.01.212

Національна і міжнародна безпека в сучасних трансформаційних процесах : матеріали науково-практичної конференції (Київ, 29 грудня, 2011 р.). — К.: ФОП Ліпкан О. С., 2011. — 124 с.

ISBN 978-966-2439-29-8

У збірнику знайшли відображення результати науково-практичного пошуку фахівців у сфері національної і міжнародної безпеки, актуальних проблем правоохоронної діяльності.

Збірник розрахований на викладачів, здобувачів, слухачів і студентів навчальних закладів безпекового і юридичного профілю, а також працівників органів державної влади.

УДК 351.746.1(477)
ББК 67.94.01.212

ЗМІСТ

БЕЗПЕКОЗНАВСТВО / SECURITY STUDIES

БЕЗПЕКОВИЙ ВИМІР СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ США	8
<i>Ліпкан Володимир Анатолійович, професор кафедри управління в ОВС Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент, академік Академії наук вищої освіти</i>	
ПОЛИТИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ УКРАИНЫ КАК ГЛАВНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ	12
<i>Боришкевич Володимир Васильович, студент магістерської програми «Управління фінансово-економічною безпекою» ННІ менеджменту безпеки</i>	
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ	16
<i>Гнилицька Лариса Володимирівна, доцент кафедри обліку підприємницької діяльності ДВНЗ «КНЕУ ім. В.Гетьмана» кандидат економічних наук</i>	
ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ ОХРАНЫ СТРОИТЕЛЬНЫХ ОБЪЕКТОВ	19
<i>Окаевич Василий Петрович, студент магістерської програми «Управление финансово-экономической безопасностью» УНИ менеджмента безопасности</i>	
ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ В ЛОКАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ	22
<i>Осинська Наталля Сергіївна, студент магістерської програми «Управління фінансово-економічною безпекою» 11-М ННІ менеджменту безпеки</i>	
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	28
<i>Лотарев Андрій Григорович, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»</i>	

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	32
<i>Лічман Тетяна Вікторівна,</i> аспірант, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»	
ФОРМИРОВАНИЕ СЛУЖБЫ БЕЗОПАСНОСТИ НА ПРЕДПРИЯТИИ, ПРЕЖДЕ НЕ ИМЕВШЕМ ДАННОГО СТРУКТУРНОГО ПОДРАЗДЕЛЕНИЯ	35
<i>Бондаренко Роман Юрійович,</i> Студент групи УФЕБ-11м	
НАДІЙНІСТЬ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ	40
<i>Шумський Володимир Ігорович,</i> керівник проєкту, Інститут Стандартів Безпеки Навчально- науково-дослідний центр	
ЗАГРОЗИ ТА РИЗИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	43
<i>Карпова Крістіна Вікторівна,</i> здобувач, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»	
СИСТЕМА ЭКОНОМИЧЕСКОЙ РАЗВЕДКИ ПРОМЫШЛЕННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ	45
<i>Панчишный Дмитрий Николаевич,</i> начальник служби безпеки відділення Укркразбанка	
ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРТЕРОРИСТИЧНИХ СТРАТЕГІЙ ООН	49
<i>РИЖОВ Ігор Миколайович,</i> докторант НАСБУ, кандидат юридичних наук, доцент	
ОКРЕМІ ЕКОНОМІЧНІ ПІДХОДИ ДО СТВОРЕННЯ СЛУЖБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАЙНОВОЇ БЕЗПЕКИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.	51
<i>Троханенко Ігор Михайлович,</i> ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»	

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО / INFORMATION LAW

ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ: АНАЛІЗ ТЕРМІНОЛОГІЧНО-ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ	55
<i>Баскаков Володимир Юрійович,</i> здобувач Національного університету біоресурсів і природокористування України	
ОКРЕМІ ПРИНЦИПИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН.	59
<i>Дімчогло Марина Іванівна,</i> здобувач кафедри адміністративного та фінансового права Національного університету біоресурсів і природокористування України	

ЄВРОПЕЙСЬКА СИСТЕМА ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ	62
<i>Тунік Андрій Володимирович,</i> <i>здобувач Юридичного інституту Національного авіаційного університету</i>	
РОЛЬ КОДЕКСА УКРАЇНИ ОБ ІНФОРМАЦІЇ В УНІФІКАЦІЇ ПРАВООТНОШЕНЬ В СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗОПАСНОСТІ	66
<i>Цымбалюк Вітай Степанович,</i> <i>кандидат юридических наук,</i> <i>старший научный сотрудник</i>	
ЩОДО НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ІНКОРПОРАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА	69
<i>Череповський Кирило Павлович,</i> <i>здобувач кафедри адміністративного та фінансового права</i> <i>Національного університету біоресурсів</i> <i>і природокористування України</i>	
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ.....	71
<i>Чуприна Олена Василівна,</i> <i>аспірантка Юридичного інституту</i> <i>Національного авіаційного університету</i>	

ЦИВІЛЬНЕ ТА АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО / CIVIL & ADMINISTRATIVE LAW

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ГРАНИЧНИЙ РОЗМІР КОМПЕНСАЦІЇ ВИТРАТ НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУ У ЦИВІЛЬНИХ ТА АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВАХ» від 20.12.2011 року	73
<i>Братель Олександр Григорович,</i> <i>заступник начальника кафедри цивільного права і процесу НАВС,</i> <i>кандидат юридичних наук, доцент</i>	
ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ МВС УКРАЇНИ	76
<i>Вац Вєра Михайлівна,</i> <i>ад'юнкт кафедри управління в ОВС НАВС</i>	
УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ПОСЛУГ ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ЮРИДИЧНИМИ ОСОБАМИ	78
<i>Владикін Олександр Насирбекович,</i> <i>здобувач кафедри цивільного права НАВС</i>	
СУЧАСНЕ ТЛУМАЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	80
<i>Діордіца Ігор Володимирович,</i> <i>доцент кафедри кримінального права, процесу та криміналістики</i> <i>Академії праці і соціальних відносин ФПУ кандидат юридичних наук</i>	
КВАЛІФІКАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОСТУПКІВ У СФЕРІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ЗА ОЗНАКАМИ ЇХ СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ..	82
<i>Довгань Микита Юрійович,</i> <i>здобувач кафедри адміністративного та фінансового права</i> <i>Національного університету біоресурсів і природокористування України</i>	

ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТ	
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ МОЛОДІ	84
<i>Калюжний Кирило Ростиславович,</i>	
<i>здобувач кафедри адміністративного</i>	
<i>права і процесу Національний університет</i>	
<i>внутрішніх справ</i>	
ПОСЛУГИ ДИСТРИБУЦІЇ У ГАЛУЗІ МОБІЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ	86
<i>Ковтуненко Віталій Володимирович,</i>	
<i>здобувач кафедри цивільного права НАВС</i>	
ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИМУСОВОГО	
ПОВЕРНЕННЯ І ВИДВОРЕННЯ ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ	
БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА	88
<i>Коваль Вікторія Олександрівна,</i>	
<i>здобувач кафедри адміністративного права і процесу НАВС</i>	
АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО	
ЗАХИСТУ БЕЗДОМНИХ ОСІБ ТА БЕЗПРИТУЛЬНИХ ДІТЕЙ	90
<i>Кожура Людмила Олександрівна,</i>	
<i>ад'юнкт кафедри адміністративного права та процесу</i>	
<i>Національної академії внутрішніх справ</i>	
ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНОГО	
РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПРОТИДІЇ	
ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ	92
<i>Кушнір Ольга Василівна,</i>	
<i>здобувач Запорізького національного університету</i>	
ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДУ АДМІНІСТРАТИВНОГО	
ПРАВОПОРУШЕННЯ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО	
ДЕРЖАВНУ ТАЄМНИЦЮ	94
<i>Стоєцькій Олексій Васильович,</i>	
<i>старший державтоінспектор відділу автомобільної технічної інспекції</i>	
<i>УДАІ ГУ МВС України в Київській області</i>	
НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ФІЗИЧНИХ ТА ЮРИДИЧНИХ	
ОСІБ НА ЗВЕРНЕННЯ	97
<i>Цимбалюк Віталій Михайлович,</i>	
<i>здобувач кафедри адміністративного права і процесу НАВС</i>	
КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО,	
КРИМІНАЛІСТИКА /	
CRIMINAL LAW, CRIMINAL PROCEDURE, CRIMINALISTICS	
ОСОБЛИВОСТІ ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ	
ЗАКОНІВ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.	99
<i>Білокінь Руслан Михайлович,</i>	
<i>здобувач кафедри кримінального процесу</i>	
<i>Національної академії внутрішніх справ</i>	

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДОВО-БАЛІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	101
<i>Кофанов Андрій Віталійович, доцент кафедри криміналістичної техніки, Навчально-наукового інституту підготовки слідчих і криміналістів НАВС кандидат юридичних наук, доцент</i>	
АКТУАЛЬНІСТЬ НАУКОВИХ ПОШУКІВ ЩОДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА РОЗБИЙ В РОЗРІЗІ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ІНШИХ КРАЇН СВІТУ	103
<i>Паламарчук Кристина Вікторівна, ад'юнкт кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ</i>	
СПІВВІДНОШЕННЯ ЗАКОННОСТІ ТА СПРАВЕДЛИВОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	106
<i>Рогатюк Андрій Ігорович, ад'юнкт кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ</i>	
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ БОРОТБИ З КАТУВАННЯМИ	108
<i>Телесніцький Геннадій Никоневич, заступник начальника відділу прокуратури м. Києва</i>	
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ КОНФЛІКТ: ПОШУК НОВОЇ ПАРАДИГМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	112
<i>Усатий Григорій Олександрович, кандидат юридичних наук, с.н.с., доцент</i>	
КЛАСИФІКАЦІЯ ІМУНІТЕТІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ	115
<i>Щериця Світлана Іванівна, здобувач кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ</i>	
АНОНС	119

БЕЗПЕКОЗНАВСТВО / SECURITY STUDIES

БЕЗПЕКОВИЙ ВИМІР СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ США

*ЛІПКАН Володимир Анатолійович,
професор кафедри управління в ОВС
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент,
академік Академії наук вищої освіти*

Події, що відбуваються в світі переконливо свідчать про те, що Євросоюз наразі доживає свої останні часи. Сумно, але керманічі Європи не зрозуміли, що спільність Європи полягає не лише у запровадженні єдиної валюти, а у формуванні спільного європейського світогляду, заснованого на моральному переконанні і відданості європейським цінностям. ЄС крокувало власним, як їм здавалося, шляхом, на жаль, так і не зрозумівши провідну роль України, безвідповідально захопившись ортодоксальними геополітичними вченнями атлантистів, які уміло вселили в голову пересічних європейців острах перед колишніми країнами СРСР, «комуністичною заразою», так і не позбавившись минулого ставлення до СРСР, яке безпідставно і помилково було екстрапольовано на Україну. І це при тому, що Україна — одна із країн-засновниць ООН, це Батьківщина теорії розподілу влад, а також держава, в якій першій в світі було видано писану Конституцію. Як би хто нині не прагнув переписати історію — це лише спроби сліпих бавитись на мінному полі, адже історично наша держава завжди була центром Європи. Початок православ'я, писемності, традицій іконописі, духовництва, віднайдення лазеру і кібернетики і багато чого іншого — це усе те, чого нас прагнуть позбавити псевдо науковці, і хворі на політичні амбіції політикани. Можна позбавити книжок, але не можна позбавити власної історії.

Віддавши переваги іншим країнам щодо членства в ЄС, зокрема Румунії та Болгарії, і все продовжуючи заgravати із нашою державою черговими нічим не підкріпленими обіцянками, і постійними показовими повчаннями, Європа опинилась на грані системного дефолту, причому дефолту світоглядного. Непродумана міграційна політика, серйозні геополітичні прорахунки, пов'язані, передусім, із допущенням значного впливу США на європейську політику, невважена інформаційна політика, поєднана із невірними фінансовими кроками, щодо порятунку Греції, Італії, Португалії та Іспанії — усе

це стало наслідком системної інформаційної поразки європейської системи цінностей, її нарочитої безпорадності перед сучасними реаліями взаємопроникнення культур і, як наслідок, знекультурування самої Європи, і бажанням не бачити того, що світ суттєво змінився.

Причому ці зміни відбулися не на користь Європи. За усім цим стоїть США — провідна країна, яка уміло та ефективно використовує засоби інформаційного протипорства для досягнення свого глобального домінування — *global leadership and global governance*. Причому європейці дуже наївно припускали, що дану зброю буде спрямовано лише на зараження вірусом демократії країн третього світу, а також на пом'якшення дії тоталітарних режимів у країнах північної Африки. Натомість, європейські аналітики серйозно помились, наслідком чого стало те, що справжнім господарем у Європейському домі європейці вже не виступають.

Щоб не бути голослівним, нагадаю слова О.Гамільтона про те, що самий холодний розрахунок вимагає, щоб американці коригували свою підтримку європейських держав, не пов'язуючи себе конкретними зобов'язаннями. Більш конкретно варіант теорії рівноваги сил виклав Т.Джефферсон, зазначивши, що американцям слід молитися про те, щоб європейські держави так протистояли одна одній, щоб проблеми їхньої власної безпеки вимагали розміщення усіх збройних сил на власній території і щоб у результаті усі інші частини світу перебували у «непотурбованому мирі», тобто тому мирі, який повністю буде підконтрольний США. Як колись казав Генрі Кісінжер, хто занадто зосереджений на внутрішніх загрозах, згодом опиниться в ярмі зовнішніх.

Реалізація США стратегії керованого хаосу передбачає впровадження алгоритму хаосу не тільки до мусульманських країн, як помилково розраховували європейські стратеги, а й до Європи, у тому числі і через знищення європейської валюти. Не слід вводити себе в оману, марячи про допомогу США. Яскравим прикладом сутності політики даної країни слугують слова колишнього державного секретаря США Джона Квінсі Адамса: «... **США бореться і захищає лише свою власну свободу і незалежність...**, одного разу ставши під чужі прапори ... вона не зможе лишатися господаркою власного духу».

Головна помилка Європи полягала у тому, що, створивши Європу, вони не створили європейців, а також не розбудували ефективні механізми трансформації емігрантів в європейців.

Як влучно висловився Ф.Пананті уміти управляти — означає уміти обирати. Не обравши Україну — Європа помилилась. Париж, Кельн, Гамбург, Лондон, навіть Відень — знайти там справжніх представників Європи вже зараз дуже складно, а що буде далі? Чому таке обурення викликала робота Т. Сарацина про крах ідей плавильного котла, і чому таку підтримку я

отримав, виступаючи на міжнародному форумі в Словаччині та Австрії, присвяченому краху теорії мультикультуралізму? Де логіка приходу ультра національних партій в Угорщині, Австрії, друге місце яке посів Ліпен у Франції на виборах президента кілька років тому? Ще є час виправити цю фатальну помилку, але чи є сенс вже тепер для України стрибати у той корабель, який тримає курс на знищення і нестабільність, курс повної самоліквідації, передусім втрати самоідентифікації європейської нації, цільності та єдності світогляду європейської спільноти, традицій і культури, зміни світогляду і відповідно невідомого крокування у темряву хибної новобудови під назвою: європейській дім? Чи буде він Європейським... Покаже час.

А наразі сучасна стратегія національної безпеки США, яку Президент Обама опублікував на початку 2012 року, насправді виступає стратегією оборони: в ній не передбачено і не визначено національних інтересів, системи національних цінностей, що сповідують США, та системи їхнього розвитку, а також засобів забезпечення безпеки [1]. Нинішня адміністрація Президента США чільну увагу приділяє скороченню військових витрат, а також значно посилює сумнів у можливості реалізації в дійсності положень Стратегії національної безпеки США, яка розроблялася ще за часів Буша, за якої США мають бути настільки військово могутніми, щоб мати можливість вести одночасно виграшні бойові дії в двох різних регіонах [2].

Навчаючись в США, можу не зі слів когось, і не переспівуючи чиїсь думки, висловити власний науковий погляд і дати власну оцінку тому, що відбувається: нині за відсутності розвитку теорії національної безпеки в США, нерозвиненості передусім теоретичного осмислення феномену безпеки саме як цілісного та екзистенціального, військові та радники вищих посадових осіб країни помилково ототожили безпеку країни із її військовою могутністю і фактично здійснили підміну понять. На практиці це знайшло своє відображення у тому, що фактично стратегія національної безпеки в США у її нетривіальному розумінні там зараз відсутня. Її замінила стратегія оборони, в якій чільне місце приділено рівню бюджетних асигнувань на оборону.

Час також показав, що сила була, є і завжди лишатиметься вагомим важелем впливу на вирішення будь-яких питань: чи то політичних, чи то економічних чи то інших [3]. І головне, що інформаційна зброя на цьому шляху відіграє роль дороговказу існування майбутніх держав [4].

Тому саме безпековий вимір стратегії національної безпеки, а також застосування націобезпекознавчого методу [5,6] і дозволило мені твердити: за нинішньої адміністрації Президента США подальше збереження військового вектору стане помилковим шляхом повернення до гонки озброєнь, і перетворить США із глобального лідера в глобального доміатора, глобального

жандарма. Фактично дана політика США на пряму закладає підвалини до формування і розвитку тероризму та інших форм екстремізму. Застосування розумної сили, використання концепції «smart power», тих напрацювань, які мають і M.J.Miller, Robert Denemark, J.Nye, Andrew J. Vacevich, яскраві представники Delaware University, National security Institute for Global leadership, CISAC Stanford University, CSIS, а також інші американські вчені та недержавні організації, слугуватиме індикатором розуміння керманічами США того, що безпека і оборона є пов'язаними, але різними явищами.

Як влучно зазначив відомий американський політичний аналітик Anthony H. Cordesman, нинішня стратегія національної безпеки США становить собою не стільки концептуальний документ у безпековій сфері, скільки визначає можливості та ресурси США із забезпечення ефективного використання та розташування наземних сил для здійснення військових операцій. Даний дослідник також робить правильний наголос на тому, що така ситуація і поспішність із ухваленням документа може бути спричинена прийдешніми виборами, на яких Президент Обама спробує залишитися на другий термін.

Нові кормчі Європи мають тверезо оцінити і визнати важливу роль України в новій архітектурі європейської політики, врахувати помилки своїх попередників, позбувшись заангажованості і спотвореного розуміння європейцями толерантності, а також зубожілого тлумачення значення назви нашої держави, яка, перебуваючи в центрі Європі, на перетині кількох світових цивілізацій, за чиеюсь хіттю є «окраїною». Тільки як можна, будучи в центрі усього, бути країною — звісно ж лише у думках і геополітичних фентезі.

Завершу власну статтю слова відомого філософа Н.Шамфора, толерантність інколи доходить до такої межі, що її радше назвеш дурістю, аніж добротою та великодушністю, адже у людини має вистачати розуму на те, щоб ненавидіти своїх ворогів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. http://csis.org/files/publication/120123_us_new_strategy_budget_execsum.pdf
2. http://csis.org/files/publication/111511_Defense_Resources_Threats.pdf
3. Міжнародне право : [підручник] / [В. А. Ліпкан, В. Ф. Антипенко, С. О. Акулов та ін.] ; за ред. В. А. Ліпкана. – К. : КНТ, 2009. – 752 с.
4. Woodward Bob Obama's Wars. – New York : Simon & Schuster; First Edition edition (September 27, 2010). – 464 p.
5. Ліпкан В.А. Теорія національної безпеки : [підручник]. – К.: КНТ, 2009. – 631 с.
6. Ліпкан В.А., Ліпкан О.С. Національна і міжнародна безпека у визначеннях та поняттях. Вид. 2- доп. і перероб.— К.: Текст, 2008. – 400 с.
7. Vacevich Andrew J. Washington Rules: America's Path to Permanent War/ – Metropolitan Books; 1 edition (August 3, 2010). – 304 p.

ПОЛИТИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ УКРАИНЫ КАК ГЛАВНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

БОРИШКЕВИЧ Владимир Васильевич,
студент магістерської програми
«Управління фінансово-економічною безпекою»
ННІ менеджменту безпеки

Политическая безопасность — составная часть, главное звено, основа национальной безопасности. Нынешние и перспективные интересы Украины требуют серьезного внимания к этой области государственного и общественного развития. Именно этим обусловлена актуальность этой темы, ведь жизнеспособность общества и государства зависит от уровня их безопасности.

Цель работы — доказать значимость политической безопасности в системе национальной безопасности для дальнейшего демократического развития государства.

Ключевые слова: *политическая безопасность, национальная безопасность, государственная политика, стратегии политической безопасности, Концепция политической безопасности, политические интересы.*

Анализ политической безопасности Украины свидетельствует, что процесс обострения негативных воздействий на приоритетные национальные интересы в политической сфере продолжается. Комплексное воздействие этих негативных факторов существенно влияет на уровень реализации национальных интересов, состояние национальной безопасности страны в целом.

Очевидно, назрела необходимость совершенствования государственной политики, которая бы дала возможность разработать эффективные механизмы стабилизации государственных и политических процессов, реализации социально-политических прав и интересов граждан Украины. Должен внедряться комплексный механизм выявления угроз национальным интересам в политической сфере, разработки и принятия соответствующих мер по их нейтрализации, координирование усилий государственных и негосударственных учреждений по их устранению.

Сложность общественно-политической жизни вызывает необходимость применения разнообразных, тактических приемов, форм, способов и средств нейтрализации угроз политической безопасности Украины. К обеспечению безопасности могут привлекаться как государственные органы отдельно или во всей совокупности, так и негосударственные организации и учреждения.

Основным субъектом системы обеспечения политической безопасности должно быть государство, которое выполняет функции в этой сфере через органы законодательной, исполнительной и судебной власти. Поэтому политическая безопасность должна основываться, прежде всего на сильной триединой государственной власти. Она должна руководствоваться научно определенным для современных условий приоритетными национальными интересами Украины в политической сфере, всесторонне оцененным перечнем угроз этим интересам. Функционирования системы обеспечения политической безопасности должны поддерживать совершенные информационно-методологические технологии принятия решений. Наконец, осуществление этих решений будет эффективным, если оно будет опираться на исполнительные структуры с рациональным распределением и координацией их действий.

К основным угрозам политической безопасности украинского государства необходимо отнести:

- отсутствие системного анализа управленческих решений;
- низкая эффективность государственного контроля за выполнением принятых решений;
- сохранение антидемократического механизма формирования внутренней и внешней политики;
- коррупция и протекционизм в государственных структурах;
- недостаток информации у мирового сообщества о действительном состоянии и развитии процессов в Украине;
- подчинение СМИ правящей элите.

Существование этих угроз предопределяет необходимость создания действенного механизма обеспечения политической безопасности.

Украине предстоит создать систему политической безопасности, соответствующей демократической правовом государстве. Для этого именно государство должно стать такой. В связи с этим первостепенное значение имеет развитие гражданского общества, повышение политической культуры и активности народа, «лечение» его от пассивного ожидания благ от власти и осознание того, что народ сам может создать современную власть, способную к созиданию, прогрессу и миру. Но и народ не застрахован от политических ошибок, соучастия в политических преступлениях.

Основными требованиями к функционированию системы обеспечения политической безопасности должны быть:

- Соответствие принципам обеспечения политической безопасности;
- Направленность на защиту интересов населения Украины — как групп, так и отдельных лиц;

- Законность функционирования системы;
- Управляемость системы;
- Эффективность и устойчивость функционирования.

Над созданием такой системы как органической составляющей, системы национальной безопасности необходимо сосредоточить усилия всех ветвей власти, исполнительных структур, экспертов. Обеспечение политической безопасности требует разработки и реализации Концепции политической безопасности Украины. Этот документ должен соответствовать национальным интересам Украины, стать стратегическим ориентиром на 10–20 лет и заложить основы безопасности развития национальной внутренней и внешней политики.

Стратегия обеспечения политической безопасности Украины должна базироваться на:

- системном подходе к анализу динамики эволюции состояния общества и политических процессов, происходящих в нем;
- многовариантности параметров анализа;
- многовариантности прогнозов общественно-политического развития государства и общества.

Преимущества такого подхода заключаются в возможностях:

- объективной оценки существующей ситуации и динамики ее эволюции с учетом потребности в обеспечении целостности, стабильности и эффективности функционирования украинского общества как системы с собственными внутренними особенностями и как структурного компонента мировой общественной и политической системы;
- построения всесторонне обоснованных аналитических моделей, способных учитывать многовекторность воздействий внешних и внутренних факторов общественно-политического развития и поддерживать высокий уровень достоверности прогноза;
- коррекции стратегии в зависимости от развития событий по тем или иным вариантам, что позволяет избегать экстренных политических решений, недостаточно обоснованных и спрогнозированных отношении своих последствий;
- разработки стратегии политической безопасности Украины на почве соответствия исключительно национальным интересам Украины.

В Концепции политической безопасности Украины следует определить сущность политической безопасности, систему национальных интересов в данной сфере, систему критериев и индикаторов политической безопасности, систему угроз политической безопасности, предусмотреть создание

аналитической модели состояния и прогноза политической безопасности Украины, разработать механизм обеспечения политической безопасности и предложить пути его практической реализации.

Результатом реализации Концепции и Программы должно стать создание целостной общенациональной системы политической безопасности Украины [5].

Важным требованием к системе обеспечения политической безопасности Украины должна стать направленность на защиту интересов ее граждан. Обеспечения достойных социальных условий существования и развития человека, всестороннее выявление и реализация его прав и свобод, обеспечение общественной стабильности и общественного согласия является и всегда будут залогом стабильности и динамичного развития как общества, так и государства в Украине.

Политическая безопасность является совокупностью мероприятий по выявлению, предупреждению и устранению тех факторов, которые могут нанести ущерб политическим интересам страны, народа, общества, граждан, обусловить политический регресс и даже политическую гибель государства. Она является основной составляющей политики национальной безопасности Украины. Существует много опасностей, которые способны подрвать власть, правовой порядок, вызвать хаос. В свою очередь, накопление этих угроз предопределяет необходимость создания действенного механизма обеспечения политической безопасности.

Обеспечение политической безопасности является обязательным условием независимости государства, развития процессов государственного строительства и развития эффективной системы государственного управления, развития и укрепления системы политических институтов, развития гражданского общества, политической и общественной стабильности. Создание целостной системы политической безопасности Украины — как в плане нейтрализации действующих угроз, так и превентивных мер по угроз потенциальных — есть общественная важная задача, выполнение которого возлагается прежде всего на государственные органы.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Новицький Г. Забезпечення національної безпеки в сучасних умовах: нові підходи / Г. Новицький // Науковий вісник Національної академії служби безпеки України. — 2004. — № 20. — С. 37–45.
2. Серебрянников В.В. Політична безпека / В.В. Серебрянников. — К.: «Вільна думка», 1997. — № 1. — С. 18–32.
3. Ситник Г. Національна безпека України / Г. Ситник. — К.: Б.в., 2004. — 58 с.

4. Тертий В. Пошуки і шляхи роз'язання політичної безпеки /В. Тертий //Безпека життєдіяльності. — 2009. — №1. — С. 27–29.
5. Циганов І. Політична безпека і безпечна політика. Складові, ознаки, стан, тенденції/І. Циганов. — К.: Б.в., 2006. — 79 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*ГНИЛИЦЬКА Лариса Володимирівна,
доцент кафедри обліку
підприємницької діяльності
ДВНЗ «КНЕУ ім. В.Гетьмана»
кандидат економічних наук*

У вітчизняній і закордонній науці до дослідження проблем економічної безпеки, як правило, підходять із позиції (економічного) підходу, при якому економічна безпека розглядається винятково як стан захищеності підприємства.

На наш погляд це не зовсім вірно, тому що економічна безпека, як показала остання всесвітня фінансово-економічна криза, це дуже складна категорія, що включає в себе не тільки власне економіку, але й інші базисні складові, від яких залежить благополучне існування цивілізації на нашій планеті [1]. У числі політика, міжнародні відносини, технології, міжнародна торгівля, світова фінансова система й т.д.. З огляду на все це ми пропонуємо розглядати економічну безпеку, як складну багатофакторну категорію, у трьох взаємозалежних аспектах (Рис.1)

Перший аспект — організація системи економічної безпеки підприємства.

Другий аспект — діяльність суб'єктів системи економічної безпеки підприємства.

Третій аспект — оцінка стану економічної безпеки підприємства. Особливістю третього аспекту є те, що він, по суті, є індикатором ефективності функціонування як у цілому системи економічної безпеки, так і діяльності кожного її суб'єкта.

При розгляді **першого аспекту економічної безпеки** необхідно особливу увагу приділити глибокому розумінню того, якою повинна бути сучасна сис-

Рис. 1. Основні аспекти дослідження економічної безпеки підприємства

тема економічної безпеки підприємства, щоб ефективно протидіяти несприятливим факторам його внутрішнього й зовнішнього середовища. На наш погляд, **система економічної безпеки суб'єкта господарської діяльності** — це сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих внутрішніх і зовнішніх суб'єктів забезпечення економічної безпеки, що мають загальні цілі, матеріально — технічні ресурси, технології, форми й методи протидії реальним і потенційним небезпекам і загрозам внутрішнього й зовнішнього середовища [2].

Другий аспект економічної безпеки розглядає безпосередньо діяльність суб'єктів системи економічної безпеки підприємства по забезпеченню економічної безпеки. Ми вважаємо, що забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарської діяльності — це вид професійної діяльності суб'єктів безпеки, що дозволяє комплексне використання організаційних, інтелектуальних, правових і матеріально-технічних ресурсів, а також технологій, інструментів, форм і методів для протидії реальним і потенційним, внутрішнім і зовнішнім загрозам економічній безпеці суб'єкта господарської діяльності [3].

Третій аспект економічної безпеки розглядає реальний стан економічної безпеки підприємства. По суті, він дає оцінку діяльності системи економічної безпеки. Якщо підприємство стабільно працює й навіть розвивається, то система його економічної безпеки перебуває на високому рівні й адекватна небезпекам і загрозам сучасної економіки. А якщо в підприємства є проблеми з партнерами й конкурентами, з контролюючими державними органами, якщо воно перейшло від режиму стабільної роботи до стагнації, піддається «рейдерським атакам», має проблеми з персоналом то можна говорити про

те, що його система економічної безпеки неефективна й не виконує покладені на неї завдання.

Ми вважаємо, що економічна безпека суб'єкта господарської діяльності — це стан, при якому забезпечується стабільне функціонування й розвиток підприємства, а також гарантований захист його фінансових і матеріальних ресурсів від зовнішніх і внутрішніх небезпек і загроз [4].

З'ясувавши, як у сучасній науковій думці розглядається безпека ми можемо визначити основні погляди на категорію — економічна безпека:

По-перше, економічна безпека може розглядатися як потреба системи, а також як мотив і ціль діяльності.

По-друге, економічна безпека може розглядатися як стан економіки, при якому вона здатна забезпечити реалізацію інтересів системи.

По-третє, економічна безпека є важливою якісною характеристикою економічної системи (індивіда, соціуму, середовища, простору), що дозволяє оцінити її життєздатність у різних умовах (мирний, воєнний час, природні катаклізми й катастрофи, соціальні вибухи і т.д.).

По-четверте, економічна безпека може розглядатися як система, що покликана забезпечувати стійкий розвиток, у тому числі здатність інститутів влади створити механізми реалізації й захисту економічних інтересів суб'єктів економіки.

По-п'яте, економічна безпека є результатом діяльності — стан захищеності/незахищеності і далі відповідно до обраної шкали станів економічної безпеки.

І, нарешті, економічна безпека може розглядатися як система, що покликана забезпечувати стійкий розвиток, у тому числі здатність інститутів влади створити механізми реалізації і захисту економічних інтересів відповідного об'єкта. Забезпечення економічної безпеки передбачає захист інтересів об'єкта незалежно від трансформації зовнішніх і внутрішніх загроз і впливів, а також тактичних цілей держави [5].

Формування теорії економічної безпеки дозволить на якісно новому рівні вирішувати багатогранні проблеми, які пов'язані з визначенням сучасних підходів щодо організації діяльності суб'єктів системи економічної безпеки підприємств та забезпеченню їх діяльності по протидії сучасним викликам і загрозам у сфері економіки [6]. Висувати нові гіпотези та припущення до визначення змісту економічної безпеки, форм та методів її забезпечення, функцій, завдань, які повинні вирішувати суб'єкти її забезпечення, індикаторів та критеріїв оцінки її стану та діяльності фахівців з економічної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання. Монографія. / Кириченко О.А., Захаров А.И., Лаптев С.М., Пригунов П.Я. та ін.// К.: Університет економіки та права «КРОК». — К.: ЗАТ «Дорадо» — 2008. — 403 с.
2. Побудова системи забезпечення економічної безпеки підприємства /Захаров О.І. // Вчені записки Університету «КРОК». Випуск 18, Т — 4. — С 50–58. ЗАТ «Дорадо» 2008.
3. Механізм залучення суб'єктів недержавного сектору безпеки до системи моніторингу загроз національній безпеці держави / Захаров О.І., Пригунов П.Я. // Вчені записки Університету «КРОК». Випуск 20, Т — 1. С 144 — 150. ЗАТ «Дорадо» 2009.
4. Система економічної безпеки: держава, регіон, підприємство. Монографія. / Козаченко Г.В., Захаров О.І., Пригунов П.Я., Гнилицька Л.В.та ін.// Луганск: Видавництво Східноукраїнського національного університету. 2011.- 284 с.
5. Теоретичні основи экономической безопасности субъектов хозяйственной деятельности / Захаров О.І., Пригунов П.Я., Гнилицкая Л.В. // Зовнішня торгівля. Економічна безпека. ТОВ «Дорадо — Друк» С № 7. 2011 (Фахове видання).
6. Теоретико-методологические и прикладные основы обеспечения экономической безопасности субъектов хозяйственной деятельности. Монографія. / Захаров О.І., Пригунов П.Я., Гнилицкая Л.В. // К.: ТОВ «Дорадо-Друк», 2011. — 290 с.

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ ОХРАНЫ СТРОИТЕЛЬНЫХ ОБЪЕКТОВ

ОКАЕВИЧ Василий Петрович,

студент магистерской программы

«Управление финансово-экономической безопасностью»

УНИ менеджмента безопасности

На сегодняшний день рынок недвижимости является одним из наиболее прибыльных, в сфере бизнеса. Значительными темпами развивается строительный рынок, а интерес к обеспечению охраны на строительных объектах становится все больше. В связи с этим охранный режим требует своего рода развития, а так же новых подходов к проблемам, с целью обеспечения безопасности строительной компании. В отличии от другой объектовой охраны, охрана строительных объектов имеет свою специфику и при чем, на каждом этапе строительства — своя специфика. Технологические новшества, а так же профессионализм состава охраны позволяют значительно снизить попытки хищения материальных ценностей.

Работа начальника охраны по обеспечению охранного режима начинается еще до проведения строительных работ. На данном этапе он обязан:

- ознакомиться с планом застройки;
- провести рекогносцировку местности;
- выявить зоны риска и реального проникновения;
- определить комплекс мероприятий по обеспечению охранного режима;
- создать необходимый пакет документов для состава охраны;
- подать предложение по обеспечению охранного режима руководителю строительной организации;

В предложении по обеспечению охранного режима следует указать:

- вид ограждения и его наиболее эффективное размещение;
- количество и места расположения проходных, а так же транспортных КПП;
- места наиболее эффективного размещения средств видеонаблюдения, сигнализации, освещения, датчиков движения и т.п.;
- режим работы, а так же количество охранников на каждом посту с предлагаемым уровнем заработной платы;
- затраты на обмундирование охранникам и оборудование поста охраны;

После утверждения руководством предложения по обеспечению охранного режима, начальник охраны переходит на следующий этап организации охраны. В выше предложенном документе мы указали необходимое ограждение периметра, размещение постов и контрольно-пропускных пунктов. Далее — эта работа возлагается непосредственно на прорабов и их подчиненных. Но следует учитывать, что без контроля начальника охраны, рабочий состав сделает работу так, как им захочется, а не так, как это необходимо для обеспечения охранного режима.

Тем временем у начальника охраны возникает следующий перечень неотложных задач:

- подбор состава охраны;
- обеспечение форменной одежды, специальными средствами защиты и связи;
- оборудование необходимыми средствами помещений охраны;
- создание необходимых условий для обеспечения кратковременного отдыха и приема пищи составом охраны;
- разработка инструкций и другой документации;
- совместно с инженером ТСО и энергетиком, установить освещение, средства видеонаблюдения и другие необходимые средства охраны;

Количество охранников определяется в зависимости от количества постов, а так же интенсивности движения работников и транспортных средств. При расписании штатного количества состава охраны, необходимо так же понимать, кто будет подменять охранника во время отдыха. Как показывает практика — у человека без отдыха, в ночное время, снижается внимание и охранника не интересует состояние объекта. Он думает лишь о том, как скорее достоять свою смену и уехать домой. Этим самым создаются все условия для злоумышленников.

Что касается заработной платы, то большинство начальников охраны идут по легкому пути. Не выходя из кабинета, узнают по телефонной связи уровень заработной платы охранников на известных им стройках и выводят свою среднюю цифру. На данном этапе работы необходимо учитывать особенности объекта, степень нагрузки на охранников, количество рабочих и интенсивность движения транспортных средств. Не мало важную роль играет премирование состава охраны за показатели при выполнении своих функциональных обязанностей. При чем размер премии должен быть такого уровня, при котором охранник будет заинтересован предотвращать попытки краж, а не быть заодно с расхитителями имущества.

При разработке документации, в обязательном порядке она должна в себя включать:

- инструкцию старшему смены
- инструкции охранникам на каждый пост
- инструкции составу охраны при нестандартных ситуациях
- ведомость регистрации автотранспорта (на каждом посту)
- ведомость старшего смены
- образцы подписей материально-ответственных лиц
- образцы печатей материально ответственных лиц
- образцы пропусков
- список автотранспорта, который имеет право проезда на объект
- опись имущества находящегося на каждом посту
- журнал приема-передачи помещений под охрану
- таблица кодировки радиопереговоров.

После проведенной работы и выставления состава охраны на посты, следуют инструктажи, проверка знаний и постоянный контроль за действиями охранников. Охранник должен четко знать особенности охраняемого объекта, прилегающую территорию, порядок использования специальных средств, средств связи, пожаротушения и ограничения доступа. Допуск на охраняемую территорию охранник должен осуществлять по пропускам установленного образца. Требовать от рабочих предъявлять к осмотру личные

вещи на предмет выноса материальных ценностей, а так же производить досмотр автотранспорта. Ввоз и вывоз материальных ценностей должен осуществляться исключительно на основании оригинальных накладных, про что делать запись в ведомости регистрации автотранспорта. Патрулировать территорию объекта, согласно утвержденного старшим смены графика. Выявлять подозрительных лиц а так же брошенное и спрятаное имущество, про что немедленно докладывать старшему смены, а старший смены — начальнику охраны.

Начальник охраны в свою очередь должен требовать от старшего смены проведения инструктажа и доведение особенностей несения службы охранниками на каждом посту. Периодически проводить проверку теоретических знаний а так же практических навыков при возникновении нестандартных ситуаций. Организовать круглосуточный контроль за выполнением состава охраны своих обязанностей. Охранник должен знать, что выполнение им своих функциональных обязанностей могут проверить всевозможными способами в любое время суток.

Как показывает опыт, на завершающем этапе, сумма денежных средств затраченных на строительство оказывается в несколько раз больше предполагаемой. И немалая часть денег теряется из-за неправильно организованного охранного режима строительного объекта. И только знания, опыт и профессионализм начальника службы безопасности и начальника охраны, в состоянии значительно снизить попытки расхищения материальных ценностей и избежать умопомрачительное превышение планируемых затрат.

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ В ЛОКАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

ОСИНЬКА Наталія Сергіївна,
студент магістерської програми
«Управління фінансово-економічною безпекою» 11-М
ННІ менеджменту безпеки

У статті розглянуто теоретичні питання, які пов'язані з сутністю та характерними ознаками поняття «локальні мережі», перевагами та основними загрозами використання локальних мереж. Розглянуто методи підтримки надійного функціонування системи безпеки в локальних мережах.

Ключові слова: інформація, інформаційний потік, комп'ютери, передача інформації, локальна мережа, глобальна мережа, загрози, користувачі, не-санкціонований доступ, лінії зв'язку, обмін даними, ресурси, аутентифікація, сервер, пакети, віруси, протокол, операційна система, технічні і організаційні заходи, захист інформації, система аудиту, система безпеки, мережеві пакети, програмне забезпечення, моніторинг, трафік.

Масштаби застосування інформаційних технологій стали такими, що разом з проблемами продуктивності, надійності та стійкості функціонування інформаційних систем, гостро постає проблема захисту інформації, що циркулює в мережах від несанкціонованого доступу.

Найчастіше поняття «локальні мережі» або «локальні обчислювальні мережі» розуміють буквально, як мережі, які мають невеликі, локальні розміри та з'єднують близько розташовані комп'ютери. Однак досить подивитися на характеристики деяких сучасних локальних мереж, щоб зрозуміти, що таке визначення є не точним. Наприклад, деякі локальні мережі легко забезпечують зв'язок на відстані декількох десятків кілометрів. З іншого боку, по глобальній мережі можуть зв'язуватися комп'ютери, які знаходяться на сусідніх столах в одній кімнаті, але її чомусь ніхто не називає локальною мережею. Невірно і визначення локальної мережі як малої мережі, яка об'єднує невелику кількість комп'ютерів. Дійсно, як правило, локальна мережа зв'язує від двох до декількох десятків комп'ютерів, але граничні можливості сучасних локальних мереж набагато вище: максимальне число абонентів може досягати тисячі.

Іноді локальну мережу визначають як «систему для безпосереднього сполучення багатьох комп'ютерів». При цьому мається на увазі, що інформація передається від комп'ютера до комп'ютера без будь-яких посередників і по єдиному середовищі передачі. Але в межах однієї мережі можуть використовуватися як електричні кабелі різних типів (віта пара, коаксіальний кабель), так і оптоволоконні кабелі. Визначення передачі «без посередників» також не є коректною, адже в сучасних локальних мережах використовуються концентратори, комутатори, маршрутизатори, мости, які іноді здійснюють досить складну обробку переданої інформації [2, с. 134].

Точніше було б визначити як локальну, таку мережу, яка дозволяє користувачам не помічати зв'язку. По суті, комп'ютери, пов'язані локальною мережею, об'єднуються в один віртуальний комп'ютер, ресурси якого можуть бути доступні всім користувачам, причому цей доступ не менш зручний, ніж до ресурсів, які входять безпосередньо в кожен окремий комп'ютер. Під зручністю в цьому випадку розуміється висока реальна швидкість доступу та швидкість обміну інформацією між додатками.

З цього визначення виходить, що швидкість передачі по локальній мережі обов'язково повинна рости в міру зростання швидкодії найбільш поширених комп'ютерів. Таким чином, головна відмінність локальної мережі від будь-якої іншої — висока швидкість передачі інформації по мережі. Також принципово необхідний низький рівень помилок передачі, викликаних як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками. Тому локальні мережі обов'язково використовують високоякісні і добре захищені від перешкод лінії зв'язку.

Особливе значення має і така характеристика мережі, як можливість роботи з великими навантаженнями, тобто з високою інтенсивністю обміну (з великим трафіком). Механізм керування обміном може успішно працювати тільки в тому випадку, коли заздалегідь відомо, скільки комп'ютерів (абонентів, вузлів) можливо підключити до мережі. Інакше в результаті перевантаження вийде з ладу будь-який механізм управління. Нарешті, мережею можна назвати тільки таку систему передачі даних, яка б дозволила об'єднати до декількох десятків комп'ютерів.

Таким чином, можна сформуванати характерні ознаки локальної мережі:

1. висока швидкість передачі інформації;
2. низький рівень помилок передачі;
3. ефективний, швидкодіючий механізм керування обміном по мережі;
4. заздалегідь чітко обумовлена кількість комп'ютерів [1, с. 105–106].

Правда, зараз вже не можна провести чітку межу між локальними і глобальними мережами. Більшість локальних мереж мають вихід в глобальну, але характер переданої інформації, принципи організації обміну, режими доступу до ресурсів усередині локальної мережі, як правило, сильно відрізняються від тих, що прийняті в глобальній мережі.

При наявності багатьох переваг і зручностей, які ми отримуємо за наявності та використанні локальних мереж, існує ряд недоліків, які слід враховувати:

1. мережа вимагає додаткових матеріальних витрат на купівлю мережевого обладнання, програмного забезпечення, на прокладку кабелів і навчання персоналу;
2. мережа вимагає наявності фахівця, який буде займатися контролем її роботи, модернізацією, управлінням доступу до ресурсів, усуненням можливих несправностей, захистом інформації та резервним копіюванням;
3. мережа обмежує можливості переміщення комп'ютерів, підключених до неї, оскільки при цьому може знадобитися перекладання з'єднувальних кабелів;

4. мережа є середовищем для поширення комп'ютерних вірусів, тому питанням захисту від них необхідно буде приділяти набагато більше уваги, ніж у випадку автономного використання комп'ютерів;
5. мережа різко підвищує небезпеку несанкціонованого доступу до інформації з метою її крадіжки або знищення. Інформаційна безпека вимагає проведення цілого комплексу технічних і організаційних заходів.

Серед основних загроз, найбільш небезпечними, слід відзначити такі:

1. доступ до мережевого трафіку з метою отримання доступу до інформації, яка передається у відкритому вигляді;
2. порушення цілісності переданої інформації. При цьому може модифікуватися як призначена для користувача, так і службова інформація, наприклад, підміна ідентифікатора групи, до якої належить користувач;
3. отримання несанкціонованого доступу до інформаційних ресурсів, наприклад, з використанням підміни однієї зі сторін обміну даними, з метою отримання доступу до серверу від імені іншого користувача;
4. спроба здійснення ряду дій від імені зареєстрованого користувача в системі, наприклад, зловмисник, зламавши пароль адміністратора, може почати спілкування в мережі від його імені [5, с. 67].

Причинами виникнення цих загроз в загальному випадку можуть виявитися:

1. наявність слабких місць у базових версіях мережевих протоколів. Так, при використанні протоколів TCP/IP порушник може впровадити в мережу помилковий ARP-сервер;
2. вразливість спеціалізованих захисних механізмів. Наприклад, причиною виникнення підміни сторони інформаційного обміну, може бути уразливість процедур аутентифікації клієнтів при доступі до серверу;
3. некоректне призначення рівня доступу;
4. використання в якості каналів передачі даних загальнодоступного середовища, наприклад, застосування топології побудови мережі із загальною шиною. В даному випадку зловмисник може використовувати програмне забезпечення, що дозволяє проглядати передані в мережі пакети;
5. некоректне адміністрування операційною системою;
6. помилки в реалізації ОС;
7. помилки персоналу.

Забезпечення необхідного рівня захищеності інформації в локальних мережах є комплексним завданням і досягається за допомогою коректного адміністрування мережевих налаштувань, додаткових захисних механізмів (шифровка, аутентифікація сторін тощо), організаційних методів захисту та контролю за їх неухильним дотриманням (використання системи аудиту).

Дієвим методом підтримки надійного функціонування системи безпеки в локальних мережах є використання системи аудиту. Його дієвість полягає не тільки у своєчасному реагуванні адміністратора безпеки на порушення обраної політики безпеки, але і в можливості залучати зареєстрованих користувачів до відповідальності.

Застосування особливих топологій побудови локальних мереж дозволяє мінімізувати можливість застосування засобів, які дозволяють контролювати середовище передачі даних з метою отримання доступу до мережевих пакетів. Так, використання мережевої топології типу «зірка» ускладнює доступ порушнику до мережевих пакетів, які йому не належать, при умові застосування організаційних заходів або шифрування трафіку [3, с. 87–89].

Для виключення можливості несанкціонованого входу в мережу можна використовувати комбінований підхід — пароль спільно з аутентифікацією користувача по персональному носієві «ідентифікаційної інформації». Як носій може використовуватися пластикова карта, смарт-карта, ключові дискети або пристрої для ідентифікації особи за біометричної інформації (по райдужній оболонці ока або по спеціальному програмному забезпеченню). За допомогою цих заходів можна підвищити ступінь захисту від несанкціонованого доступу.

Статистика фактів несанкціонованого доступу до інформації показує, що більшість сучасних інформаційних систем досить вразливі з точки зору безпеки.

У 80% витік інформації з компанії відбувається безпосередньо з вини або за участю її співробітників, оскільки в рамках своєї службової діяльності вони мають доступ до мережевих ресурсів зі свого комп'ютера.

У зв'язку з цим саме комп'ютер, який знаходиться в складі мережі, слід в першу чергу розглядати як об'єкт захисту, а користувача — як її найбільш достовірного потенційного порушника.

Під несанкціонованим доступом слід розуміти доступ до інформації із використанням засобів, включених до складу комп'ютерної системи, що порушують установлені правила розмежування доступу. Несанкціонований доступ може здійснюватися як з використанням штатних засобів, тобто сукупність встановленого програмно-апаратного забезпечення, так і з вико-

ристанням програмно-апаратних засобів, включених до складу комп'ютерної системи зловмисником. Результатом несанкціонованого доступу до інформації зловмисником може стати порушення конфіденційності, цілісності та доступності інформації, яка зберігається і обробляється у локальній мережі і є власністю компанії [5, с. 139–141].

Особливістю будь-якої мережі є те, що її компоненти розподілені в просторі. Зв'язок між вузлами мережі здійснюється фізично, за допомогою мережевих ліній зв'язку, та програмно, за допомогою механізму повідомлень. При цьому керуючі повідомлення та дані, що пересилаються між об'єктами мережі, передаються у вигляді пакетів обміну. При вторгненні в мережу зловмисником можуть бути використані активні і пасивні методи.

При активному вторгненні порушник прагне підмінити інформацію, яка передається в повідомленні. Він може вибірково модифікувати, змінити або додати правильне або помилкове повідомлення, видалити, затримати або змінити порядок проходження повідомлень. Зловмисник може також анулювати і затримати всі повідомлення, які передаються по каналу.

При пасивному вторгненні (перехоплення інформації) порушник тільки спостерігає за проходженням інформації по каналу зв'язку, не втручаючись ні в інформаційний потік, ні у зміст переданої інформації. Як правило, зловмисник може визначити пункти призначення і ідентифікатори або тільки факт проходження повідомлення, його довжину і частоту обміну, якщо зміст повідомлення не розпізнаний, тобто виконати аналіз трафіку (потіку повідомлень). Інформація та дані, які отримує зловмисник в результаті такого аналізу, можуть бути ним використані для активного вторгнення і нанесення більш серйозних наслідків для інформації, що обробляється в мережі [4, с. 176–178].

Існує безліч інструментальних засобів, які надають необхідні можливості для виконання моніторингу мережі та аналізу мережевого трафіку. Одним з таких засобів є пакет Ethereal, який є програмним аналізатором протоколів. Аналізатор протоколів переводить мережевий адаптер в режим «безладного» прийому кадрів, записує в свій буфер відфільтровані кадри мережевого трафіку, за запитами користувача виводить на екран ті чи інші кадри з буфера і за допомогою декодера протоколів надає користувачеві інформацію про значення полів заголовка протоколу і зміст його блоку даних.

Висновки

Інформатизація є характерною рисою сучасного життя. Новітні технології активно впроваджуються в усі сфери діяльності суспільства і відіграють важливу роль. Комп'ютерна мережа дозволяє своїм користува-

чам здійснювати швидкий обмін інформацією, а також колективно використовувати її ресурси. Основним призначенням комп'ютерної мережі є забезпечення простого, зручного та надійного доступу користувача до спільних розподілених ресурсів мережі та організація їх колективного використання з надійним захистом від несанкціонованого доступу, а також забезпечення зручними і надійними засобами передачі даних між користувачами мережі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андрончик А. Н. Защита информации в компьютерных сетях: Практический курс / А. Н. Андрончик. — Екатеринбург: УГТУ-УПИ, 2010. — 248 с.
2. Партыка Т. Л. Информационная безопасность: Учебное пособие / Т. Л. Партыка, И. И. Попов. — М.: ФОРУМ: ИНФРА-М, 2010. — 368 с.
3. Петров А. А. Компьютерная безопасность. Криптографические методы защиты: Учебник / А. А. Петров. — М.: ДМК, 2009. — 448 с.
4. Романец Ю. В. Защита информации в компьютерных системах и сетях: Монография / Ю. В. Романец, П. А. Тимофеев, В. Ф. Шаньгин. — М.: Радио и связь, 2005. — 376 с.
5. Щеглов Ф. Ю. Защита компьютерной информации от несанкционированного доступа: наука и техника: Учебное пособие / Ф. Ю. Щеглов. — М.: ЭКСМО, 2007. — 384 с.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

ЛОТАРЄВ Андрій Григорович,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Сучасний стан економіки України характеризується наявністю значної кількості факторів, як внутрішніх, так і зовнішніх, які впливають на функціонування як держави в цілому, так і окремих сегментів економіки. Кожному підприємству важливо усвідомлювати всі фактори і загрози для економічної безпеки. Найбільш вразливим до зазначених факторів впливу є мале підприємство.

Проблеми удосконалення системи економічної безпеки суб'єктів господарювання, зокрема суб'єктів малого підприємництва, досліджувалися

ще у роботах А. Сміта, Д. Рікардо, У. Петті, Дж. Кейнса. На даному етапі вони знайшли своє відображення у працях сучасних науковців, а саме: М. Азарова, О. Барановського, В. Грушка, О. Кириченка, Л. Кошембар, С. Лаптева, В. Опаріна, П. Пригунова, В. Сідака, О. Захарова та інших вчених. У працях українських науковців розроблено понятійний апарат теорії економічної безпеки підприємства, проведено класифікацію загроз, сформовано механізми забезпечення економічної безпеки та надано пропозиції щодо критеріїв оцінки стану економічної безпеки суб'єкта підприємницької діяльності.

Слід звернути увагу на еволюціонування поняття «економічна безпека підприємства». Цей термін розуміють по-різному: як стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів для подолання загроз і забезпечення стабільного функціонування підприємства сьогодні і в майбутньому [1], як стан ефективного використання ресурсів і наявних ринкових можливостей, що дозволяє підприємству уникнути внутрішніх і зовнішніх загроз, забезпечує йому тривале виживання та стійкий розвиток на ринку відповідно до обраної місії [2], як захищеність діяльності підприємства від негативних впливів зовнішнього середовища, а також здатність швидко усунути різноманітні загрози чи пристосуватися до існуючих умов, які не позначаються негативно на його діяльності [3], стан об'єкта в системі його зв'язків з точки зору його стійкості (самовиживання) та розвитку в умовах внутрішніх і зовнішніх загроз, непередбачуваних дій та складно прогнозованих чинників [4], характеристика системи, що самоорганізовується та саморозвивається, стан, за якого економічні параметри дозволяють зберегти головні її властивості рівноваги і стійкості при мінімізації загроз [5], міра гармонізації в часі і просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ними суб'єктів навколишнього середовища, які діють поза межами підприємства [6].

Узагальнюючи погляди вчених на поняття «економічна безпека підприємства» можна зробити висновок: економічна безпека суб'єкта малого підприємництва — це стан забезпеченості функціонування та розвитку підприємства в умовах протидії впливу руйнівних чинників внутрішнього та зовнішнього середовища за умови максимально безризикового використання ресурсів і можливостей задля досягнення основної мети діяльності підприємства — отримання прибутку.

Економічна безпека суб'єктів малого підприємництва асоціюється з їх ефективною діяльністю, тобто мається на увазі захищеність свободи її ведення, юридичних і фактичних прав власності, матеріальних, фінансових, інтелектуальних, інформаційних та інших ресурсів підприємства,

можливостей його розвитку в умовах мінливого ринкового середовища, а також здатність відбивати різного роду ризики та загрози економічним інтересам. [7]

Світовий досвід і практика господарювання запевняють, що найважливішою ознакою ринкової економіки є існування і взаємодія багатьох великих, середніх і малих підприємств, їх оптимальне співвідношення. Найбільш динамічним елементом структури народного господарства, що постійно змінюється, є малий бізнес. Набутий власний досвід, позитивні результати розвитку малого і середнього підприємництва в країнах, які пройшли етап реформування економічних систем, свідчать про те, що мале підприємництво є одним із засобів усунення диспропорцій на окремих товарних ринках, створення додаткових робочих місць і скорочення безробіття, активізації інноваційних процесів, розвитку конкуренції, швидкого насичення ринку товарами та послугами.

Головна мета економічної безпеки підприємства полягає в тому, щоб гарантувати його стабільне та максимально ефективне функціонування тепер і високий потенціал розвитку у майбутньому. [8] На сучасному етапі однією з головних проблем є проблема подолання суперечності між економічною безпекою держави і підприємства. Суть цієї проблеми в загальному вигляді полягає в тому, що держава, зберігаючи інерційність тоталітарної економіки, не захищає підприємство і створює недосконалі умови для його ефективного розвитку, а підприємства, зі свого боку, ігнорують економічні інтереси держави, що впливає на безпеку держави, особливо у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Враховуючи важливу роль суб'єктів малого підприємництва в економіці держави, постає актуальність дослідження факторів, що впливають на їх економічну безпеку.

На сьогодні на економічну безпеку суб'єктів малого підприємництва впливає безліч факторів. Із внутрішніми факторами підприємство може боротися застосовуючи власні можливості. Вплив зовнішніх факторів підприємство може лише передбачити, аналізуючи їх, спираючись на наукові розробки та дослідження.

Серед зовнішніх факторів, що впливають на економічну безпеку підприємства Белоусова І.А. виділяє певний набір зовнішніх факторів [9]. У таблиці 1 представлені фактори, що найбільше впливають на економічну безпеку саме суб'єктів малого підприємництва.

Таблиця 1.

**Зовнішні фактори,
що впливають на економічну безпеку СМП**

Фактори, вплив яких прогнозований	Фактори, вплив яких непрогнозований
зацікавленість та прагнення учасників ринкової діяльності не допустити посилення конкурентів	недосконалість фінансової, організаційної та інформаційної інфраструктури підтримки конкурентоспроможності продукції, що випускається
втручання в діяльність підприємства державних фінансових та інших організацій	надмірна відкритість економіки України, невиважена лібералізація зовнішньоекономічної діяльності
залежність від сировинних ресурсів	недосконала система збереження таємниць економічного характеру; відтік за кордон інтелектуальних і трудових ресурсів; загрозливий стан науки, освіти, культури, довкілля
витіснення іноземними товарами вітчизняної продукції з внутрішнього ринку;	розбіжність цілей присутнього в Україні іноземного капіталу та інтересів економічного розвитку України
застарілі виробничі технології, енергетична залежність країни	неефективність управління державним сектором економіки, зловживання при здійсненні приватизаційних процесів; недосконалість національного законодавства, пов'язаного з управлінням економічними процесами; корупція в органах державної влади і управління; перетворення української економіки в об'єкт протиборства політичних угруповань та мафіозних структур
низький рівень інвестиційної діяльності	невиважене реформування відносин власності, відсутність ефективного власника приватизованого майна; високий рівень лобізму під час ухвалення законів та управлінських рішень
недосконала фінансово-бюджетна система, неефективність системи контролю за витратами бюджетних коштів, невчасне прийняття державного бюджету	ефективність бюджетної, податкової та банківської систем; високий рівень «тіньової» економіки, посилення її криміналізації; зростання економічних злочинів

Аналіз зовнішніх факторів впливу на економічну безпеку суб'єктів малого підприємництва свідчить про загрозливу ситуацію щодо їх функціонування та розвитку. Це потребує ефективних рішень як з боку держави, так і з боку наукових кіл.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Основы экономической безопасности (государство, регион, предприятие, личность) / Под ред. Е.А. Олейникова. — М.: Интел-Синтез, 1997. — 288 с.
2. Кузенко Т.Б. Планування економічної безпеки підприємства в умовах ринкової економіки: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.01 / Європейський ун-т фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу. — К., 2004. — 18 с.
3. Ковалев Д., Сухорукова Т. Экономическая безопасность предприятия // Экономика Украины. — 1998. — № 10. — С. 48–51.
4. Дубецька С.П. Економічна безпека підприємств України // Недержавна система безпеки підприємництва як суб'єкт національної безпеки України: Збірник матеріалів наук.-практ. конф., Київ, 16–17.05.2001. — К.: Вид-во Європейського ун-ту фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу, 2003. — С. 146–172.
5. Подлужна Н.О. Організація управління економічною безпекою підприємства: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.01 / НАН України; Інститут економіки промисловості. — Донецьк, 2003. — 20 с.
6. Козаченко Г.В., Пономарев В.П. Методические основы оценки уровня экономической безопасности предприятия // Региональные перспективы. — 2000. — № 2–3. — С.104–106
7. Управління фінансово-економічною безпекою: навч. посіб. / [Кириченко О.А., Лаптев С.М., Пригунов П.Я. та ін.]; за ред. В.С. Сідака. — К.: Дорадо-Друк, 2010. — 480 с.
8. Кириченко О.А., Кім Ю.Г. Методологічні основи економічної безпеки суб'єктів господарювання в трансформаційній економіці // Актуальні проблеми економіки. — 2008. — № 12 (90). — С. 53–65
9. Белоусова І.А. Управлінський облік — інформаційна складова системи економічної безпеки підприємства. Монографія. К.: Дорадо-Друк, 2010. — 432 с.

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

ЛІЦМАН Тетяна Вікторівна,

аспірант,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Інформаційні ресурси та інформаційна інфраструктура підприємства відіграють все більшу роль для досягнення економічних переваг у господарській діяльності. Відомості, пов'язані з виробництвом, технологією, управлінням, фінансовою та іншою діяльністю суб'єкта господарювання, у випадку

їх оприлюднення або неправомірного заволодіння зацікавленими особами, можуть завдати непоправної шкоди підприємству, привести до втрати конкурентних переваг на ринку або навіть до банкрутства. Саме тому стає все більш свідомим необхідність впровадження системного, комплексного захисту інформації для протидії небезпекам, ризикам, викликам.

Незважаючи на це, в Україні немає для цього дієвого інструменту — спеціального закону, який би регулював відносини захисту комерційної таємниці в системі економічної безпеки суб'єкта господарської діяльності, а окремі аспекти відносин захисту комерційної таємниці врегульовані нормативно-правовими актами, які в цілому регулюють інші суспільні відносини:

1. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.2003 року дає уніфіковане визначення комерційної таємниці, якою є інформація, секретна в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію. Комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці (ст. 505).
2. Господарський кодекс України №436-IV від 16.01.2003 року визначає, що держава забезпечує захист комерційної таємниці суб'єктів господарювання відповідно до вимог кодексу та інших законів (ч. 4 ст. 25); встановлює, що неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці є актом недобросовісної конкуренції (ч. 2 ст. 32); відносить відомості, пов'язані з виробництвом, технологією, управлінням, фінансовою та іншою діяльністю суб'єкта господарювання, що не є державною таємницею, розголошення яких може завдати шкоди інтересам суб'єкта господарювання, до комерційної таємниці (ст. 36); розмежовує та розкриває зміст актів щодо комерційної таємниці, які порушують права її власника: неправомірне збирання відомостей, що становлять комерційну таємницю (добування протиправним способом зазначених відомостей, якщо це завдало чи могло завдати шкоди суб'єкту господарювання); розголошення комерційної таємниці (ознайомлення іншої особи без згоди особи, уповноваженої на те, з відомостями, що відповідно до закону становлять комерційну таємницю, особою, якій ці відомості були до-

вірені у встановленому порядку або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, якщо це завдало чи могло завдати шкоди суб'єкту господарювання); схилення до розголошення комерційної таємниці (спонукання особи, якій були довірені у встановленому порядку або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків відомості, що відповідно до закону становлять комерційну таємницю, до розкриття цих відомостей, якщо це завдало чи могло завдати шкоди суб'єкту господарювання); неправомірне використання комерційної таємниці (впровадження у виробництво або врахування під час планування чи здійснення підприємницької діяльності без дозволу уповноваженої на те особи неправомірно здобутих відомостей, що становлять відповідно до закону комерційну таємницю).

3. Кримінальний кодекс України № 2341-III від 05.04.2001 року передбачає кримінальну відповідальність за незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю (ст. 231).

Вищезазначені норми щодо комерційної таємниці містяться в уніфікованих нормативно-правових актах — кодексах, але існує також низка законів та підзаконних нормативних актів, які можуть бути корисними в питанні дослідження стану законодавчого забезпечення захисту комерційної таємниці в системі економічної безпеки підприємства: закони України «Про інформацію», «Про акціонерні товариства», «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», постанова Кабінету Міністрів України від 09.08.1993 року №611 «Про перелік відомостей, що не становлять комерційну таємницю» тощо.

Таким чином, у зв'язку з набранням чинності з 1 січня 2004 року Цивільним і Господарським кодексами України та з огляду на потребу стимулювання розвитку підприємницької діяльності виникає необхідність додаткового законодавчого врегулювання сфери інформаційних відносин. Чинне законодавство не встановлює заходів захисту комерційної таємниці, не визначає конкретний механізм реалізації прав власників комерційної таємниці. Недосконалість чинного законодавства позбавляє власників інформації, яка відноситься до комерційної таємниці, належного захисту своєї власності, обмежує можливість реалізації прав особи щодо інформації з обмеженим доступом, яка створюється в процесі діяльності суб'єктів, завдає матеріальної та нематеріальної шкоди власникам комерційної таємниці. Крім того, необхідність прийняття спеціального закону, який би регулював відносини захисту комерційної таємниці, обґрунтована наявністю норм у Цивільному та Господарському кодексу, які передбачають наявність спеціального закону «Про

комерційну таємницю». Зокрема, згідно з частиною першою статті 36 Господарського кодексу України склад і обсяг відомостей, що становлять комерційну таємницю, спосіб їх захисту визначаються суб'єктом господарювання відповідно до закону; згідно з частиною другою статті 505 Цивільного кодексу України, деякі відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого характеру, що не можуть бути віднесені до комерційної таємниці, також визначаються законом.

На даний час на офіційному сайті Верховної Ради України у розділі «Законотворча діяльність» знаходиться інформація про три законопроекти, які зареєстровані Верховною Радою України:

1. Законопроект «Про основні засади охорони комерційної таємниці в Україні» №2249 від 02.10.2006 року. Ініціатор законопроекту: народний депутат України Семинога А.І.
2. Законопроект «Про комерційну таємницю» №5180 від 20.02.2004 року. Ініціатор законопроекту: народний депутат України Довгий Т.О.
3. Законопроект «Про основні засади охорони комерційної таємниці в Україні» №5180–1 від 27.04.2005 року. Ініціатор законопроекту: народний депутат України Семинога А.І.

Враховуючи викладене, потрібно зазначити, що, незважаючи на існуючий стан розуміння необхідності прийняття в Україні спеціального закону «Про комерційну таємницю», існує багато питань, які підлягають додатковому дослідженню та врегулюванню.

ФОРМИРОВАНИЕ СЛУЖБЫ БЕЗОПАСНОСТИ НА ПРЕДПРИЯТИИ, ПРЕЖДЕ НЕ ИМЕВШЕМ ДАННОГО СТРУКТУРНОГО ПОДРАЗДЕЛЕНИЯ

***БОНДАРЕНКО Роман Юрійович,**
Студент групи УФЕБ-11м*

На сьогоднішній день в нинішніх умовах ефективність бізнеса во многом зависит от уровня его безопасности от внешних и внутренних факторов. Вопросы безопасности предприятия необходимо решать не только в затруднительные периоды, но и во времена стабильной работы пред-

приятия. Директора ежедневно сталкиваются с вопросами безопасности, вынуждены искать пути, решения по обеспечению безопасности предприятия и сотрудников, работающих на нем. Наряду с традиционными задачами охраны объектов у службы безопасности появляются новые задачи: противодействие экономическому шпионажу, выявление ненадежных деловых партнеров и многое другое.

Безопасность — это состояние защищенности жизненно важных интересов личности, общества и государства от угроз внутреннего и внешнего характера. Угроза безопасности предприятия — потенциальная возможность действия, способного причинить ущерб интересам объекта. Служба безопасности (СБ) является структурным подразделением предприятия, предназначенным для обеспечения защиты предприятия от прогнозируемых угроз.

Рассматривая безопасность как комплексное понятие, можно выделить следующие его составляющие:

- физическую безопасность — охрана имущества и сотрудников предприятия;
- безопасность внешней деятельности — защита коммерческих интересов предприятия;
- информационную безопасность — защита конфиденциальной информации;
- психологическую безопасность — выявление ненадежных сотрудников.

Основным нормативным документом, регулирующим деятельность СБ, является Положение о службе безопасности (Устав). В нем должны быть отражены следующие вопросы:

- нормативно-правовое обеспечение деятельности СБ;
- задачи и функции;
- организационно-штатная структура;
- сотрудники СБ, их права и обязанности;
- взаимодействие с правоохранительными органами;
- порядок применения физической силы, огнестрельного оружия, специальных средств;
- материально-техническое обеспечение;
- финансовое обеспечение;
- контроль деятельности СБ.

Говоря о СБ руководители часто ошибаются в том, что это структура «не первой необходимости», постоянно откладывая и перенося сроки ее формирования это связано с дополнительными затратами предприятия, которые

чаще всего не прописываются в бюджетах. Директора идут на такие затраты только при серьезной необходимости. Ошибка в том, что создание службы безопасности на предприятии это не статья расходов, а выгодное капиталовложение!

Служба безопасности фирмы, предупредив несколько неблагоприятных сделок с ненадежными клиентами, полностью окупит свое содержание. А своевременное ограничение неправомерных действий некоторых представителей государственных и негосударственных структур? Работа СБ в этом направлении минимизирует, а иногда и предотвращает серьезные финансовые потери.

Основная задача статьи разобраться, как быть фирмам, которые только на пути к крупным капиталам, которые ищут способы оптимизировать каждую статью затрат до гривны?

Как показывает практика формирование СБ начинаться с одного человека начальника СБ, в его компетенции решение самых важных вопросов и неотложных задач. С ростом предприятия, будет увеличиваться количество задач и уровень их важности — тогда и будет расти штат сотрудников отдела СБ. Данный вариант, на мой взгляд является наиболее оптимальным так как СБ и ее рост уже будет «затачиваться» под финансовые возможности предприятия и его конкретные задачи.

Еще одним ошибочным мнением предпринимателей является попытка соизмерить необходимость службы безопасности с приростом оборота предприятия. Очевидным является, то, что в прогнозах и бюджетах предприятия кроме прибылей, должны указываться возможные экономические риски и потери, особенно это касается малых и не высоко оборотистых предприятий, так они являются наиболее неустойчивыми относительно крупных предприятий.

Часто руководители предприятий не понимают основных задач службы безопасности, основными из них являются быстрое и адекватное реагирование на всевозможные «раздражители», которые дестабилизируют работу или влияют на прибыль предприятия. Раздражители это внутренние или внешние угрозы, которые наносят ущерб предприятию.

Кому сегодня нет необходимости формировать СБ? Я думаю — это те предприниматели, у которых обороты до 1 млн. гривен в год, или компании однодневки которые не собираются долго работать. Это те предприниматели, на мой взгляд, у которых в штате предприятия количество людей не превышает 20 человек, да и имущество их не представляет особой ценности. Все остальные категории предпринимателей должны

задуматься о создании собственной службы безопасности для защиты своих интересов.

На сегодняшний день есть два пути решения в организации собственной безопасности: обратиться в охранный агентствo или второй путь, создание собственной службы безопасности.

Структура и состав СБ определяются реальными потребностями предприятия и зависят от многих факторов: важности (потенциальной опасности) объекта, формы собственности, рода деятельности, количества сотрудников, места расположения и т.п. В своей статье я рассматриваю начальную стадию формирования СБ, этап выявления потребности и шагов, внедрения данного подразделения на предприятии. Для создания службы собственной безопасности необходимо знать тонкости организации и разбираться в схеме построения данной службы. Если уже выявлена потребность в создании собственной СБ первое, что нужно сделать — это провести мониторинг предприятия в сфере безопасности и подготовить пакет документов, определяющих программу и работоспособность системы безопасности предприятия.

Создание собственной службы безопасности (СБ) начинается с назначения — руководителя/начальника, которому можно доверить практически всю информацию о предприятии, ее сферы деятельности, сильных и слабых сторонах, возможностях и потенциальных угрозах.

Первоочередной задачей и приоритетом является концентрирование конфиденциальной информации внутри СБ, другими словами внутри предприятия.

Подбор руководителя всегда не простая задача, но она еще усложняется, тем, что сотрудник приходящий на должность начальника СБ получает доступ практически ко всей информации на предприятии, в связи с этим кандидат должен соответствовать определенным требованиям:

На сегодняшний день, не обязательно, чтобы этот человек был «бывшим» начальником какого либо силового ведомства, как известно сегодня в государстве довольно большая перестановка кадров, поэтому этот человек не сможет влиять на какие-то процессы, привлекая «знакомства» из государственных органов уже через пол года после увольнения, а фактически переплачивать придётся основательно. Кроме того, этот человек может искусственно создавать раздражители, успешно их решать, тем самым показывая свою значимость и важность.

Также, руководитель СБ должен быть знаком с делопроизводством, с экономическими аспектами, маркетингом, а не только с силовыми методами. Это связано с необходимостью проведения аналитических работ с целью

определения рисков бизнеса, потому что самые доходные сделки — самые рисковые! Наличие этих качеств даст возможность начальнику СБ анализировать/контролировать работу разных отделов, толи это менеджеры по продажам или маркетологи, бухгалтера и другие.

Некоторой преградой в создании СБ у директора предприятия, может стать не только оплата труба, но и то, что начальник СБ это определенный носитель информации, который может влиять на процессы, в худшем случае нанести ущерб предприятию. Поэтому предусматривается достойный оклад данной кандидатуре, учитывается и социальный пакет, премии. Предусматриваются методы снижения затрат на СБ:

- Привлечение существующих работников к некоторым участкам работ по безопасности предприятия
- Подбор высококвалифицированного персонала
- Воспитание в сотрудниках заинтересованности в безопасности предприятия
- Внедрение технических средств (видео наблюдение, защиты информации и т. д.)
- Сотрудничество с фирмами, работающими в сфере безопасности

В заключение я хотел бы затронуть вопросов контроля за обеспечением безопасности на предприятии. Контроль — одна из функций управления, которая необходимая для оценки качества работы. Если применить к СБ качество работы оценивается числом отраженных угроз к общему количеству реализованных угроз за определенный участок времени.

Зарабатывая большие деньги, предприятие и руководство автоматически переходит в «группу риска». Решать каждому индивидуально, но как показывает печальный опыт, предприниматели начинают делать реальные шаги по обеспечению безопасности, только тогда, когда у них начинаются проблемы.

НАДІЙНІСТЬ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ

*ШУМСЬКИЙ Володимир Ігорович,
керівник проектів,
Інститут Стандартів Безпеки
Навчально- науково-дослідний центр*

Надійність як категорія є основною характеристикою будь-якої системи та визначає властивість цієї системи зберігати у часі у встановлених межах значення всіх параметрів, необхідних для виконання відповідних (технічних, технологічних та ін.) функцій в заданих режимах і умовах застосування. Охорона об'єкту забезпечується системами охоронно-тривожної сигналізації, охоронного телебачення та системами контролю доступу, які часто інтегровані в єдиний комплекс. Фізична охорона, спостереження за роботою технічних засобів охорони та реагування на тривожні повідомлення здійснюється відповідно підготовленими охоронцями та операторами. Система забезпечення охорони являє собою замкнутий контур, в якому людина постійно взаємодіє з технічними системами для досягнення стану максимальної захищеності. Надійність такої системи як категорія має таке визначення — це властивість системи, що полягає в її здатності забезпечити стан захищеності діяльності підприємства і персоналу в умовах існування певних видів загроз.

Ненадійність загрожує безпеці окремих людей, технічних систем, виробництв, підприємств або навіть всієї галузі промисловості. Ненадійність майже завжди призводить до грошових витрат. Забезпечення надійної охорони об'єктів та матеріальних цінностей, безпеки персоналу та захисту інформації — головні завдання служби безпеки. Через те, що частка служби безпеки в загальному бюджеті стала в деякому сенсі залишковою, бюджет накладає обмеження на розробку, впровадження та модернізацію таких систем безпеки, які мають більший рівень надійності. Спочатку забезпечення безпеки обходиться дорого, тому що при цьому потрібне проведення певних дорогих робіт (організованого і ефективного планування, інформаційно-аналітичної роботи, проектування тощо), причому немає можливості негайно продемонструвати вигоди порівняно з початковими витратами. Однак як тільки закінчується цей початковий період, досягнута більш висока надійність системи безпеки приносить свої плоди. Але оскільки ми не можемо уявити і безпосередньо відчувати те, що не відбулося, дуже важко виявити економію за рахунок впровадження або модернізації системи безпеки, а це часто призводить до виділення недостатніх коштів на роботи з підвищення її надійності.

Надійність не є очевидним атрибутом, більше того — це найбільш важка для розуміння характеристика. Дослідження надійності системи забезпечення охорони — це не просто ще один окремих вид робіт на додаток до проектування, впровадження, контролю і т.д.; дослідження надійності — це комплекс заходів, який охоплює всі сфери діяльності, пов'язаної з охороною.

Надійність є основною якісною характеристикою системи забезпечення охорони. Надійність повинна бути великою або близькою до 100%. Для оцінювання надійності застосовуються різні методи і способи. Враховуючи те, що кожен компонент системи виконує відповідні функції та має відповідні технічні характеристики, оцінювання надійності проводиться в декілька етапів. Спочатку проводиться оцінка технічних характеристик, виконуються необхідні вимірювання, здійснюється вибірка статистичних даних, формулюються узагальнені індекси та показники. Далі необхідно використовувати математичний апарат.

Найбільш узагальненою формулою для визначення надійності системи є формула обчислення ймовірності логічної послідовності подій як добутку подій, що входять до логічної послідовності:

$$P(A \times B \times C \times \dots \times N) = P(A) \times P(B) \times P(C) \times \dots \times P(N), \text{ де}$$

$P(A \times B \times C \times \dots \times N)$ — ймовірність логічної послідовності подій;

$P(A), P(B), \dots, P(N)$ — ймовірності кожної події, що входить до логічної послідовності

Надійність охоронно-тривожної сигналізації в режимі «Охорона» описується математично у вигляді такої формули:

$$P_c = (P_d \times P_c) \times (P_r \times P_n), \text{ де}$$

P_c — надійність системи сигналізації;

P_d — надійність датчиків сигналізації (ймовірність безпомилкового визначення порушення рубежу охорони і передачі сигналу тривоги на приймальну централь);

P_c - надійність приймальної централі (ймовірність своєчасного проходження сигналу тривоги з датчика і видачі тривожного повідомлення на пульт диспетчера);

P_r — надійність реагування (ймовірність своєчасного прибуття групи реагування на місце порушення рубежу захисту) ;

P_n — надійність перехоплення порушника (ймовірність нейтралізації порушника групою реагування).

Надійність системи охоронного телебачення описується наступною формулою:

$$P_{от} = (P_k \times P_c) \times (P_r \times P_n), \text{ де}$$

$P_{от}$ — надійність системи охоронного телебачення;

P_k — надійність відеокамер (ймовірність отримання задовільного зображення в конкретних умовах освітленості й передачі відеосигналу на сервер (відеореєстратор);

P_c —надійність відеосервера (ймовірність якісної обробки отриманого відеосигналу, його запис, архівування та відображення на моніторі);

P_r — надійність розпізнавання (ймовірність розпізнавання оператором тривожних зображень);

P_n — надійність перехоплення порушника (ймовірність нейтралізації порушника).

Надійність системи контролю доступом розглядається окремо для кожної зони доступності і описується математично у вигляді такої формули:

$$P_{кд} = (P_i \times P_{зч} \times P_k \times P_{вм}), \text{ де}$$

$P_{кд}$ — надійність системи контролю доступом;

P_i — надійність ідентифікаторів (ймовірність безпомилкового запам'ятовування ідентифікаційних ознак власника);

$P_{зч}$ —надійність зчитувачів (ймовірність безпомилкового зчитування ідентифікаційних ознак власника);

P_k — надійність контролера (ймовірність правильної обробки інформації зі зчитувача і відповідної реакції за заданим алгоритмом);

$P_{вм}$ — надійність виконавчого механізму (ймовірність правильного виконання команд контролера щодо блокування / розблокування доступу).

Необхідно зазначити, що при оцінюванні надійності складних систем, в яких задіяні оператори та автоматизовані комплекси, формули набувають наступного вигляду:

$$P_c = P_t + [1 - P_t] \times K_{оп} [P_{оп} P_{св} + (1 - P_{оп}) P_{вип} (T_l)], \text{ де}$$

P_c — надійність системи «оператор — автоматизований комплекс», при умові, що технічні засоби працюють справно, а при їх відмові оператор безпомилково та своєчасно виконав необхідні дії, а якщо і допустив помилки, то своєчасно їх виправив;

P_t — ймовірність безвідмовної роботи технічних пристроїв;

$K_{оп}$ — коефіцієнт готовності оператора;

$P_{оп}$ — ймовірність безпомилкової роботи оператора при виникненні тривожної події;

$P_{св}$ — імовірність своєчасного виконання оператором необхідних дій;

Рвип — імовірність виправлення помилкових дій за визначений ліміт часу *Тл*.

Правильно та ефективно спроектована система забезпечення охорони, що забезпечує комплексну інтеграцію всіх компонентів, дозволяє значно підвищити надійність охорони. В разі необхідності потрібно розглядати можливості підвищення надійності системи шляхом дублювання її компонентів, введення додаткових пристроїв та організації додаткових зв'язків. Це в повній мірі стосується і персоналу, що задіяний в системі забезпечення охорони.

ЗАГРОЗИ ТА РИЗИКИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

КАРПОВА Крістіна Вікторівна,

здобувач,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Безпека підприємницької діяльності тісно пов'язана з ризиками, які є невід'ємною складовою ринкової форми господарювання. Ризик — це вид небезпеки, на яку необхідно реагувати. Однак, ніяка геніальність, ніякі людські здібності не здатні ліквідувати ризик. Існують лише способи полегшити його наслідки [4, с.27]. Безпека підприємництва направлена на усунення чи зменшення ризику економічних збитків. Ризик в господарській діяльності підприємства залежить від її віку. Чим довше підприємство існує, тим менша імовірність зазнати невдачі. За статистикою, у розвинутих країнах приблизно одна третина малих підприємств припиняє свою діяльність через три роки після заснування і лише 40–50% із новостворених фірм функціонує на ринку понад 10 років.

Підприємство, як і товар, має свій життєвий шлях: вона створюється, проходить стадію становлення на ринку, стадію зрілості і може занепасти. Кожній стадії притаманні ризики. Так, на стадії становлення переважають ризики формування статутного капіталу, помилкової цінової та збутової політики тощо; на стадії зрілості — ризики втрати іміджу, зменшення розмірів власного капіталу, невиконання дебіторських зобов'язань покупців, асортиментний ризик; на стадії спадання ділової активності ризик невиконання

зобов'язань за договорами, кадровий, кредитний ризики, ризик неплатоспроможності тощо.[3]

Якщо цій стороні бізнесу не надавати належної уваги, то ризики неминуче переростуть у реальну небезпеку — загрозу функціонуванню і розвитку суб'єкта господарювання.

Дослідження формування системи економічної безпеки підприємств в сучасній економіці передбачає систематизацію і класифікацію існуючих загроз безпеки підприємства.

Аналіз літератури з даної проблеми дозволяє зробити висновок: питання класифікації можливих загроз розглядається дещо спрощено. В загальній системі загроз автори виділяють, як правило два аспекти: внутрішній і зовнішній [1, с.13–14, 34–36; 2, с.7–42].

На наш погляд, такий підхід не в стані охарактеризувати численні загрози, які виникають в результаті господарської діяльності підприємства. Тому ми, пропонуємо таку класифікацію загроз економічній безпеці підприємства (рис. 1.1).

Величина ризику залежить від часу його виявлення. Найменший ризик буде тоді, коли продукцію ще не починали виготовляти. Виявлення ризику в процесі підготовки, освоєння і виробництва продукції може суттєво вплинути на фінансове становище підприємства.

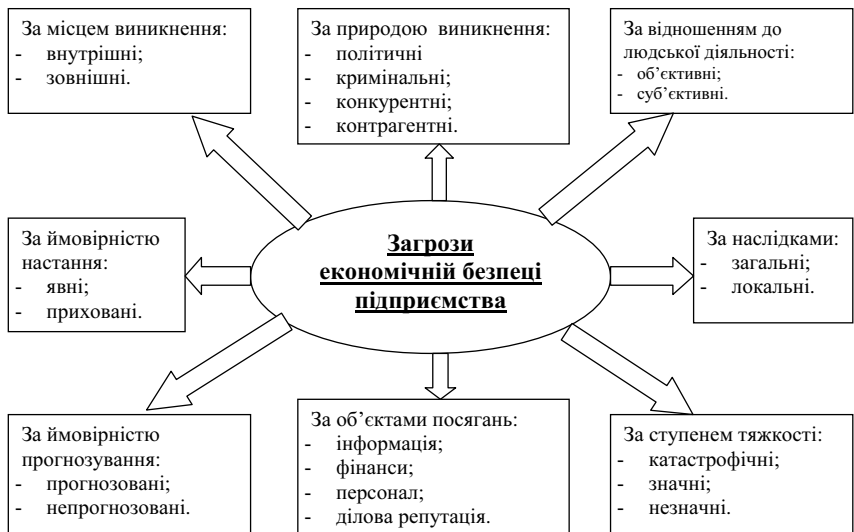

Рис. 1.1. Класифікація загроз економічній безпеці підприємства

Для будь-якого підприємства, незалежно від її розміру або сфери діяльності, завжди існують перешкоди у розвитку. На різних стадіях розвитку підприємства ці перешкоди можуть бути різними. В сучасній економіці існують як зовнішні, так і внутрішні перешкоди у розвитку підприємства. Система забезпечення економічної безпеки покликана захистити фірму від ризиків та загроз, надійно зберегти і ефективно використати її матеріальний і фінансовий потенціал.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ярочкин В.И. Система безопасности фирмы. — М.: Ось — 89. — 1997.
2. Шлыков В.В. Комплексное обеспечение экономической безопасности. — СПб.: Алетейя. — 1999.
3. Кириченко О.А. Управління фінансово-економічною безпекою: навчальний посібник / О.А. Кириченко, С.М. Лаптев, О.І. Захаров та ін.; за ред. чл.-кор. АПН України, к. юр. н., д. іст. н., проф. Сідака В.С. — К.: Дорадо-Друк, 2010. — 480 с.
4. Реверчук Н.Й. Управління економічною безпекою підприємництва в Україні: основи, механізми і перспективи. Львів, ЛБІ, 2003. — 213с.

СИСТЕМА ЭКОНОМИЧЕСКОЙ РАЗВЕДКИ ПРОМЫШЛЕННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

***ПАНЧИШНЫЙ Дмитрий Николаевич,**
начальник службы безопасности отделения Укркразбанка*

Актуальность создания и работы системы экономической разведки промышленного предприятия заключается в следующем : в условиях рыночной экономики предприятие не может эффективно работать без глубокого понимания ее движущих сил, и не располагая новейшей информацией о том, что же происходит в занимаемом им сегменте рынка. При этом в обязательном порядке надо учитывать, что имеющиеся у предприятия возможности, диктуемые окружающей средой и определяемые балансом интересов различных сообществ, группировок и отдельных личностей, зачастую вытекают не из логики событий, а из эмоций, личных симпатий и антипатий.

Под термином «система экономической разведки» понимается организационная структура, занимающаяся вопросами сбора, проверки (верификации), обработки, анализа и синтеза данных по различным аспектам хозяйственной деятельности предприятия с дальнейшим использованием

полученной информации для решения конкретных задач его хозяйственной деятельности.

Подразделение экономической разведки предприятия — структурное подразделение, на которое возложены задачи единого, в рамках хозяйствующего субъекта, информационного центра с задачами обработки и анализа информации, обеспечивающей принятие высшим руководством обоснованных решений по важнейшим для интересов предприятия вопросам.

Постараюсь кратко сформулировать основные предпосылки необходимости создания системы экономической разведки на современном украинском предприятии.

1. Политическая, экономическая и социальная обстановка в нашей стране меняется так резко, что неформальных средств наблюдения за окружающей средой становится недостаточно. Поэтому для адекватного реагирования на влияние окружающей среды и обеспечения успеха в конкурентной борьбе предприятию необходима стройная и эффективная система экономической разведки.
2. Для качественного информационного обеспечения руководства предприятия система экономической разведки должна быть ориентирована на конкретных лиц, принимающих управленческие решения.
3. Система экономической разведки должна не просто решать вопросы накопления данных и выдачи отчетов, главная ее задача — обеспечение лиц, принимающих управленческие решения, такой информацией, которая помогала бы выбрать наиболее оптимальный вариант решения стоящей перед предприятием проблемы.
4. Целенаправленный сбор общедоступной информации из различных открытых источников, многие из которых, на первый взгляд, могут показаться бесполезными, с последующим сравнением и анализом очень часто позволяет принимать важные, незаметные при поверхностном подходе, решения.
5. Система экономической разведки должна работать легитимно, т.е. без обращения к незаконным и неэтичным методам сбора информации.

При рассмотрении возможной модели реализации системы экономической разведки на предприятии следует учитывать, что масштабы и количество привлекаемых на ее создание и эксплуатацию средств во многом определяются возможностями самого предприятия и рамками стоящих перед ним задача. Основной принцип работы предприятия в условиях рыночной экономики — стремление к получению большей прибыли. Его ограничивает только возможность понести убытки. Риск является неустрашимым элементом управленческого решения любого уровня. Отклонения в оценке инфор-

магии могут быть как позитивными, так и негативными. В первом случае речь идет о возможности получения прибыли, во втором — убытков. Основное предназначение системы экономической разведки видится в обеспечении руководства достоверной, объективной и полной информацией о намерениях партнеров, смежников, клиентов и контрагентов, о сильных и слабых сторонах конкурентов; сборе данных, позволяющих оказывать влияние на позицию оппонентов в ходе деловых переговоров; оповещении о возможном возникновении кризисных ситуаций; мониторинге и контроле хода реализации заключенных договоров и достигнутых ранее договоренностей.

Исходя из вышеизложенного, кратко сформулирую цели разведдеятельности в экономике.

1. Своевременное обеспечение руководства надежной и всесторонней информацией об окружающей предприятие среде. Выявление факторов риска, которые могут затронуть экономические интересы предприятия и помешать его нормальному функционированию.
2. Организация максимально эффективной информационной работы, исключающей дублирование структурными подразделениями предприятия функций друг друга.
3. Выработка краткосрочных и долгосрочных прогнозов влияния окружающей среды на хозяйственную деятельность предприятия. Разработка рекомендаций по локализации и нейтрализации активизирующихся факторов риска.
4. Усиление благоприятных и локализация неблагоприятных факторов влияния окружающей среды на хозяйственную деятельность предприятия (управление рисками).

Очень часто подразделение экономической разведки должно эффективно работать в условиях, когда еще неизвестно, какие решения и на основе чего потребуются принимать. Чтобы максимально снизить количество подобных рабочих моментов, очень важно совместно с руководством предприятия прийти к единому общему пониманию проблемы и путей ее решения, а также договориться об унификации используемой в работе терминологии. Единственно возможный путь решения этой непростой задачи состоит в проведении подробных интервью с руководством предприятия и с руководителями его структурных подразделений об их информационных потребностях. Лучше это сделать с помощью специально разработанной анкеты, где руководство высшего и среднего звена выскажет свои замечания по поводу того, какой информацией оно располагает, как и где эти данные накапливаются, какая информация, по их сведениям, имеется в других подразделениях предприятия, а также какая информация, циркулирующая вне

предприятия, а также в его структурных подразделениях, необходима им для повседневной работы. На основе такого анкетирования разрабатывается рубрикатор, по которому будет происходить накопление и систематизация информационных массивов. Любое предприятие постоянно развивается, появляются новые цели, изменяется сам рынок и окружающая предприятие среда. Поэтому рубрикатор должен периодически пересматриваться с возможностью его изменения на основе повторного анализа целей и информационных потребностей предприятия. Воплощение разведывательных технологий на практике обычно сопряжено со специфическим психологическим противодействием, более известным как «информационный монополизм». Еще до начала внедрения системы экономической разведки на конкретном предприятии там уже имеется сложившийся баланс интересов, основанный на том, что каждый сотрудник, владеющий определенным объемом информации по направлению своей деятельности, старается как можно меньше делиться ею с окружающими. Это обусловлено тем, что статус сотрудника, его необходимость для предприятия и соответственно получаемые им материальные блага определяются степенью доступа к этой информации. Поэтому перед началом реализации программы по созданию системы экономической разведки необходимо глубокое осмысление имеющейся ситуации, изучение интересов всех участников событий и их возможного баланса и только затем создание благоприятных условий для проведения соответствующих работ.

Работа системы экономической разведки предприятия дает своеобразный мультипликативный эффект, совмещая интересы обеспечения экономической безопасности предприятия с решением вопросов маркетинга, поскольку на ее основе вырабатывается эффективная экономическая политика предприятия.

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРТЕРОРИСТИЧНИХ СТРАТЕГІЙ ООН

*РИЖОВ Ігор Миколайович,
докторант НАСБУ,
кандидат юридичних наук, доцент*

Можна констатувати, що на сьогоднішній день сформована серйозна правова основа протидії тероризму. Вона складається з 12 універсальних конвенцій ООН з питань боротьби з тероризмом і окремих регіональних угод в рамках Ради Європи, Шанхайської організації співробітництва та Співдружності Незалежних Держав, національного законодавства провідних країн світу, а також угод міжвідомчого характеру. Ними окреслені конкретні орієнтири просування міжнародного співтовариства до нової моделі безпеки, адекватної характеру глобальних викликів XXI ст. Найбільш вагомим них є Глобальна контртерористична стратегія, прийнята резолюцією 60/288 Генеральної Асамблеї від 8 вересня 2006 року.

Слід констатувати, що у зазначених документах акцент робиться на терористичну діяльність як факт, що відбувся і вимагає реалізації контртерористичних планів з застосуванням сили, тоді як недостатньо уваги приділяється технологіям превентивної нейтралізації соціальних конфліктів, які виступають глибинними, соціальними причинами тероризму. Для ліквідації даної невідповідності та в контексті вимог Пункту 24 Глобальної контртерористичної стратегії, прийнятої резолюцією 66/288 Генеральної Асамблеї від 15 квітня 2011 року, який закликає держави-члени Організації Об'єднаних Націй виявляти причини виникнення та поширення тероризму з метою їх усунення, можуть бути сформульовані ініціативні пропозиції до Глобальної контртерористичної стратегії, спрямовані на її вдосконалення в контексті пошуку оптимальних технологій попередження та профілактики тероризму. Зокрема, на мою думку, вдосконалення можливе за умови врахування наступних тез:

1. Успіх у боротьбі з тероризмом неможливий без глибокого наукового дослідження тероризму як соціального процесу. Потрібні додаткові зусилля з розвитку та вдосконалення теророгенезу як науково-методологічної основи глобальних антитерористичних технологій, теоретичних основ і елементів моніторингу тероризму, системи наукової підтримки та позиціонування прийнятих ООН стратегій і норм національного та міжнародного права у боротьбі з тероризмом на основі результатів моніторингу та прогнозування теророгенності складних соціальних систем. При цьому, теророгенез або сукупність історич-

них, соціально-політичних, юридичних, кримінологічних та інших процесів, що відбуваються в суспільстві, визначають походження й історико-еволюційне формування теророгенності соціальних систем, тобто схильності до застосування при вирішенні соціальних конфліктів тактики тероризму.

2. Виходячи з філософської сутності тероризму і тез про взаємозалежність і неподільність таких його діалектично-протилежних складових соціальних процесів, як терор і терористична діяльність, необхідно враховувати дії влади з формування алгоритму соціального управління. Так як недосконалість такого алгоритму формує умови для терористичної діяльності, необхідно на рівні Контртерористичної стратегії розділити завдання боротьби та протидії тероризму, включивши в останні функції контролю над формуванням алгоритмів соціального управління в соціальних системах. Подібний контроль неможливий у рамках певної соціальної системи, його реалізація можлива лише на рівні системи вищого порядку. Таку місію в сучасному світі повинна виконувати ООН в рамках спеціальних моніторингових програм. Центральна роль в об'єднанні зусиль світового співтовариства у протидії тероризму має і надалі належати ООН та її спеціалізованим установам. Саме вони здатні у співпраці з міжнародними та регіональними державними та громадськими організаціями виробити і реалізувати нові технології протидії тероризму, побудовані на пріоритетах попередження тероризму перед каральними кампаніями. Академія готова до публічного обговорення розроблених нами соціально-інформаційних технологій протидії тероризму. Їх суть зводиться до елементарного — простіше усунути передумови терористичної діяльності через конформні реформи і своєчасну корекцію алгоритму соціального управління, ніж нейтралізувати соціальний конфлікт, який може коштувати стабільності влади, а народу — спокою і безпеки.
3. Відповідне значення в процесі позиціонування стратегій боротьби з тероризмом мають відіграти науково обґрунтовані теорії теророгенезу та організація моніторингу тероризму як інформаційної технології. Орієнтація стратегій, орієнтованих на фізичне припинення терористичних актів, має постійно вдосконалюватися та переймати світовий досвід, але потрібно чітко розмежувати стратегії боротьби з терористичною діяльністю і стратегії боротьби із тероризмом. Певну увагу слід приділяти реалізації моніторингових систем, спрямованих

на оптимізацію соціального управління із залученням громадських інститутів та використанням новітніх інформаційних технологій.

4. Особливе місце має приділятися оптимізації правового поля, удосконаленню нормативно-правових механізмів соціальної корекції з метою оптимальної протидії тероризму як соціальному процесу. У даний час в процесі організації протидії тероризму використовуються, в основному, технології інформаційного забезпечення, засновані на реалізації закону про оперативно-розшукову діяльність (тобто по факту підготовки або проведення терористичного акту). Впровадження технологій моніторингу тероризму, тобто перенос центра ваги на виявлення і нейтралізацію соціальних факторів, що сприяють прояву терористичних устремлень, дозволить значно знизити теророгенність суспільства.
5. Боротьбу з тероризмом варто розглядати як контрольований, свідомий процес, у результаті якого з'являються добре продумані, детально розроблені, ще до початку формальної реалізації, стратегії. Позиціонування стратегій боротьби з тероризмом піднімає роль планування спеціальних заходів щодо протидії і профілактики тероризму на більш високий рівень. При цьому стратегії протидії мають саме вироблятися з застосуванням аналітичної складової, а не обиратися з вже наявних.

ОКРЕМІ ЕКОНОМІЧНІ ПІДХОДИ ДО СТВОРЕННЯ СЛУЖБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАЙНОВОЇ БЕЗПЕКИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ТРОХАНЕНКО Ігор Михайлович,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Історично склалося, що служби забезпечення безпеки, що створювалися в державних, військових установах, організаціях і підприємствах, за своїми принципами побудови й діяльності були практично ідентичні. Їхня структура в загальному вигляді складалася здебільшого зі служб охорони. Формування ринкової економіки спричинило зміщення акцентів у формах

власності і відповідно стрімкий ріст приватного сектору, появу комерційних компаній, що діють на ринку. Натомість побудова служб безпеки за традиційними схемами вже почало не відповідати реаліям. Сучасні тенденції розвитку бізнес вимагали утворення служб безпеки нового типу, які б швидко відповідали мінливим умовам ринку й дозволяли ефективно і якісно захищати бізнес компаній за цих умов.

У наш час склалася нагальна потреба визначення філософського змісту поняття «безпека», а також пов'язаних з нею понять, таких, наприклад, як «національна безпека» або «економічна безпека». Осмисленню цих категорій присвячені роботи фахівців в області безпеки таких, як Ліпкан В.А., Горбулін В.П., Нижник Н.Р., Серебрянніков В.В., Фамінській І.П., Строев Є.С., Рогов С.М., Сапронов О.Ю. та інші.

Тракування категорії «економічна безпека» запропонована професором Сапроновим О.Ю. найбільш близько підходить до предмету нашої теми, тому хотілося б розглянути її детальніше.

Полемізуючи з тією частиною практичних фахівців, які визначають «безпека» як «стан захищеності», проф. Сапронов пропонує розглядати не тільки економічну безпеку, але й всі види безпеки (включаючи національну) як економічну цінність. Оцінюючи існування суб'єкта безпеки (людства в цілому, держави, промислової групи, компанії, особистості), теорія відокремлює три групи життєво важливих інтересів (за тимчасовою довжиною й значимості) такі, як виживання в даний момент, існування й розвиток. Ці інтереси є джерелами потреб, задоволення яких вимагає відповідних ресурсів. Зважаючи на те, що ресурси є обмеженими, а потреби зростають, то повне задоволення цих потреб виявляється неможливим.

Наявність іншого суб'єкта, що має свої власні життєво важливі інтереси й відповідні їм свої потреби, ускладнює картину через прагнення цього суб'єкта також скористатися ресурсами. За наявності сторонніх ресурсів потреби двох і більше суб'єктів перетинаються, і виникає конфлікт відносно ресурсів — конкуренція. Таким чином, безпека одного суб'єкта залежить від безпеки іншого суб'єкта.

Можемо твердити, що загрози виникають через конфлікт інтересів із приводу володіння ресурсами. Тобто, для того, щоб забезпечити власну безпеку, особливо майнову, необхідно чітко розуміння джерел загроз, їхніх інтересів, потреб у ресурсах. При цьому раціональне формулювання інтересів виступає основою ефективного розвитку об'єкта.

Розглядаючи економічний закон зменшення граничної корисності, можна вивести його результат для рівня безпеки суб'єкта. Розглянемо графік рівня безпеки залежно від якогось ресурсу (наприклад, фінансів, грошей),

що представлений на Рис. 1. Графік показує, що після крапки перегину 0 рівень безпеки знижується швидше, ніж росте рівень наявного ресурсу, доходу. З огляду на це доцільно розглянути рівень безпеки у вигляді функції:

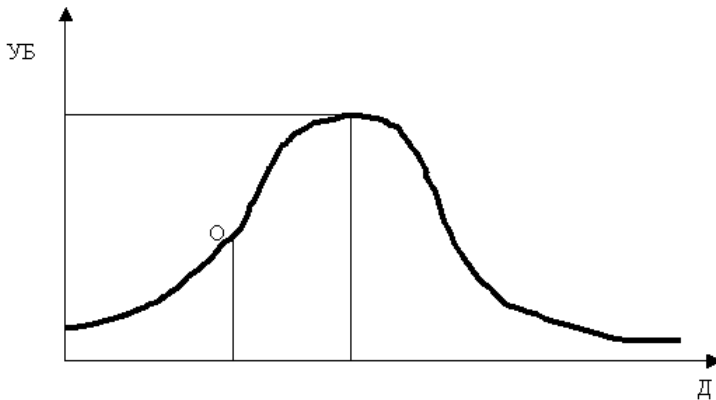

Рис. 1. Залежність рівня безпеки від ресурсів

$$РБ = f (Д, Кд, УБін)$$

де РБ — рівень безпеки суб'єкта

Яр — якість ресурсу (грошей) (наприклад добути кримінальним шляхом «брудні» гроші, значно знижують рівень безпеки)

РБдр — рівень безпеки других суб'єктів.

Легко помітити, що висота графіка, тобто реальний рівень майнової безпеки визначається наявністю ресурсу і його якістю, а стабільність рівня майнової безпеки — ширина графіка залежить від рівня безпеки інших суб'єктів, тобто величини ресурсної бази (наприклад, обсягу ринку) і співвідношенням власних ресурсів суб'єктів. Таким чином, питання рівня безпеки пов'язаний з ефективністю використання власних ресурсів і порівняння витрат на підтримку заданого рівня безпеки з результатом. На Рис. 2 зображений графік росту РБ з ростом витрат ресурсу.

Наведений графік показує, що існує якийсь рівень витрат ресурсу після якого рівень безпеки сильно не змінюється. І навпаки, існує деякий рівень безпеки РБдоп, що може бути підтриманий оптимальними витратами ресурсу.

Розглянемо безпеку як задоволення потреби суб'єкта у виживанні, існуванні й розвитку. Першою потребою суб'єкта є потреба в безпеці (виживання) а другою — потреба в ресурсах. У ринковому середовищі задоволення

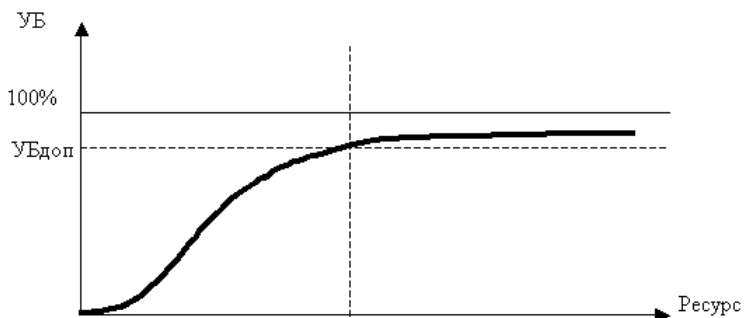

Рис. 3. Зростання рівня безпеки (УБ) з ростом витрат ресурсу.

потреб провадиться через використання продуктів виробництва. Таким чином, можна уявити безпеку як продукт специфічного виробництва, індустрії безпеки.

Розглядаючи фактори виробництва що традиційно виділяються, такі як праця, земля, капітал, підприємництво, можна виділити підприємництво, як єдине джерело прибутку, тобто ефекту виробництва. Звідси поняття прибутку (або економію, як форму прибутку) можна розглядати, як міру продукту безпеки, а раціональність використання ресурсів для підтримки припустимого рівня безпеки вимірювати ефективністю. При цьому треба мати на увазі, що ефект безпеки присутній в прибутку неявно, тому що безпека — продукт внутрішній, провадиться й споживається усередині фірми, що ускладнює його вимір у грошовому вираженні. Для виміру майнової безпеки необхідно застосовувати спеціальні методи, такі як порівняльний метод (аналогій), експертний метод, аналітичні методи, а також спеціально наукові методи національної безпекознавства.

Слід усвідомлювати, що оскільки прибуток фірми є продуктом керуючої підсистеми фірми, то й безпека належить до керуючої підсистеми фірми, до неї також можна застосувати закони кібернетики.

Резюмуючи наведене, можна розглядати завдання управління майнової безпекою як завдання оптимізації витрати ресурсів на локалізацію загроз.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО / INFORMATION LAW

ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ: АНАЛІЗ ТЕРМІНОЛОГІЧНО-ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ

*БАСКАКОВ Володимир Юрійович,
здобувач Національного університету
біоресурсів і природокористування України*

Відповідно до Закону України «Про інформацію» весь масив інформації за режимом доступу класифікується на два види: відкрита інформація та інформація з обмеженим доступом. У Законі України «Про державну таємницю» також відсутня дефініція інформації з обмеженим доступом як більш широкої та родової категорії щодо державної таємниці, державна ж таємниця визначається як вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому цим Законом, державною таємницею і підлягають охороні державою [1].

На відміну від суто внутрішньодержавних нормативно-правових актів України, де відсутнє визначення поняття «інформація з обмеженим доступом», в окремих міжнародних угодах, учасником яких є Україна, знайшло своє відображення дане визначення.

Є чимала кількість міжнародних документів, що встановлюють правила обігу інформації з обмеженим доступом між Україною та іншими державами, обмін якою здійснюється між ними чи між державними органами та приватними установами під їх юрисдикцією, або спільно створеними ними. Слід зауважити, що назва такої інформації також є неусталеною: в одних угодах зазначається про взаємну охорону «інформації з обмеженим доступом», в других — про взаємну охорону «секретної інформації», в третіх — про взаємну охорону «таємної інформації». Аналіз змісту норм вищезазначених документів дозволяє прийти до висновку, що, незважаючи на різну назву,

мова йде саме про встановлення міжнародного співробітництва України та іншої держави у сфері інформації з обмеженим доступом як більш широкої категорії.

На 2010 рік Україна підписала угоди, що закріплюють правила обігу інформації з обмеженим доступом, з Йорданським Хашимітським Королівством, Румунією, Македонією, Словенією, Угорською Республікою, Алжирською Народною Демократичною Республікою, Словацькою Республікою, Литовською Республікою. Так, першою такою угодою була Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Литовської Республіки про взаємну охорону інформації з обмеженим доступом від 5 червня 2003 року, де інформація з обмеженим доступом визначається як інформація та матеріали незалежно від їх форми, природи та способу передачі, яким встановлені певні ступені обмеження доступу та надані відповідні грифи обмеження доступу, і які в інтересах національної безпеки та згідно з національним законодавством Сторін підлягають охороні від несанкціонованого доступу [2].

У Угоді між Кабінетом Міністрів України та Урядом Словацької Республіки про взаємну охорону інформації з обмеженим доступом закріплено інше визначення: «інформація з обмеженим доступом» — інформація у будь-якій формі та будь-які документи, матеріали, вироби, речовини або фізичні поля, на/в яких представлена інформація, яка в інтересах національної безпеки держав Сторін та відповідно до їх національного законодавства підлягає охороні від несанкціонованого доступу, включаючи інформацію, яку спільно створено юридичними особами держав Сторін в рамках співробітництва та доступ до якої обмежено на основі вимог національного законодавства держав Сторін та відповідно до критеріїв цієї Угоди [3].

Угода між Україною та Угорською Республікою про взаємну охорону інформації з обмеженим доступом також містить визначення поняття «інформація з обмеженим доступом», згідно з яким це будь-які дані незалежно від їхньої форми представлення, виду та умов відтворення, що потребують охорони від несанкціонованого доступу та доступ до яких обмежено будь-якою з Договірних сторін відповідно до свого національного законодавства [4].

Більш стисле визначення інформації з обмеженим доступом містить Угода між Україною та Республікою Словенія про обмін та взаємну охорону інформації з обмеженим доступом: інформація, яка за законодавством кожної Договірної сторони потребує охорони від розголошення, незаконного заволодіння чи втрати, та визначена такою незалежно від її форми [5].

Інший підхід до визначення цього поняття використаний в Угоді між Кабінетом Міністрів України та Урядом Алжирської Народною Демократичною Республікою про охорону інформації з обмеженим доступом, де закріплено,

що інформація з обмеженим доступом означає будь-який документ, рисунок, план, карту, фотографію, звукову чи відеоплівку або інший документ чи інший носій інформації, що містять інформацію, якою обмінюються Сторони в рамках їхньої діяльності, і розголошення якої може завдати шкоди відповідним інтересам та/або безпеці однієї з двох держав [6].

У одній із останніх угод — Угоді між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Македонія про взаємну охорону інформації з обмеженим доступом, закріплено, що інформація з обмеженим доступом — інформація, відображена в будь-якій формі, що охороняється відповідно до національного законодавства Договірних сторін та передана в порядку, встановленому кожною з Договірних сторін і цією Угодою, розголошення якої може завдати шкоди безпеці та інтересам держав Договірних сторін [7].

На основі аналізу вищезазначених визначень поняття інформації з обмеженим доступом, можна прийти до висновку, що здебільшого в міжнародних документах акцентується увага на певних матеріальних носіях, де може міститися інформація, а не на визначенні сутності що є такою інформацією.

Крім того, слід виділити широке та вузьке її розуміння. Відповідно до вузького розуміння інформацію з обмеженим доступом складають «будь-який документ, рисунок, план, карту, фотографію, звукову чи відеоплівку або інший документ чи інший носій інформації, що містять інформацію», тобто інформація з обмеженим доступом є лише та інформація, що перебуває на певних матеріальних носіях. Саме вузьке трактування інформації з обмеженим доступом закріплено і у вітчизняному законодавстві, зокрема у ст. 1 Закону України «Про інформацію», що набуде чинності в травні 2011 року (інформація визначається як будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді) [8]. Згідно з широким розумінням таку інформацію складає і інформація незалежно від «форми, природи, способу передачі» чи «виду і умов відтворення». Вважаємо, що саме широке трактування відповідає сучасним реаліям, оскільки специфіка інформації як феномену полягає в тому, що вона має певну самостійність та автономність від матеріального носія, на якому вона міститься.

Беручи до уваги положення згаданих вище угод, основною загрозою інформації з обмеженим доступом є «несанкціонований доступ» та як наслідок «розголошення». У той же час виникає питання: чи буде порушення законодавства, якщо буде порушена цілісність інформації (її спотворення, руйнування, знищення тощо) чи унеможливлення санкціонованого доступу до неї? Вважаємо що так, але такі загрози містить лише Угода між Україною та Республікою Словенія про обмін та взаємну охорону інформації з

обмеженим доступом, де зазначено, що інформація з обмеженим доступом «потребує охорони від розголошення, незаконного заволодіння чи втрати» (підкреслено нами — Б.В.).

Дані міжнародні угоди містять норму, що інформація з обмеженим доступом є такою внаслідок надання відповідно до національного законодавства певних ступенів обмеження доступу та наявності відповідних грифів обмеження доступу. Перелік же такої інформації є для кожної держави власний та залежить від багатьох об'єктивних та суб'єктивних факторів.

Є застереження, що охорона такої інформації здійснюється «в інтересах національної безпеки», оскільки може завдати «шкоди безпеці та інтересам держав Договірних сторін». У той же час перелік інтересів та розуміння національної безпеки для кожної країни є також власним. Основоположний нормативно-правовий акт, що визначає основні засади державної політики, спрямованої на захист національних інтересів і гарантування в Україні безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності, — Закон України «Про основи національної безпеки України» не містить конструкції «інтереси національної безпеки», натомість законодавець в цьому акті оперує такими поняттями як «національні інтереси», «пріоритети національних інтересів», «життєво важливі інтереси» тощо [9].

Отже, враховуючи положення згаданих вище угод, можемо виділити характерні риси нормативного розуміння інформації з обмеженим доступом.

1. Це будь-яка інформація незалежно від її форми, природи та способу передачі; інформація у будь-якій формі та будь-які документи, матеріали, вироби, речовини або фізичні поля, на/в яких представлена інформація; будь-які дані незалежно від їхньої форми представлення, виду та умов відтворення; будь-який документ, рисунок, план, карту, фотографію, звукову чи відеоплівку або інший документ чи інший носій інформації, що містять інформацію; інформація, відображена в будь-якій формі.
2. Охорона такої інформації здійснюється з метою забезпечення національної безпеки, інтересів кожної з країн.
3. Основною загрозою такій інформації визначається несанкціонований доступ, що призводить до її розголошення.
4. Зміст та перелік такої інформації, а також ступені та грифи обмеження доступу визначаються кожною країною самостійно відповідно до національного законодавства.

Таким чином, відсутність уніфікованого розуміння інформації з обмеженим доступом у міжнародних угодах, а також напрямів її захисту є потенційної загрозою інформаційній безпеці України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про державну таємницю : Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1994. — № 16. — Ст. 93.
2. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Литовської Республіки про взаємну охорону інформації з обмеженим доступом від 5 червня 2003 року // Офіційний вісник України. — 2004. — № 25. — Ст. 1639.
3. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Словачької Республіки про взаємну охорону інформації з обмеженим доступом // Офіційний вісник України. — 2008. — № 99. — Ст. 3282.
4. Угода між Україною та Угорською Республікою про взаємну охорону інформації з обмеженим доступом // Офіційний вісник України. — 2008. — № 24. — Ст. 720.
5. Угода між Україною та Республікою Словенія про обмін та взаємну охорону інформації з обмеженим доступом // Офіційний вісник України. — 2009. — № 29. — Ст. 961.
6. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Алжирської Народної Демократичної Республіки про охорону інформації з обмеженим доступом // Офіційний вісник України. — 2009 — № 49. — Ст. 554.
7. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Македонія про взаємну охорону інформації з обмеженим доступом // Офіційний вісник України. — 2011. — № 3. — Ст. 162.
8. Про внесення змін до Закону України «Про інформацію» : Закон України <http://zakon.rada.gov.ua/>
9. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 червня 2003 р. // Відомості Верховної Ради. — 2003. — № 39. — Ст. 351.

ОКРЕМІ ПРИНЦИПИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН

*ДІМЧОГЛО Марина Іванівна,
здобувач кафедри адміністративного та фінансового права
Національного університету біоресурсів і природокористування України*

Слід визнати, що останнім часом досить багато уваги приділяється розвитку інформаційного права, яке виступає ефективним регулятором інформаційних правовідносин. Переконані, що важлими і наріжним каменем

формулювання будь-яких положень має передувати ґрунтовний нааліз і чітке визначення основположних начал здійснення такої діяльності і функціонування інформаційних парввоідносин. Саме тому в раках даної статті визначимо вироблені нами принципи інформаційних правовідносин.

На розгляд наукової громадськості виносяться такі консолідовані конституційні положення щодо інформаційних правовідносин у законодавстві. Ці положення пропонується розглядати як копільовані для законодавства про інформацію загальні галузеві принципи інформаційних правовідносин:

Принцип верховенства прав людини, громадянина в інформаційній сфері суспільства. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека в інформаційній сфері суспільства визнаються в Україні у числі найвищих соціальних цінностей. Інформаційні права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність в інформаційній сфері суспільства. Утвердження і забезпечення інформаційних прав і свобод людини є одним із головних обов'язків держави (за статтею 3 КУ).

Принцип інформаційного суверенітету. В глобальному інформаційному просторі Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава (за статтею 1 КУ). Інформаційний суверенітет України поширюється на всю її територію. Суверенний інформаційний простір України визначається територією в межах існуючого державного кордону, є цілісним і недоторканим (за статтею 2 КУ). Носієм інформаційного суверенітету і єдиним джерелом інформаційного суверенітету влади в Україні є народ. Народ здійснює владу в інформаційному просторі України безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Право визначати і змінювати обсяг і зміст інформаційного суверенітету, як складову конституційного ладу в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами. Ніхто не може узурпувати державну владу в інформаційному просторі України (за статтею 5 КУ).

У розвиток положень зазначеного принципу пропонується також розглядати копільовані інші норми-принципи Конституції України:

Охорона, захист, оборона національного інформаційного суверенітету, його цілісності на території України, підтримка національної інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Оборона національного інформаційного простору України, охорона, захист її інформаційного суверенітету цілісності і недоторканності покладаються на визначені Верховною Радою України у законах органи безпеки, громадського правопорядку у тому числі Збройні Сили України. Підтримка державної безпеки України покладаються на відповідні військові формуван-

ня та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законами.

Збройні Сили України та інші військові формування ніким не можуть бути використані для обмеження інформаційних прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, усунення органів влади чи перешкоджання їх правомірної діяльності. На території України для підтримки національної інформаційної безпеки забороняється створення і функціонування будь-яких військових формувань, не передбачених законами України. На території України не допускається розташування іноземних військових баз для підтримання національної інформаційної безпеки (за статтею 17 КУ).

Зовнішньополітична діяльність України поряд з іншими її напрямками спрямована на забезпечення її інтересів в глобальному і національному інформаційному просторі, національної інформаційної безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами і нормами міжнародного права. (за статтею 18 КУ).

Принцип безпеки правового порядку в інформаційній сфері суспільства України. Правовий порядок в інформаційній сфері України ґрунтується на засадах відповідно стосовно того, що ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено Конституцією та законами. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти в інформаційному просторі суспільства лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (за статтею 19 КУ).

Принцип консолідації національного інформаційного суспільства у глобальному інформаційному просторі. Україна дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави. Стаття 12.

Принцип розподілу влад в інформаційній сфері суспільства. Державна влада в інформаційній сфері суспільства України здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади в інформаційному просторі країни здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України (за статтею 6 КУ). В Україні визнається і гарантується право місцевого самоврядування щодо регіональних інформаційних просторів відповідно до добрих традицій, звичаїв місцевих громад (за статтею 7 КУ).

Принцип верховенства права в інформаційному просторі України. В Україні визнається і діє принцип верховенства права в її інформаційному просторі (за статтею 8 КУ).

Принцип законності в інформаційній сфері України. Конституція України має найвищу юридичну силу у регулюванні інформаційних правовідносин. Закони та інші нормативно-правові акти щодо інформації приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Норми Конституції України є нормами прямої дії в інформаційному просторі держави. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини, громадянина щодо інформації безпосередньо на підставі Конституції України гарантується державою (за статтею 8 КУ).

Чинні міжнародні договори щодо інформаційної сфери суспільства, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Укладення міжнародних договорів щодо інформаційної сфери суспільства, що суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України (за статтею 9 КУ).

Принцип плюралізму (багатоманітності) життя в інформаційній сфері суспільства. Суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. Жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова. Цензура заборонена. Держава гарантує свободу політичної діяльності, не забороненої Конституцією і законами України (за статтею 15 КУ).

До сутності правовідносин в інформаційній сфері суспільства пропонується адаптувати положення статті 16 КУ. Гарантія інформаційної безпеки у суспільстві, підтримання суспільної інформаційної рівноваги на території України є обов'язком держави.

ЄВРОПЕЙСЬКА СИСТЕМА ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

ТУНІК Андрій Володимирович,
здобувач Юридичного інституту
Національного авіаційного університету

Більшість європейських країн прийняли відповідні спеціалізовані закони та підписали Конвенцію № 108 Ради Європи «Про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних» від 28.01.1981 року.

Нині формування нової європейської системи безпеки здобуває реальних обрисів на основі таких загальноприйнятих принципів:

- чіткого усвідомлення факторів, що впливають на рівень національної безпеки: політичні, економічні, військові, етнічні. Екологічні, інформаційні та інші фактори, розвитку демократичних процесів та міждержавних взаємовигідних відносин;
- необхідність створення механізмів колективного реагування на нові загрози, що здебільшого виникають усе частіше;
- визначення провідних фундаментальних вимог до системи європейської безпеки — сформованість неподільної безпеки з визначенням її всеохоплюючого і комплексного характеру;
- водночас варто зафіксувати наявність досить великої кількості різноманітних європейських інститутів і організацій, що беруть участь у процесі забезпечення збереження інформаційних баз та захисту інформації про особу в Європі потребує вирішення питання про розподіл відповідальності та координації діяльності;
- відповідно до міжнародних стандартів три види суб'єктів можуть бути причетними до виконання інформаційної безпеки: громадяни, які пов'язані з захистом інформації про особу та даних про особу; компанії, діяльність яких пов'язана з захистом інтелектуальної власності, ноу-хау, чесної конкуренції та діяльності, пов'язаної з використанням складних інформаційних систем; державний апарат, відповідальний за захист та безпеку безперервної роботи установ та інфраструктури, що забезпечують роботу державних апаратів.

Мета політики інформаційної безпеки полягає у тому, щоб захистити не тільки інформацію про особу, а також інформаційні системи, гарантувати належні умови їх обігу, конфіденційність та цінність. Такі чинники дуже важливі для забезпечення незалежної політики та надійного використання інформаційно-комунікаційних технологій у важливих галузях. Водночас аналіз нормативно-правових документів показує, що не враховуються різні функції інформації залежно від рівня, на якому це відбувається. Можна виділити три основних рівні такого функціонування, кожен з абсолютно різними завданнями. Це рівні індивіда, суспільства і країни. Пропонується при розгляді проєктів законодавчих актів і їх затвердженні враховувати максимально відкритий доступ до джерел інформації для окремих індивідів. Кожна дія особи-власника персональних даних повинна забезпечувати збереження персональної інформації, особливо, коли йдеться про рекламу, комерційну чи політичну діяльність, про передачу персональних даних третій стороні, про повне інформування усіх дій з персональними даними в країні та за її межами. Для

суспільства необхідно забезпечити збереження, передачу і захист персональних даних. Для країни залишається забезпечення функціонування всієї інформаційної інфраструктури, захист її від інформаційних загроз і інформаційних атак. Країна повинна вести власну інформаційну політику в максимально відкритому режимі, що забезпечують усім зацікавленим особам доступ до такої інформації. Тільки країна має право виконувати ряд функцій, що забезпечують захист, збереження і передачу персональних даних.

Слід також визначити, що створені моделі дослідницьких інституцій різних країн, метою яких є забезпечення захисту, збереження і передачі персональних даних. Вибір моделі значною мірою залежить від політично-економічної спрямованості країни в системі глобальної інформаційної безпеки.

Модель А — створення абсолютної системи захисту персональних даних проти будь-якого виду технічної та інформаційної зброї. При цьому необхідно застосовувати систему жорсткого контролю за передачею, збереженням та захистом персональної інформації відповідно до національних законодавчих положень та на підставі міжнародних документів із захисту персональних даних.

Модель В — полягає у створенні значної переваги держави-власника персональних даних осіб своєї країни, у запровадженні державної системи захисту щодо використання визначених технічних засобів і для ідентифікації будь-яких джерел і типів інформаційних загроз для особи-власника персональних даних.

Модель С — наявність кількох країн, які об'єднуються в єдиний альянс або організацію, створюють спільні нормативно-законодавчі документи для забезпечення захисту персональних даних. Діяльність такого виду альянсу передбачає в перспективі домінування країни-лідера в сфері захисту інформації про особу на міжнародному рівні.

Модель D — передбачає, що створюється спільний альянс з декількох країн-членів, які діють в межах спільної інформаційної інфраструктури. Така організація щодо формування інформаційних баз передбачає високий ступінь довіри, спільність інтересів та високий рівень гарантій.

Модель E — об'єднання країн в межах економічних, політичних та законодавчих аспектів з метою створення базової системи щодо забезпечення і розробки нових систем захисту інформаційних баз, а також протидії експансії зі сторони інших країн в межах економічного розвитку, структури прийняття рішень, координації управлінських дій, системи управління.

Отже, вибір будь-якої стратегії має на меті укріплення найважливіших об'єктів нашої інфраструктури, що повинна складатись з трьох основних елементів: вибір політичного шляху, підвищення ступенів захисту персональних

даних, виявлення різних домагань в той момент, коли вони відбуваються, щоб була змога відновлювати інфраструктуру після нанесених збитків. Заходи по підсиленню захисту персональних даних на сучасному етапі повинні включати кодовану інформацію, включаючи цифрові коди, що може забезпечувати підтвердження особистості особи користувача, цілісність інформації, неможливість заперечувати факт її одержання, а також конфіденційність — це все необхідно враховувати при захисті інформаційних баз і даних. Найбільш потужним засобом захисту від незаконної передачі персональних даних повинна слугувати система цифрових кодів. Вбудовані цифрові коди також забезпечують цілісність електронної інформації і неможливість заперечувати факт її одержання. Кодування можна застосовувати в настільних комп'ютерах, файлових серверах і комп'ютерних мережах для забезпечення конфіденційності інформації. Звичайно, що технології кодування сьогодні досить часто застосовуються в комерційній практиці і представляють собою основний засіб інформаційного захисту. Технології кодування повинні відігравати важливу роль для захисту персональних даних, для збереження конфіденційності інформації. Для цього необхідно створити чітко визначені умови, в яких кодування інформації повинно проходити на всіх рівнях. Також слід звернути увагу на необхідність формування особливої допоміжної інфраструктури, тобто системи криптозахисту на основі публічного ключа, яка забезпечує надійні цифрові підписи і сертифікацію ключа-шифра. По суті вищезазначені пропозиції висновки дозволять сформувати принципово нову інфраструктуру на міжнародному рівні, що відповідає усім вимогам інформаційного століття.

РОЛЬ КОДЕКСА УКРАИНЫ ОБ ИНФОРМАЦИИ В УНИФИКАЦИИ ПРАВООТНОШЕНИЙ В СФЕРЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

*ЦЫМБАЛЮК Витай Степанович,
кандидат юридических наук,
старший научный сотрудник*

Принятие Закона «Об основных началах развития информационного общества в Украине на 2007–2015 годы», 9 января 2007 года, № 537-V (далее — Основных начал) [1], засвидетельствовало законодательное утверждение очередного этапа присоединения страны к мировым процессам, связанным с глобализацией научно-технического прогресса в сфере информатики, телематики, как технико-технологической базы информатизации общества. В разделе III, в подразделе 2 (Законодательное обеспечение развития информационного общества) Основных начал, где определена национальная политика развития информационного общества в Украине, была определена парадигма дальнейшего формирования информационного законодательства через кодификацию, как фактора его систематизации.

Определение этой парадигмы есть результатом исследования состояния украинского законодательства об информации, информатизации, телекоммуникации, масс-медиа, правового регулирования информационной безопасности и других направлениях, видах информационной деятельности в Украине. Это законодательство за время существования независимости Украины активно фрагментарно развивалось с возникновением новых общественных отношений связанных с информацией, новыми знаниями как внутри страны, так и под воздействием формирования глобального информационного общества.

На первое десятилетие XXI столетия в Украине сложилась ситуация когда массив нормативно-правовых актов относительно информационной сферы общества достиг критического количественного уровня, что определил необходимость их качественной систематизации с учетом интеграционных процессов страны к международному сообществу. При этом определилась тенденция к изданию большого массива нормативно-правовых актов органами государственной исполнительной власти без учета положений статьи 92 Конституции Украины, где определено круг общественных отношений, что регу-

лируется исключительно законами, парламентом страны. В результате правотворчества органов государственной исполнительной власти было издано более 4000 нормативно-правовых актов. Учитывая то, что эти нормативно-правовые акты издавались в разное время на протяжении многих лет, возникла ситуация когда многие их положения стали противоречить не только нормам большого количества законов об информации, информационной деятельности (таких законов было насчитано более 300), но и положениям Конституции Украины. Таким образом, возникла новая угроза национальной безопасности, которую можно определить как правовую угрозу.

Украинская юридическая наука, учитывая потребности практики, соответствующим образом отреагировала при содействии государства: было создано новое направление правоведения — комплексная отрасль юридической науки — информационное право. Это стимулировало проведение целевых научных исследований, что нашли отражение в диссертациях, монографиях, учебниках, пособиях, справочниках, научных статьях и т.д.

Все это создало базис для накопления теоретического материала, обосновывающего необходимость кодификации информационного законодательства страны как направления систематизации его на уровне такого отдельного вида законодательного акта как — кодекс. По инициативе отдельных исследователей за предложением украинских парламентариев, Межпарламентской ассамблеей Содружества независимых государств (СНГ) была принята общая часть модельного информационного кодекса. Однако, этот модельный информационный кодекс не был реализован в законотворческой практике СНГ до настоящего времени. Одна из причин этого определяется тем, что разработчиками проекта этого модельного Информационного кодекса не была определена структура особенной его части. Все предложения рушились в определении признаков, критериев структуризации особенной части.

Учитывая это, украинскими исследователями были разработаны теоретико-методологические основы концепции дальнейшей структуризации информационного права с экстраполяцией на структуру последующей кодификации информационного законодательства. В основе этой концепции положена научная идея разделения информационного права на три основные части: общую, особенную и специальную. При этом положения общей части развиваются за субъектными признаками в особенной части (права и обязанности человека, гражданина, права общества, общественных формирований, права и обязанности государства, международное сотрудничество). В специальная часть предлагается развитие положений общей и особенной части, при этом осуществляется формирование правоотношений за объектной

институционализацией. Т.е. структурируются правовые институты за видами информационной деятельности — правовое регулирование функционирования: масс-медиа, средств массовой информации; телекоммуникации (связи); информатизации, правовых основ информационной безопасности и т.д. При этом достигается возможность, используя принцип решения новых задач, вносить без существенного изменения структуры кодекса, новые его разделы, подразделы, главы относительно необходимости законодательно регулирования новых видов информационной деятельности.

Более подробные теоретические обоснования этой концепции изложены в автором в монографиях [2, 3], статьях [4, 5], а также апробированы и опубликованы в материалах научных конференций и «круглых столов» [6–11].

Далее заинтересованной научной общественности предлагается для обсуждения общая схема, матрица структуры проекта Кодекса Украины об информации (прилагается).

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон України від 9 січня 2007 року N 537-V. //Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, N 12, ст.102.
2. Цымбалюк В.С. Информационное право (основы теории и практики). Монография. /Виталий Степанович Цымбалюк. — Киев, «Освіта України», 2010. — 388с.
3. Цымбалюк В. С. Информационное право: концептуальные положения кодификации информационного законодательства. Монография. /Виталий Степанович Цымбалюк. — Киев, «Освіта України», 2011. — 426с.
4. Цимбалюк В. С. Інформаційне право — право інформаційного суспільства. / В. С. Цимбалюк // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право: Зб.наук. праць. — К.: ІВЦ «Політехніка», 2010. №3 (7). — С.153–157.
5. Цимбалюк В. С. Мас-медіа право в інформаційному суспільстві /В.С.Цимбалюк // Інформація і право. — 2011. — №1. — С. 30–33.
6. Цимбалюк В. С. Концептуальні аспекти кодифікації інформаційного законодавства //Проблеми та пріоритети розвитку правової науки в інформаційній сфері. Матеріали круглого столу 11 листопада 2010 р. — Київ, КРЦ НАПрН України, НДЦПІ НАПрН. / В. С. Цимбалюк. — Київ: КРЦ НАПрН України, НДЦПІ НАПрН. 2010. — С. 19–22.
7. Цимбалюк В. С. Проблеми правового регулювання щодо формування та функціонування інформаційного суспільства в Україні //Інформаційне суспільство: право-інновації-бізнес. Матеріали круглого столу, 25.02.2011р. / В. С. Цимбалюк — К.: НДЦПІ спільно з НАПрН України, КРЦ, «Академпрос», //Інформація та безпека. — 2011. №1–2. — С. 27–29.
8. Цимбалюк В. С. Безпека як інститут інформаційного права та його місце в структурі кодифікації інформаційного законодавства //Моделювання колек-

- тивної безпеки: інформаційний вимір. Матеріали міжнародного круглого столу, 27.04.2011р. / В. С. Цымбалюк. — Київ: НДЦПІ НАПрНУ, Центр інформації та документування НАТО в Україні, Інформаційне агентство «Центр комунікації», Видавництво «Академпрес». 2011. — С.28–32.
9. Цымбалюк В. С. Методологічні аспекти щодо державної політики кодифікації інформаційного законодавства //Становлення інформаційного суспільства в Україні: економіко-правовий аспект. Матеріали науково-практичного круглого столу, 12.05.2011р. / В. С. Цымбалюк. — Ірпінь: НУДПС, 2011. — С.226–230.
10. Цымбалюк В. С. Институционализация кибербезопасности для кодификации информационного законодательства Украины // Информационные технологии и безопасность. Проблемы научного и правового обеспечения кибербезопасности в современном мире. Материалы международной научной конференции ИТБ-2011, 26.05.2011 г. /В.С.Цымбалюк — К.: ИПРИ НАН Украины, 2011. — С.144–147.
11. Цымбалюк В. С. Концепция кодификации законодательства Украины об информации //Информационные стратегии в глобальном управлении. Материалы международной научно-практической конференции 29.10.2011 г. /В. С. Цымбалюк. — К.: Издатель О.С.Липкан, 2011. — С.73–91.

ЩОДО НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ІНКОРПОРАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

ЧЕРЕПОВСЬКИЙ Кирило Павлович,
*здобувач кафедри адміністративного та фінансового права
Національного університету біоресурсів
і природокористування України*

Здійснений нами аналіз наукових досліджень за обраною нами темою уможливорює твердити, що у більшості наукових праць за проблематикою теми лише визначається необхідність подальшого удосконалення інформаційного законодавства України через його систематизацію, але без конкретних рекомендацій необхідності щодо методології послідовності її проведення.

Різномасштабний аналіз наукового здобутку дозволяє дійти думки, що більшість праць щодо інформаційного права переважно присвячені окремим аспектам, питанням систематизації інформаційного законодавства. Вони спрямовані переважно на його кодифікацію, що є заключним етапом і формою систематизації. При цьому тільки фрагментарно, без глибоко об-

грунтованого аналізу, визначаються проблеми інкорпорації, що не сприяє формуванню цілісного уявлення про інформаційне законодавство як систему та його відмежування методом гіперсистем права від інших галузей законодавства, зокрема від таких провідних як конституційне, адміністративне, цивільне, кримінальне, а також таких комплексних галузей законодавства як фінансового, господарського, патентно-ліцензійного тощо та окремих спеціальних галузей законодавства де інформація є похідним об'єктом їх предмета правовідносин.

Незважаючи на велику кількість праць, присвячених окремим аспектам систематизації законодавства України загалом, та інформаційного зокрема, комплексного і системного, на монографічному рівні, дослідження його інкорпорації не здійснювалось.

Підтримуємо позицію авторів, які звертають увагу на те, що продовження практики формування законодавства методом спроб і помилок, фрагментарно, ігноруючи об'єктивні тенденції розвитку інформаційного суспільства, необхідність теоретичного пізнання закономірностей його розвитку, є хибним і неминуче призводить до прискореного накопичення усе більш складних проблем на шляху упорядкування вітчизняного законодавства, його систематизації для потреб практики. Усе в цілому ми розглядаємо як загрозу правій безпеці в інформаційній сфері [1–2].

Так, систематизація інформаційного законодавства України як теоретико-практичний правовий феномен є важливим, постійним, дискретним процесом. Результати його визначаються суб'єктивно тим, хто її здійснює поетапно, з прив'язкою до часу закінчення дослідження.

Зазначається, що досліджуючи інформаційне законодавство України, слід постійно враховувати його перманентну, дискретну динаміку, мінливість, нестабільність у історичній перспективі з урахуванням економічних, політичних, культурних та інших чинників розвитку суспільства країни.

Обґрунтовується, що в юридичному змісті під інкорпорацією інформаційного законодавства пропонується розуміти етап процесу і форму його систематизації, коли законодавчі акти певного рівня об'єднуються і структуруються у різного роду збірники (чи зібрання, чи зводи) у певному порядку (хронологічному, алфавітному, системно-предметному, об'єкт-суб'єктному тощо) щодо такого предмета суспільних відносин як інформація.

Важливим соціально-правовим аспектом при здійсненні інкорпорації вважається орієнтир на певні юридико-політичні критерії, що визначаються, як правило, у суспільстві в структурі конституційного законодавства країни. У більшості країн, як правило, це кодифіковано у законодавчій формі — Кон-

ституція країни, як Основного закону, положення його знаходять подальший розвиток у таких юридичних формах, як закони та підзаконні акти. Це у повній мірі відноситься і до України, де її Конституція є Основним законом, що є системоутворюючим принципів правовідносин у законодавстві. Норми законодавства повинно відповідати та розвивати зміст саме норм Конституції, як норм-принципів, розвивати їх у конкретній галузі, сфері, напрямку, виду суспільного життя, до конкретного галузевого предмета правовідносин. Це у повній мірі відноситься і до інформаційного законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ліпкан В. А. Адміністративно-правове регулювання національної безпеки України : [монографія] / В. А. Ліпкан. — К. : Текст, 2008. — 440 с.
2. Лобода А. М. Щодо визначення поняття «правова безпека» / А. М. Лобода // Підприємництво, господарство і право. — 2010. — № 2. — С. 10—12.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ

***ЧУПРИНА Олена Василівна,**
аспірантка Юридичного інституту
Національного авіаційного університету*

Прозорість і відкритість суб'єктів владних повноважень та створення механізмів реалізації права кожного на інформацію є запорукою відповідальності держави за здійснювану нею діяльність перед своїми громадянами. Саме тому забезпечення права на інформацію людини та громадянина є однією з ознак демократичності держави.

В Україні існують певні перешкоди юридичного і організаційного характеру на шляху реалізації цього права. Статистичні дані засвідчують, що складів його порушення є безліч. Так, органи влади безпідставно і неправомірно відмовляють у наданні інформації через її віднесення до інформації з обмеженим доступом, чи надають інформацію несвоєчасно, ігноруючи законодавчо закріплені строки надання відповідей на інформаційні запити громадян або юридичних осіб. Не менш розповсюдженим порушенням є неповне надання інформації чи надання інформації, що не відповідає дійсності, тощо.

Отже, створення штучних перешкод у отриманні громадянами інформації унеможливають реалізацію права на інформацію, що визнається між-

народною спільнотою природним правом людини та є необхідною умовою інтеграції України у європейське співтовариство.

Виникнення інформаційних відносин та гуманізація інституту юридичної відповідальності викликали необхідність у всебічному переосмисленні соціальної ролі адміністративної відповідальності, зокрема за порушення права на інформацію.

Різноманітні права і свободи, зокрема і право на інформацію, здебільшого є предметом дослідження наукою конституційного права. А тому значних адміністративних розвідок, присвячених порушеній проблематиці, нема.

Тим більше, що тривалий час за порушення права на інформацію була встановлено виключно кримінальна відповідальність, але гуманізація вітчизняного законодавства сприяла перегляду інституту відповідальності за порушення права на інформацію, внаслідок чого головний нормативно-правовий акт, який регулює застосування адміністративної відповідальності в Україні, — Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП) протягом останніх десятиріч зазнав значних змін. Зокрема КУпАП було доповнено статтею 212–3 «Порушення права на інформацію» згідно із Законом України від 3 квітня 2003 року, яка встановлювала адміністративну відповідальність за порушення права на інформацію.

Внаслідок чого право на інформацію стало розглядатися і вченими-адміністративістами, але винятково на рівні окремих наукових статей, посібників, підручників. Щодо дисертаційних досліджень, то нині відсутні ґрунтовні всебічні розвідки у цій сфері.

Адміністративна відповідальність за порушення права на інформацію досліджувалась лише через висвітлення її окремих аспектів вітчизняними та зарубіжними науковцями в контексті розгляду питань адміністративної відповідальності та права на інформацію в рамках конституційного права, інформаційного права, теорії держави та права, міжнародного права тощо.

Навіть поверховий аналіз адміністративних досліджень дозволяє дійти висновку про відсутність чуткого розуміння різниці чи навіть ототожнення права на інформацію з інформаційними правами. А також правом доступу до інформації.

Даний факт підтверджується аналізом ст. 212–3 КУпАП, яка має назву «Порушення права на інформацію», але за змістом встановлює адміністративну відповідальність за порушення права доступу до інформації.

Таким чином, є нагальна необхідність проведення ґрунтовного адміністративно-правового дослідження права на інформацію, що корелюється з теоретичними висновками та пропозиціями фахівців конституційного права, інформаційного права, теорії держави та права, міжнародного права тощо.

ЦИВІЛЬНЕ ТА АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО / CIVIL & ADMINISTRATIVE LAW

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ГРАНИЧНИЙ РОЗМІР КОМПЕНСАЦІЇ ВИТРАТ НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУ У ЦИВІЛЬНИХ ТА АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВАХ» від 20.12.2011 року

*БРАТЕЛЬ Олександр Григорович,
заступник начальника кафедри цивільного права і процесу НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент*

20 грудня 2011 р. у Верховній Раді України відбулась на перший погляд не примітна подія, з поміж інших буденних подій законотворчого процесу. Цього дня було прийнято Закон України «Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах» (далі — Закон) [1]. Слід відразу наголосити, що у прикінцевих положеннях цього Закону закріплено: «1. Цей Закон набирає чинності з 1 січня 2012 року».

Відразу відзначу, що Закон набув чинності не 01.01.2012 р., а дещо «опісля», так як був підписаний Президентом України 10.01.2012 р. У зв'язку з цим пригадується правовий казус кінця 2002 р. та початку 2003 р., коли 26.12.2002 р. Парламентом України було прийнято Закон України «Про внесення змін до Сімейного кодексу України» [2], який було підписано Президентом України Кучмою Л.Д. лише 13.01.2003 р. В результаті цього казусу в країні 12 днів початку 2003 року тимчасово проіснував Сімейний кодекс України, повторне «завантаження» якого відбулось лише 01.01.2004 р. «Закономірність чи випадковість?» — питання, вважаю, не до юристів.

Статтю 1 Закону передбачено, що «Розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних справах, в яких така компенсація виплачується стороні, на користь якої ухвалено судові рішення, іншою стороною, а в адміністративних справах — суб'єктом владних повноважень, не може перевищувати 40 відсотків встановленої законом мінімальної заробітної плати у

місячному розмірі за годину участі особи, яка надавала правову допомогу, у судовому засіданні, під час вчинення окремих процесуальних дій поза судовим засіданням та під час ознайомлення з матеріалами справи в суді, що визначається у відповідному судовому рішенні».

Не можна погодитись з позицією законодавця, що правова допомога зводиться лише до участі особи у судовому засіданні, наданні правової допомоги під час вчинення окремих процесуальних дій поза судовим засіданням та під час ознайомлення з матеріалами справи в суді. Слід зазначити, що правова допомога, що надається особам, які беруть участь у справі лише вищезазначеним не обмежується.

З огляду на зазначене доречним здійснити посилання на п. 3.2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу) № 23-рп/2009 від 30.09.2009 р. в якому зазначається, що *«Правова_ допомога_є_багатоаспектною_правова_допомога_є_багатоаспектною,_різною_за_змістом,_обсягом_та_формами_і_може_включати_консультації,_роз'яснення,_складення_позовів_і_звернень,_довідок,_заяв,_скарг,_здійснення_представництва,_зокрема_в_судах_та_інших_державних_органах,_захист_від_обвинувачення_тощо._Вибір_форми_та_суб'єкта_надання_такої_допомоги_залежить_від_волі_особи,_яка_бажає_її_отримати»*. У зв'язку з цим, вважаю не справедливим звуження поняття «правова допомога» лише до участі адвоката або представника до участі у судовому засіданні або ознайомлення з матеріалами справи в суді.

Витрати на правову допомогу у судовому процесі фактично представляють собою матеріальну шкоду, що завдається стороні, позиція якої є правомірною. Цей факт з'ясовується лише по завершенні процесу під час проголошення рішення суду. Разом з тим, у випадку, коли обумовлені необхідністю участі у судовому процесі витрати сторони, дії якої визнані правомірними, залишаються невідшкодованими, конституційне право на судовий захист в жодному разі не можна вважати належним чином реалізованим.

Прийнятий Закон несправедливо обмежує відшкодування витрат на правову допомогу сторони, яка перемогла у процесі, зокрема, це стосується відповідачів. В такому випадку абсолютно невідшкодованими залишаються витрати на консультації, роз'яснення, складання звернень, заяв, скарг, що є абсолютно необхідними у будь-якому судовому процесі. Таким чином, прийнятий Закон фактично працює на інтереси правопорушників і заохочує правопорушення, перекладаючи тягар оплати правової допомоги на осіб, що діяли правомірно.

Наступний недолік прийнятого Закону полягає в тому, що його дія спрямована виключно два види судочинства: цивільне та адміністративне.

Як вбачається із назви прийнятого Закону, для учасників господарського судочинства питання щодо граничного розміру компенсаційних витрат на правову допомогу залишається відкритим. Суб'єктів господарського процесу залишили поза законом з невідомих причин, а тому залишаються сподівання на врегулювання цієї прикритої ситуації на законодавчому рівні. А поки що особам, які користуються правовою допомогою у господарському процесі можна в якості «компенсаційної зброї» використовувати аналогію права.

Цивільний процесуальний кодекс України та Кодекс адміністративного судочинства України передбачають, що розгляд та вирішення справ здійснюється у судовому засіданні, а також за його межами — при вчиненні окремої процесуальної дії поза залом судового засідання (вручення документів, допит сторін і свідків, проведення експертизи і огляду на місці тощо). При цьому, як в судовому засіданні, так і при вчиненні окремої процесуальної дії секретарем судового засідання складається протокол. Тому законодавець помилково вважає, що встановлення критеріїв обліку часу участі особи, що надає правову допомогу, у судовому засіданні та при вчиненні окремих процесуальних дій поза судовим засіданням, дозволить відстежити дійсний (фактичний) час її участі за допомогою протоколу судового засідання. Така позиція законодавця грубо порушує положення Конституції України, ЦПК України, КАС України та Закону України «Про адвокатуру».

Також Закон породжує проблеми, пов'язані з реальними шляхами та механізмами його застосування суддями. Для виконання положень Закону правозахисникам знову необхідно буде вишукувати методи доведення витраченого часу особливо поза судовим засіданням, формувати відповідну доказову базу, яка забезпечить реальне застосування судами положень Закону та надасть змогу стороні гарантовано отримати належну їй за законом компенсацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах: Закон України від 20.12.2011 р. // Інтернет ресурс: www.rada.gov.ua
2. Про внесення змін до Сімейного кодексу України: Закон України від 26.12.2002 р. // Відомості Верховної Ради (ВВР). — 2003. — № 7. — Ст. 70.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ МВС УКРАЇНИ

*ВАЦ Вєра Михайлівна,
ад'юнкт кафедри управління в ОВС НАВС*

Забезпечення державного управління висококваліфікованими спеціалістами — це складний безперервний процес, який передбачає підвищення ефективності всієї системи державної служби. Як свідчить історична практика, формування кадрової політики може бути результативним у разі дотримання певних вимог та умов, воно включає в себе послідовне здійснення низки науково-дослідних, організаційно-управлінських, політичних та законодавчих дій.

Дослідження сучасного стану функціонування системи органів внутрішніх справ України засвідчує існування низки проблем, обумовлених недосконалістю кадрової політики.

Кадрова політика МВС та багатогранна діяльність з її реалізації є соціальним регульованим процесом, цілеспрямованим і високоорганізованим інструментом влади, одним із найважливіших управлінських важелів. Сутність кадрової політики МВС полягає в правильному доборі й розміщенні кадрів, їх просуванні і по горизонталі, і по вертикалі, у формуванні резерву кадрів, у створенні ділової та об'єктивної системи атестації, у стабілізації й підтримці на гідному рівні морально-психологічного клімату. Пріоритетне завдання кадрової політики МВС полягає у формуванні генерації професійно підготовлених, високоморальних та порядних службовців.

Особливістю сучасного стану функціонування персоналу ОВС України є загострення організаційних проблем, зумовлене сукупністю факторів [1, С.5]. Серед них, у першу чергу слід назвати [2, С.4; 3]:

- неналежне нормативно-правове регулювання статусу та процедур проходження служби персоналом органів внутрішніх справ;
- понаднормове навантаження персоналу, зумовленим загальним зростанням рівня злочинності, змінами кримінального законодавства, скороченням кількості працівників;
- недостатнє впровадження науково обґрунтованих засад організації персоналу органів внутрішніх справ та, пов'язані з цим недоліки в організаційній структурі підрозділів МВС України;
- часта зміна рішень організаційно-правового характеру щодо основних питань формування та функціонування персоналу, яке зумов-

лює лише поверхові зміни, не торкаючись суті та механізму вирішення проблем;

- прагнення кожного підрозділу МВС України вирішити, насамперед, свої функціональні завдання, часто на шкоду взаємодії, спрямованій на реалізацію загальних, головних цілей правоохоронного органу;
- стереотипи поведінки працівників органів внутрішніх справ, неготовністю їх до реалізації цілей діяльності на нових, сучасних засадах;
- кризою та трансформаційними змінами у сфері економіки в Україні, які зумовили неналежні матеріально-технічне забезпечення та гарантії ефективної діяльності персоналу ОВС.

У сучасних умовах, способами підвищення ефективності кадрової політики МВС може стати:

- створення чіткого механізму відповідальності персоналу ОВС шляхом інформування про цілі та завдання підрозділів, в яких вони працюють, та оцінювання виконаної роботи;
- налагодження конструктивної взаємодії між окремими підрозділами з урахуванням науково обґрунтованих теорій і концепцій, спрямованих на їх організаційну ідентифікацію;
- посилення правових гарантій, матеріальної і моральної захищеності персоналу ОВС при виконанні професійних обов'язків;
- перегляд і вдосконалення розподілу посадових обов'язків, подолання дублювання повноважень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Організація управління персоналом в органах внутрішніх справ : [монографія] / [В. Д. Сущенко, А. М. Смирнов, О. І. Коваленко, А. А. Смирнов]. — К. : Національна академія внутрішніх справ України, 1999. — 352 с.
2. Галай А. О. Організаційно-правові засади формування та функціонування персоналу установ виконання покарання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / А. О. Галай. — Ірпінь, 2003. — 18 с.
3. Теорія управління в органах внутрішніх справ: Навчальний посібник / За ред. В.А.Ліпкана. — К.: КНТ, 2007. — 884 с.

УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ПОСЛУГ ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ЮРИДИЧНИМИ ОСОБАМИ

*ВЛАДИКІН Олександр Насирбекович,
здобувач кафедри цивільного права НАВС*

Однією із нагальних наукових проблем є визначення особливостей укладення договору про надання послуг зв'язку із юридичними особами. Адже споживачем послуг зв'язку може бути як фізична так і юридична особа [1, 2]. Виокремлення особливостей кожної із груп договорів про надання послуг зв'язку є одним із перших кроків у їх науковому дослідженні.

Аналіз переліку даних, які вказуються **юридичною особою** при укладенні договору про надання послуг зв'язку, а також документів, що мають бути пред'явлені з метою посвідчення особи дозволяє дійти наступних висновків.

Договір підписується представником юридичної особи. Надалі вказаний представник самостійно розподілятиме отримані телефонні номери між працівниками суб'єкта підприємницької діяльності, від імені якого укладена угода.

Право представника юридичної особи на укладання угоди обов'язково має бути підтвердженим довіреністю. Також, у ході підписання договору, ця особа зобов'язана пред'явити паспорт.

Якщо представник має право здійснювати юридичні дії без довіреності, тоді надається паспорт цього представника, а також документ, що засвідчує право представника здійснювати дії без довіреності та документ, що підтверджує призначення такого представника на відповідну посаду.

Для абонента-юридичної особи обов'язковими відомостями, які надаються операторові мобільного зв'язку при укладенні угоди є: назва, код ЄДРПОУ, банківський рахунок, назва банку та МФО, номер свідоцтва платника ПДВ, код платника ПДВ, юридична адреса, прізвище, ініціали, уповноваженої особи.

Додатковими відомостями слід вважати адресу доставки кореспонденції, контактний телефон, адресу електронної пошти.

Так само як і для фізичної особи — для абонента-юридичної особи інформацію стосовно адреси доставки кореспонденції, контактного телефону та адреси електронної пошти слід вважати документально не підтвердженою і, відповідно, такою, що може не відповідати дійсності.

При укладенні угоди всі копії реєстраційних документів, які надаються абонентом-юридичною особою, в обов'язковому порядку мають бути нота-

ріально засвідченими. Замість нотаріального засвідчення копії документів можуть бути завірені підписом уповноваженого представника та печаткою юридичної особи. Таким чином, ймовірність реєстрації абонента на облікові дані іншого суб'єкта підприємницької діяльності значно нижча, ніж ймовірність подібних порушень для фізичних осіб.

Так само як і для фізичної особи, зміни у реєстраційних документах юридичної особи, що відбулися після укладання угоди, не знаходять свого відображення у інформації оператора мобільного зв'язку про абонента.

Досліджені нами особливості укладення договору про надання послуг зв'язку із юридичними особами дозволяють більш точно ідентифікувати дану групу договорів серед інших споріднених різновидів і є одним із перших кроків у науковому дослідженні усієї системи договорів про надання послуг зв'язку.

Подальше наукове розроблення загальнотеоретичних проблем договорів про надання послуг зв'язку, окремих їх різновидів є необхідною умовою впровадження досконалішого правового регулювання зазначеного виду договірних зобов'язань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про телекомунікації : Закон України від 18 листопада 2003 р. № 1280-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 12. — С. 155 (зі змінами).
2. Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2005 р. №720 // Офіційний вісник України. — 2005. — № 32. — С. 284 (зі змінами).
3. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657 —XII // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 48. — С. 650 (зі змінами).

СУЧАСНЕ ТЛУМАЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

*ДЮРДІЦА Ігор Володимирович,
доцент кафедри кримінального права, процесу та криміналістики
Академії праці і соціальних відносин ФПУ
кандидат юридичних наук*

Актульність теми дослідження полягає у тому, що принцип верховенства права є визначальним при формуванні всіх інститутів держави і суспільства в цілому, та адміністративного судочинства зокрема.

Згідно з ч. 1 ст. 8 Конституції в Україні визначається і діє принцип верховенства права. В юриспруденції серед науковців немає єдиного розуміння щодо визначення принципу верховенства права, що породжує деяку невідомість стосовно межі та механізму дії зазначеної категорії.

Відповідно до ч. 1 ст. 8 Кодексу адміністративного судочинства України (далі — КАСУ) суд при вирішенні справи керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права, свободи визначаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

Необхідно констатувати, що у рішенні Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 зазначається, що «верховенство права — це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у законі, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності й т. ін. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції та звичаї, які легітимовані суспільством і зумовлені його історично досягнутим культурним рівнем. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України.

У сфері реалізації права справедливості дістає вияв, зокрема, у рівності всіх перед законом, відповідності злочину і покарання, цілях законодавця і засобах, що обираються для їх досягнення» [1, с. 4].

При прийнятті вказаного рішення Верховний Суд України знаходився в такій ситуації, коли мали місце масові порушення виробничого законодавства, яке не передбачало правових наслідків, що були б адекватними та ефективними. Таким чином, тодішні реалії правової невизначеності були породжені розвитком політико-соціальних та правових процесів в Україні, за яких розвиток законодавства не відповідав глибині суспільних відносин, які потребували правового регулювання. Враховуючи зазначене, Верховний Суд України прийняв рішення про проведення повторного голосування, тобто поновлення правового статусу учасників виборчого процесу (по суті поновлення порушених прав), який існував до його порушення.

У той же час слід звернути увагу, що згідно з ч. 2 ст. 8 КАСУ суд застосовує принцип верховенства права з урахуванням судової практики Європейського суду з прав людини [2, с. 5].

У рішеннях Європейського суду з прав людини та Європейської комісії з прав людини при застосуванні принципу верховенства права сформульовано такі його ознаки: 1) визнання пріоритетності, домінування, визначальної ролі прав людини у діяльності держави; 2) поширюваність цієї пріоритетності, цього принципу на діяльність усіх без винятку органів держави; 3) правова визначеність становища людини у тій ситуації, в якій вона перебуває; 4) неприпустимість затримання особи на невизначений і непередбачуваний термін, якщо воно не ґрунтується на законі чи на судовому рішенні; 5) обсяг будь-якого правового розсуду й спосіб його здійснення мають бути з достатньою ясністю визначені законом; 6) наявність громадської довіри до судів як до гарантів справедливості, майже безвиняткова можливість доступу до суду; 7) наявність судового контролю за втручанням виконавчих органів у права людини; 8) підпорядкованість судовому рішенню усіх органів держави, безвиняткова обов'язковість його виконання будь-якими органами і посадовцями; 9) можливість скасування вищим судом рішення нижчого суду, яке не набрало чинності; незмінність, неоспорюваність остаточного судового рішення, яке набрало чинності; 10) невтручання законодавчої влади у відправлення правосуддя.

Враховуючи викладене вище, можна дійти *висновку*, що принцип верховенства права є одним із головних принципів, який має застосовуватись при здійсненні адміністративного судочинства. Його правильне застосування залежить від рівня правової підготовки, правової свідомості, правової культури кожного судді адміністративних судів, система яких перебуває на стадії формування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Коліушко І. Становлення адміністративного судочинства : деякі проблеми переходного періоду / І. Коліушко, Р. Куйбіда // Адвокат. – 2005. – № 9. – С. 3–6.
2. Селіванов А. О. Адміністративне судочинство — новий інститут реалізації судової влади / А. О. Селіванов // Вісник Верховного Суду України. – 2005. – № 10. – С. 2–5.

КВАЛІФІКАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОСТУПКІВ У СФЕРІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ЗА ОЗНАКАМИ ЇХ СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ

ДОВГАНЬ Микита Юрійович,

*здобувач кафедри адміністративного та фінансового права
Національного університету біоресурсів і природокористування України*

Суб'єктивна сторона адміністративних проступків у сфері державних закупівель, на відміну від об'єктивних ознак, характеризує їх внутрішню. Як зазначалось раніше, підставою настання адміністративної відповідальності є вчинення адміністративного проступку — протиправного винного діяння. Проблема визначення вини суб'єкта завжди становила інтерес як для науковців, так і суб'єктів правозастосування.

Ознаки суб'єктивної сторони адміністративних проступків можна поділити на основні та додаткові. Основною ознакою суб'єктивної сторони будь-якого проступку є *вина*. Поняття вини дає адміністративно-правова наука. Під нею розуміють внутрішнє психічне ставлення особи до вчиненого нею діяння та його наслідків. КУпАП не наводить офіційного поняття вини, а зміст визначає у статтях 10 та 11 через її форми: умисел та необережність.

З цього приводу слід додати, що законодавець пов'язує поняття умислу із психічним ставленням особи до діяння і його наслідків, а при визначенні необережності до уваги береться лише ставлення особи до шкідливих наслідків. А якщо шкідливі наслідки не настали до моменту виявлення адміністративного проступку, то в такому разі до уваги повинно братися ставлення особи до самого діяння і шкідливих наслідків, які б могли настати.

У формальних складах обсяг об'єктивної сторони вичерпується переліком ознак діяння й обставин його здійснення. З цього випливає, що і від

винного можна вимагати усвідомлення, розуміння лише тих обставин, які названі у складі, але не передбачення шкідливих наслідків і, тим більше, бажання їх настання.

При виконанні формальних складів умисел полягає в усвідомленні протиправності дій і бажанні їх вчинити (у навмисності протиправного поводження) [1, с. 44–45].

Суб'єктивна сторона адміністративних проступків, що посягають на встановлений порядок здійснення державних закупівель характеризується виною у формі умислу або необережності. Відповідний висновок випливає із відсутності у статті 164–14 КУпАП вказівки на конкретну форму вини, як це має місце, зокрема, в статтях 44–2, 46, 163–8 КУпАП.

До факультативних ознак суб'єктивної сторони проступків, як правило, відносять їх мету та мотив. Мета — це уявний образ результату, до якого прагне особа, вчиняючи адміністративний проступок, ті бажані наслідки, що мають настати після цього. В складі адміністративних проступків, що вчиняються в сфері державних закупівель, мета кваліфікуючого значення не має. В той же час, її наявність може свідчити про наявність в діях посадових осіб складу іншого адміністративного проступку. Мова йде про корупційні адміністративні правопорушення, якими КУпАП було доповнено Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» від 7 квітня 2011 року [2]. Зокрема, стаття 172–2 КУпАП встановлює відповідальність за порушення обмежень щодо використання службового становища, передбачені статтею 6 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції в Україні» [3]. Так, особам, які є суб'єктом правопорушень у цій статті (а ними можуть бути замовники державних закупівель — члени комітету з конкурсних торгів), зокрема, забороняється використовувати свої службові повноваження та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди або у зв'язку з прийняттям обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб, у тому числі, неправомірно сприяти фізичним або юридичним особам у здійсненні ними господарської діяльності, одержанні субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів, пільг, укладанні контрактів (у тому числі на закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти). Тобто, в ситуації, коли замовник оцінює пропозиції конкурсних торгів не за критеріями та методикою оцінки для визначення найкращої пропозиції, що міститься у документації конкурсних торгів мова може йти про порушення особою норм ст. 164–14 та 172–2 КУпАП. Тобто об'єктивна сторона цих проступків та їх суб'єкт є однаковими. Але для всіх корупційних адміністративних правопорушень загальною вимогою є наявність спеціальної мети. Ознакою корупції є службових повноважень з метою

одержання неправомірної вигоди. Саме мета буде визначальною ознакою, що відокремлюватиме проступки в сфері державних закупівель від корупційних адміністративних правопорушень.

Стосовно *мотиву*, як кваліфікуючої ознаки суб'єктивної сторони, слід зазначити, що в діючому законодавстві про адміністративні правопорушення вона не згадується, але, як і мета, можуть впливати на міру відповідальності через обставини, що її пом'якшують або обтяжують.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): [навч. посіб.] / В.К. Колпаков. — К.: Юрінком Інтер, 2008. — 256 с.
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» // Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 41. — Ст. 414.
3. Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» // Офіційний вісник України. — 2011. — № 44. — Ст. 1764.

ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ МОЛОДІ

*КАЛЮЖНИЙ Кирило Ростиславович,
здобувач кафедри адміністративного
права і процесу Національний університет
внутрішніх справ*

Необхідною складовою демократії в суспільстві є розгалужена система організацій громадянського суспільства. Лише в демократичній державі такі об'єднання мають необхідні умови для діяльності та розвитку, реальної участі у вирішенні державних і громадських справ.

Так, згідно зі ст. 36 Конституції України всі громадяни України мають право на «свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів... або захисту прав і свобод інших людей. Політичні партії в Україні сприяють формуванню і вираженню політичної волі громадян, беруть участь у виборах ... Громадяни мають право

на участь у професійних спілках з метою захисту своїх трудових і соціально-економічних прав та інтересів...» [2, с. 15].

Варто зазначити, що на сьогоднішній день, до громадських організацій, які приймають участь у адміністративно-правовій охорони молоді відносяться: Всеукраїнська молодіжна громадська організація «Спілка молодих державних службовців України», Всеукраїнська громадська організація «Коаліція захисту прав інвалідів та осіб із інтелектуальною недостатністю», громадській організації Всеукраїнський громадський дитячий рух «Школа безпеки Всеукраїнська дитяча спілка «Екологічна варта», Всеукраїнська молодіжна громадська організація «Спілка сприяння молодіжному житловому кредитуванню», Всеукраїнське громадське об'єднання «Нова Генерація», Всеукраїнська молодіжна громадська організація «Україна — XXI», міжнародна громадська організація «Міжнародний Центр Батьківства», Всеукраїнське об'єднання молоді «Нова ера», Всеукраїнське молодіжне об'єднання «Слов'яни», Всеукраїнська молодіжна громадська організація «Молодий Рух», Всеукраїнська молодіжна громадська організація «Центр молодіжних ініціатив «Школа лідерів», Всеукраїнське дитяче творче об'єднання «Культурних, Розумних, Організованих, Кмітливих, Спритних (КРОКС)», Всеукраїнський молодіжний мистецький центр «Перлини сезону», Громадська організація «Родина», Громадські організації «Чоловіки проти насильства», «Прогресивні жінки», «Пані Всесвіт», «Відкрите суспільство», «Всеукраїнська спілка молодіжних та дитячих громадських організацій «Національна Рада молодіжних організацій України», Всеукраїнська спілка молодіжних громадських організацій УСМО, Асоціація «Моя сім'я», Житомирська міська дитяча громадська організація «Все робимо самі», Львівська міська громадська організація «Дівочий клуб «Юнка», у Чернігівській області виступають: громадська організація «Натхнення», громадська організація «Ведіс», громадська організація «Школа мам» тощо і цей список можна продовжувати і далі.

Перелік громадських об'єднань у цій сфері досить великий і тому, ми вважаємо за доцільне, охарактеризувати зміст діяльності окремих з них.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. — К. : Преса України, 1997. — 80 с.
2. Про молодіжні та дитячі громадські організації : Закон України від 01 грудня 1998 року // Відомості Верховної Ради України, 1999. - № 1. - Ст.2.

ПОСЛУГИ ДИСТРИБУЦІЇ У ГАЛУЗІ МОБІЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ

*КОВТУНЕНКО Віталій Володимирович,
здобувач кафедри цивільного права НАВС*

Договір дистрибуції, що є різновидом договорів доручення — це оформлений відповідно до чинного законодавства договір, за умовами якого одна сторона (повірений) зобов'язується здійснити від імені і за рахунок іншої сторони (довірителя) певні юридичні дії. Юридичні аспекти договорів доручення досить докладно висвітлені в Главі 68 Цивільного кодексу України [1].

На жаль, чинне українське законодавство не містить роз'яснення ані терміну «дистриб'ютор», ані спорідненого терміну «дилер». По своїй суті ці поняття ідентичні, але практикою торгівлі дистриб'юторами називають великі торговельні фірми, які мають прямі поставки від виробника (офіційний дистриб'ютор, генеральний дистриб'ютор і т.п.) і які, в свою чергу, формують свою дилерську мережу. Таким чином, дилер — це той же дистриб'ютор, але з меншими повноваженнями і правами та з меншою територією, на якій він здійснює свою діяльність.

У галузі мобільного зв'язку під «дистриб'ютором» зазвичай розуміють суб'єкта господарювання — юридичну особу, що уклала з оператором зв'язку відповідні договори поставки та про надання послуг, регулярно здійснює реалізацію товару власним партнерам і просуває телекомунікаційні послуги, що надаються оператором.

«Дилер» означає юридичну особу, що уклала з оператором мобільного зв'язку дилерську угоду, має власну торговельну мережу, що складається з торговельних приміщень і використовуються виключно для:

- реалізації товару/просування телекомунікаційних послуг оператора мобільного зв'язку;
- здійснення підключень абонентів до телекомунікаційної мережі оператора мобільного зв'язку на умовах контрактного обслуговування, відповідно до дилерської угоди, укладеної між оператором мобільного зв'язку та дилером, і чинного законодавства України.

Основою побудови взаємовідносин між оператором мобільного зв'язку, дистриб'юторами і дилерами є господарський договір. Ані Цивільний, ані Господарський кодекси України жодних норм стосовно умов укладання дистриб'юторських (дилерських) договорів не встановлюють. Тому сторони договору укладають його, виходячи з власних потреб і зиску та використовуючи ті норми законодавства, які регулюють інші види договорів і які можна

використати при укладенні дистриб'юторських договорів (наприклад, поставки, комісії, консигнації, комерційної концесії, франчайзингу та ін.).

Відтак, подальше наукове розроблення загальнотеоретичних проблем дилерських та дистриб'юторських договорів є необхідною умовою впровадження більш досконалого правового регулювання зазначеного виду договорних зобов'язань.

Зокрема, існує необхідність наукового аналізу наступних питань:

- виявлення еволюції правового регулювання і проведення порівняльного аналізу дистриб'юторських та дилерських договорів в іноземних правопорядках;
- визначення поняття та правової природи дистриб'юторського та дилерського договорів;
- класифікація існуючого загалу дистриб'юторських та дилерських договорів;
- надання пропозицій і рекомендацій щодо удосконалення законодавства України відносно дистриб'юторських та дилерських договорів і практики його застосування.

Вирішення вказаних питань дозволить сформулювати науково-теоретичні висновки і практичні рекомендації щодо подальшого вдосконалення договорів про надання послуг дистрибуції та застосування правових норм про них.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435 — IV // Голос України. — 2003. — № 45. (зі змінами).
2. Лосевська О. Дилерський договір. Практика укладання, взаємовідносини сторін та порядок виконання / О. Лосевська, І. Воеводіна // Юридична газета. — 2011. — № 14. — С. 13.

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИМУСОВОГО ПОВЕРНЕННЯ І ВИДВОРЕННЯ ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА

*КОВАЛЬ Вікторія Олександрівна,
здобувач кафедри адміністративного права і процесу НАВС*

Відповідно до статті 26 Конституції України [1] іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, крім випадків, встановлених законами та міжнародними договорами України. Також Конституцією України (ст.. 92) встановлено, що виключно законами України визначаються права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод; статус іноземців та осіб без громадянства; засади регулювання міграційних процесів.

22 вересня 2011 року Верховна Рада прийняла закон «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» [2], який визначає правовий статус таких, які перебувають в Україні, та встановлює порядок їх в'їзду в Україну та виїзду з України. Цей закон прийшов на зміну попередньому закону від 4 лютого 1994 року з однойменною назвою.

Однією із новел нового закону є регламентування відповідальності іноземців та осіб без громадянства за його порушення. Так, ст.. 26 Закону зазначено, що ці особи можуть бути примусово повернуті в країну походження або третю країну, якщо їх дії порушують законодавство про правовий статус іноземців та осіб без громадянства або суперечать інтересам забезпечення національної безпеки України чи охорони громадського порядку, або якщо це необхідно для охорони здоров'я, захисту прав і законних інтересів громадян України. Такий захід застосовується за рішенням органів Державної міграційної служби, Служби безпеки України або Державної прикордонної служби, з подальшим повідомленням протягом доби прокурору про підстави його прийняття. У цьому рішенні має бути зазначено строк, протягом якого іноземець або особа без громадянства повинні виїхати з України, але він не повинен перевищувати 30 днів з дня прийняття рішення. Крім цього, дане рішення може супроводжуватися заборонаю щодо подальшого в'їзду в Україну строком на три роки. В той же час, у ст.. 13 розглядуваного Закону дана обставина у якості підстави у забороні в'їзду в Україну на визначена, а тому потребує доповнення нею.

Крім цього, достатньо неоднозначними виглядають положення статті 30 про примусове видворення іноземців та осіб без громадянства в частині права уповноважених органів (Державної міграційної служби, Служби безпеки України або Державної прикордонної служби) лише на підставі винесеної за їх позовом постанови адміністративного суду примусово видворити з України іноземця та особу без громадянства, якщо вони не виконали в установленій строк без поважних причин рішення про примусове повернення або якщо є обґрунтовані підстави вважати, що іноземець або особа без громадянства ухилятимуться від виконання такого рішення. З цього приводу слід зазначити, що словосполучення «якщо є обґрунтовані підстави вважати» носить дискреційний характер і створює умови для застосування суб'єктивного підходу при вирішенні розглядуваного питання, оскільки за такої редакції закону будь-якого іноземця можна запідозрити в тому, що вона буде ухилятися від виконання рішення суду про примусове видворення.

На нашу думку, закон має бути чітко сформульований, щоб кожна особа, незважаючи на те, чи це суб'єкт владних повноважень чи іноземець або особа без громадянства, однозначно розуміла, які підстави та правові наслідки передбачені законом за її діяння. У цьому зв'язку, розглядувані положення закону потребують належної правової регламентації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст.141.
2. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» // Урядовий кур'єр від 09.11.2011. — № 208.

АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ БЕЗДОМНИХ ОСІБ ТА БЕЗПРИТУЛЬНИХ ДІТЕЙ

*КОЖУРА Людмила Олександрівна,
ад'юнкт кафедри адміністративного права та процесу
Національної академії внутрішніх справ*

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визначені Конституцією України як найвища соціальна цінність. Від реалізації цього положення повною мірою залежить розбудова України як високорозвиненої, соціальної, демократичної правової держави, її інтеграція до ЄС. Однією з основ державної політики інтеграції України до ЄС є впровадження в українське суспільство стандартів життя європейських держав, правового та соціального захисту населення. Кризовий стан економіки України, неефективне функціонування соціально-економічного комплексу країни в перехідний період призвели до поширення бідності та матеріального розшарування населення, і, відповідно, до зростання таких соціальних явищ, як бездомність та безпритульність дітей. Захист прав дітей, забезпечення їх повноцінного розвитку — проблема національного значення, яка не викликає сумніву у жодної людини, яка дбає про своє майбутнє.

Аналіз причин та наслідків бездомності і безпритульності показує, що ці явища нерозривно пов'язані з економічним, соціальним, політичним та гуманітарним становищем країни. Бездомні особи та безпритульні діти — це частина суспільства, і все, що відбувається в суспільстві, відображається на причинах, за яких особи та діти опиняються на вулиці. Бездомність та безпритульність деформують соціальне середовище, посилюють соціальну напругу в суспільстві, сприяють поглибленню тіньової економіки через постачання дешевої та безправної робочої сили, сприяють загостренню таких соціальних явищ, як бродяжництво, спадкова бездомність, жебракування та злочинність, руйнують фізичне, духовне та психічне здоров'я бездомних людей та дітей, знижує їх життєву, громадську та трудову активність. Діти, які йдуть з домівок через конфлікти в родині, фізичне та сексуальне насильство, порушення житлових та майнових прав, та потрапляють на вулицю, не в змозі самотужки подолати негативні явища середовища і потребують особливої допомоги, захисту, в тому числі адміністративно-правового, та підтримки з боку держави і суспільства.

Активне зростання в Україні чисельності бездомних осіб та безпритульних дітей розпочалося на початку 90-х років, проте на державному рівні проблема бездомності була визнана лише у 2003 році на парламентських слуханнях, за результатом яких у 2005 році Верховна Рада України прийняла Закон України «Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей». Сьогодні зазначений нормативний акт має назву «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей» відповідно до змін від 19.04.2011 року.

Комплекс заходів, що здійснюється протягом останніх років, спрямований на розвиток системи реінтеграції бездомних громадян та соціального захисту бездоглядних та безпритульних дітей.

Затверджено низку нормативно-правових актів, які дозволили розпочати утворення в Україні мережі відповідних закладів — центрів обліку, будинків нічного перебування, центрів реінтеграції, соціальних готелів. На рівні монографій, дисертацій та інших наукових праць певною мірою висвітлені науково-теоретичні засади соціально-правового, педагогічного та соціального захисту дитинства, причини виникнення соціального явища дитячої безпритульності та питання розробки соціальних механізмів його локалізації, питання вдосконалення нормативно-правової бази щодо захисту неповнолітніх та профілактики негативних явищ у дитячому середовищі тощо [1; 2].

Аналіз літературних джерел та результатів наукових досліджень із проблеми прав бездомних осіб та безпритульних дітей показав, що дослідження щодо адміністративно-правового захисту вищезазначеної категорії громадян в Україні на сьогодні відсутні. Але ж саме адміністративно-правовий захист прав особи служить надійною гарантією швидкого, ефективного та об'єктивного перетворення загального поняття захист прав людини з риторики в реальність [3].

Актуальність та значимість наукового дослідження адміністративно-правового захисту бездомних осіб та безпритульних дітей обумовлена також відсутністю у сучасній науковій теорії та практиці положень щодо природи, принципів, правого регулювання, змісту та елементів механізму адміністративно-правового захисту бездомних осіб та безпритульних дітей, окреслення кола публічних органів та громадських організацій як суб'єктів, що здійснюють саме адміністративно-правовий захист зазначених вище вразливих верств населення, хоча наявна яскраво виражена потреба у висвітленні даної наукової проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Агаркова Н. І. Педагогічні умови забезпечення соціально-правового захисту старшокласників : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / Н. І. Агаркова. — К., 2003. — 21 с.
2. Кальченко Л. В. Соціально-педагогічний захист бездоглядних дітей у притулках для дітей : [науково-методичний посібник] / Л. В. Кальченко. — Луганськ, ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. — 350 с.
3. Авер'янов В. Адміністративне право України: доктринальні аспекти реформування / В. Авер'янов // Право України. — 1998. — № 8. — С.10.

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

КУШНІР Ольга Василівна,

здобувач Запорізького національного університету

Центральне місце у правовому регулюванні у сфері протидії торгівлі людьми — далі — ПТЛ — посідають закони України («Про міліцію», «Про Службу безпеки України», «Про прокуратуру», тощо) які містять спеціальні норми з досліджуваних питань, що зосереджені у окремих статтях цих правових актів, де визначаються суб'єкти та об'єкти діяльності, її форми, а також повноваження посадових осіб зазначених відомств.

Невід'ємною частиною національного законодавства у сфері протидії торгівлі людьми є підзаконні нормативно-правові акти Президента України, Кабінету Міністрів України, а також відомчі нормативно-правові акти, які залежно від питань, які вони врегульовують можна розділити на чотири групи: 1) такі, що стосуються загальних питань протидії злочинності; 2) ті, які стосуються конкретно напрямку протидії торгівлі людьми; 3) ті, які визначають правовий статус суб'єктів ПТЛ; 4) ті, які безпосередньо стосуються діяльності у сфері протидії торгівлі людьми.

Частина з таких підзаконних нормативно-правових актів є зовнішніми (підзаконні нормативно-правові акти Президента України та Кабінету Міністрів України), інша частина — відомчими (нормативно-правові акти МВС, СБУ, ГПУ тощо). Наприклад, спільна інструкція Комітету у справах

охорони державного кордону України, Державного митного комітету України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства іноземних справ України, Служби безпеки України, Головного управління командуючого Національної гвардії України, Міністерства сільського господарства й продовольства України, Міністерства з охорони навколишнього природного середовища України, Міністерства Транспорту України, Міністерства охорони здоров'я України «Про взаємодію та розмежування функцій при здійсненні контролю на державному кордоні» № 106/315 від 29 березня 1994 року, передбачає порядок взаємодії органів транспортної міліції з іншими органами виконавчої влади на обласному, районному рівні при здійсненні контролю на державному кордоні.

Таким чином, доходимо висновку, що суб'єкти ПТЛ повинні мати власний установчий документ досить високого рівня, оскільки:

1. Державні суб'єкти ПТЛ, виконуючи свою правоохоронну функцію, сприяють нормальному функціонуванню державного апарату. Звичайно, ці суб'єкти не є єдиними суб'єктами у вирішенні такого глобального завдання, хоча стримувати чи прискорювати більшість процесів у зовнішньому середовищі функціонування вони спроможні. Тому загальний установчий документ у сфері ПТЛ дозволив би більш точно окреслити їх соціальну роль, а також специфіку завдань і функцій;
2. Видатні вчені у сфері управління висловлюють занепокоєння тим, що нині явно не вистачає законів і положень про статус управлінських органів, відсутність яких спричиняє наростання не лише бюрократичних явищ та корупції, а й посилює дублювання й «розмноження» багатьох структур та «чиновницьких осередків» (до сьогодні не прийнято закони про більшість основних державних органів виконавчої влади, в тому числі незважаючи на наявність Закону України «Про міліцію», закону про органи внутрішніх справ взагалі немає. Водночас, чинні статутні закони реалізуються неповністю, їх погано знають і часто «перекривають» тематичними законами й підзаконними актами. І це відбувається незважаючи на те, що авторитет закону сприяє зростанню авторитету інститутів держави);
3. Основними нормативно-правовими актами, що визначають цілі, завдання та повноваження основного СПТЛ — ДБКТЛ, є накази Міністра внутрішніх справ України, які і стали правовою базою для утворення цього підрозділу.
4. Закріплення повноважень лише у відомчих нормативно-правових актах, призводить до об'єктивної необхідності оперативно синтезувати

всі нормативно-правові акти, що стосуються діяльності зазначених суб'єктів, і чітко закріпити правові основи цієї підсистеми МВС України Указом Президента України або Постановою Кабінету Міністрів.

Крім того, як ми вже зазначали вище, одним з найважливіших напрямів протидії торгівлі людьми є налагодження дієвої взаємодії органів внутрішніх справ з іншими державними органами у цій роботі.

ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДУ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ДЕРЖАВНУ ТАЄМНИЦЮ

СТОЄЦЬКИЙ Олексій Васильович,

*старший державтоінспектор відділу автомобільної технічної інспекції
УДАІ ГУ МВС України в Київській області*

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про державну таємницю», під **державною таємницею** (секретною інформацією) слід розуміти вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому цим Законом, державною таємницею [1].

Адміністративна відповідальність за порушення законодавства про державну таємницю в Україні була встановлена Законом України від 21 вересня 1999 р. [2]. Цим законом Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі — КУпАП) порушення було доповнено статтею 212–2 «Порушення законодавства про державну таємницю».

Безпосереднім об'єктом порушення законодавства про державну таємницю відповідно до ст. 212–2 КУпАП є суспільні відносини у сфері державної таємниці. Предметом у більшості складів адміністративних правопорушень, передбачених у ст. 212–2 КУпАП є різного виду інформація.

Щодо об'єктивної сторони правопорушення слід зазначити, що адміністративна відповідальність за порушення встановлена ст. 212–2 КУпАП, так чи інакше пов'язана з охороною державної таємниці. Саме тому, найбільш

розповсюдженим адміністративним правопорушенням у сфері державної таємниці є склад правопорушення, передбаченого п. 6 ч. 1. ст. 212–2 КУпАП.

Доволі складним завданням в правозастосовній практиці є кваліфікація діяння за п. 2, 3 ст. 212–2 КУпАП, оскільки поняття «засекречування інформації», а тим більше «безпідставне засекречування інформації» не визначено в нормативно-правових актах. Загалом у Законі України «Про державну таємницю» використовуються інші поняття: «віднесення інформації до державної таємниці» та «засекречування матеріальних носіїв інформації». У ст. 1 цього акту міститься визначення вищезазначених термінів, зокрема: віднесення інформації до державної таємниці; засекречування матеріальних носіїв інформації [1]. Наявність таких колізій обумовлює неефективність адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у сфері державної таємниці, а тому потребує узгодження та внесення відповідних поправок.

У зв'язку з цим конструктивною є пропозиція дослідників цієї тематики щодо необхідності у п. 2 та 3 ч. 1 ст. 212–2 КУпАП словосполучення «засекречування інформації» замінити на словосполучення «надання грифа секретності матеріальним носіям інформації» [3, с. 55].

Щодо «безпідставного засекречування інформації», то нині в чинному законодавстві відсутній перелік підстав засекречування інформації. У зв'язку з цим потребує законодавчого закріплення конкретні підстав засекречування інформації. Не зрозумілою залишається та обставина, що надання грифа секретності матеріальним носіям конфіденційної або іншої таємної інформації, яка не становить державної таємниці (п. 4 ч.1 ст. 212–2 КУпАП), є окремим складом правопорушення, хоча у п.3. ч.1. ст. 212–2 КУпАП передбачено адміністративну відповідальність за безпідставне засекречування інформації.

До загальних ознак суб'єктів адміністративного правопорушення належать вік та осудність. Як закріплено в ч. 5 ст. 23 Закону України «Про державну таємницю» допуск до державної таємниці не надається у разі наявності у громадянина психічних захворювань, які можуть завдати шкоди охороні державної таємниці, відповідно до переліку затвердженого Міністерством охорони здоров'я України і Службою безпеки України.

Згідно зі ст. 22 Закону України «Про державну таємницю» допуск громадян до державної таємниці із ступенями секретності «особливої важливості», «цілком таємно» та «таємно» надається дієздатним громадянам України віком від 18 років, які потребують його за умовами своєї службової, виробничої, наукової чи науково-дослідної діяльності або навчання, наказом чи письмовим розпорядженням керівника органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи або організації, де працює, перебуває на службі чи навчається громадянин.

Якщо допуск до державної таємниці надається виключно громадянам України, то доступ до неї мають не лише громадяни України, але й іноземці та особи без громадянства. Так, згідно з ч. 5 ст. 27 Закону України «Про державну таємницю» іноземцям та особам без громадянства доступ до державної таємниці надається у виняткових випадках на підставі міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, або письмового розпорядження Президента України з урахуванням необхідності забезпечення національної безпеки України на підставі пропозицій Ради національної безпеки і оборони України.

Отже, суб'єктом правопорушення, передбаченого окремими нормами ст. 212–2 КУпАП може бути не лише громадянин України, але іноземці та особи без громадянства.

Беручи до уваги передбачені в КУпАП санкції за порушення законодавства про державну таємницю, суб'єктами правопорушення визначено також і посадових осіб. На нашу думку, більшість складів адміністративного проступку, що містить ст. 212–2 КУпАП, передбачає, що суб'єктом правопорушення є саме посадова особа.

Особливо важливим елементом складу правопорушення є суб'єктивна сторона. У деяких статтях Особливої частини КУпАП прямо вказується на форму вини. Оскільки правопорушення, передбачені ст. 212–2 КУпАП є здебільшого формальними, то вина у формі умислу полягає в усвідомленні особою протиправного характеру вчиненої дії чи бездіяльності. Як ми зазначали раніше, порушення законодавства про державну таємницю, передбачені ст. 212–2 КУпАП складають проступки з формальним складом, а тому настання шкідливих наслідків чи заподіяння збитків є не обов'язковим у зв'язку з чим умисел можливий виключно щодо самого діяння, а не до наслідків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про державну таємницю: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1994. — № 16. — Ст. 93.
2. Про внесення змін до Кодексу про адміністративні правопорушення щодо встановлення відповідальності за порушення законодавства про державну таємницю : Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР). — 1999. — № 49. — Ст. 429.
3. Благодарний А. М. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства про державну таємницю : дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 / А.М. Благодарний. — К., 2006. — 200 с.

НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ФІЗИЧНИХ ТА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ НА ЗВЕРНЕННЯ

ЦИМБАЛЮК Віталій Михайлович,

здобувач кафедри адміністративного права і процесу НАВС

На сьогоднішній день правовою основою, що забезпечує існування інституту звернення громадян, є Конституція України, яка встановлює, право захищати кожному свої права та свободи способами, не забороненими законами, гарантує громадянам право на звернення, тобто право направляти індивідуальні та колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, які зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом термін [1].

Право на звернення є абсолютним, невідчужуваним правом громадянина і не може бути обмежено. По-перше, шляхом звернення громадяни реалізують свої права і законні інтереси; по-друге, звернення виступають ефективним засобом відновлення порушених прав громадян, засобом захисту цих прав; по-третє, звернення є найважливішим джерелом інформації, потрібним органам державної влади, місцевого самоврядування, громадським формуванням для вирішення питань суспільного життя, інакше кажучи, звернення виступають однією з форм участі громадян у вирішенні державних та суспільних справ, і, насамкінець, одним із засобів забезпечення законності, профілактики протиправних проявів.

Аналіз положень Закону України «Про звернення громадян» [2] свідчить про те, що самі звернення (пропозиції, заяви, скарги) можуть подаватися лише фізичними особами. Це підтверджується, зокрема, правом громадянина який звернувся із заявою чи скаргою до органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб: 1) особисто викласти аргументи особі, що перевіряла заяву чи скаргу, та брати участь у перевірці поданої скарги чи заяви; 2) ознайомитися з матеріалами перевірки; 3) подавати додаткові матеріали або наполягати на їх запиті органом, який розглядає заяву чи скаргу; 4) користуватися послугами адвоката або представника трудового колективу, організації, яка виконує правозахисну функцію, оформивши це уповноваження в установленому законом порядку; 5) одержати письмову відповідь про результати розгляду заяви чи скарги; 6) вимагати відшкодування збитків, якщо вони стали результатом порушень установленого порядку розгляду звернень та ін..

Таким чином, звернення юридичних осіб розглядуваним нормативно-правовим актом не регламентується, інші спеціальні акти з цього приводу — відсутні. Усе це, на нашу думку, ускладнює реалізацію та захист прав та законних інтересів підприємствами, установами та організаціями. У більшості випадків захист відбувається відповідно норм Кодексу адміністративного судочинства, Цивільно-процесуального, Господарсько-процесуального кодексів у судовому порядку. В інших випадках право на звернення юридичних осіб передбачається окремими нормативно-правовими актами. Так, ст. 85 Закону України «Про виконавче провадження» рішення, дії або бездіяльність державного виконавця та інших посадових осіб державної виконавчої служби можуть бути оскаржені, наприклад, стягувачем (яким може виступати юридична особа) до начальника відділу, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець, або до керівника відповідного органу державної виконавчої служби вищого рівня чи до суду. Подібні положення також містяться в законах України «Про здійснення державних закупівель», «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та ін..

Виходячи положень законодавства, за якими юридична особа здатна мати такі ж та обов'язки, як і фізична особа, крім тих, які за своєю природою можуть належати лише людині, вважаємо доцільним поширити дію закону про звернення і на юридичних осіб, у випадках, коли вони діють від власного імені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст.141.
2. Про звернення громадян. Закон України від 2 жовтня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 47. — Ст. 256.

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛІСТИКА / CRIMINAL LAW, CRIMINAL PROCEDURE, CRIMINALISTICS

ОСОБЛИВОСТІ ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНІВ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

*БІЛОКІНЬ Руслан Михайлович,
здобувач кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ*

Нагляд прокурора за додержанням законів органами дізнання та досудового слідства прийнято розглядати як одну із галузей прокурорського нагляду. При цьому кожна галузь прокурорського нагляду є відносно самостійною частиною діяльності прокуратури та характеризується специфічними предметом і повноваженнями.

Відповідно до статті 29 Закону України «Про прокуратуру» предметом прокурорського нагляду є додержання законів органами, які проводять дізнання та досудове слідство, що сприяє: захисту особи, її прав, свобод, власності, прав підприємств, установ, організацій від злочинних посягань; виконанню вимог закону про невідворотність відповідальності за вчинений злочин; запобіганню незаконному притягненню особи до кримінальної відповідальності; охороні прав і законних інтересів громадян, які перебувають під слідством; здійсненню заходів щодо запобігання злочинам, усунення причин та умов, що сприяють їх вчиненню.

Як відмічають науковці, предметом прокурорського нагляду за додержання законів органами, які проводять дізнання та досудове слідство, є законність усієї діяльності органів дізнання та досудового слідства. Але при цьому варто виділяти ключові моменти досудових стадій кримінального процесу, де предметом прокурорського нагляду є законність дій та процесуальних рішень при вирішенні заяв та повідомлень про злочини, при притягненні особи як обвинуваченого, при затриманні підозрюваного і застосуванні запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою тощо.

Специфічною особливістю повноважень прокурора під час здійснення нагляду за додержанням законів органами, які проводять дізнання та досудове слідство, є їх владно-розпорядчий характер. Це дозволяє прокурору вчасно та оперативно реагувати на допущені порушення кримінально-процесуального чи кримінального законодавства. Тому прокурор в кримінальному процесі є не лише «спостерігачем», а й його активним учасником, суб'єктом кримінально-процесуальних правовідносин. Особливостями прокурорського нагляду за додержанням законів під час досудового розслідування є наступне:

По-перше, на відміну від загального нагляду, науковці справедливо відмічають, що прокурорський нагляд за додержанням законів органами, які проводять дізнання та досудове слідство, здійснюється в процесуальній формі. Тобто, діяльність прокурора під час досудового розслідування кримінальних справ, на відміну від інших галузей наглядової діяльності, наприклад нагляду прокурора за оперативно-розшуковою діяльністю, діє у строго визначеній законом кримінально-процесуальній формі.

По-друге, прокурорський нагляд за додержанням законів органами, які проводять дізнання та досудове слідство є невід'ємною складовою кримінального процесу. Певні рішення набувають юридичної сили лише після затвердження їх прокурором (наприклад, ст. 229 КПК України передбачає, що обвинувальний висновок затверджується прокурором). Проведення певних слідчих дій може відбуватися або з санкції прокурора (ч. 3 ст. 177 КПК України), або за його погодження подання про проведення певних слідчих дій (ч. 5 ст. 177 КПК України та ч. 4 ст. 190 КПК України передбачають, що подання про обшук чи огляд житла чи іншого володіння особи має бути погоджено з прокурором).

По-третє, прокурорський нагляд в сфері кримінального процесу здійснюється стосовно слідчого, який має процесуальну незалежність та самостійність. Так, відповідно до ч. 2 ст. 114 КПК України, слідчий може не погодитися з вказівками прокурора про кваліфікацію злочину і обсяг обвинувачення, про направлення справи для віддання обвинуваченого до суду або про закриття справи та оскаржити їх до вищестоящего прокурора.

По-четверте, в кримінальному процесі прокурор є стороною обвинувачення в суді, що визначено в ч. 3 ст. 16–17 КПК України. А тому нагляд за досудовим розслідуванням робить прямий і вирішальний вплив на позицію прокурора в суді як державного обвинувача.

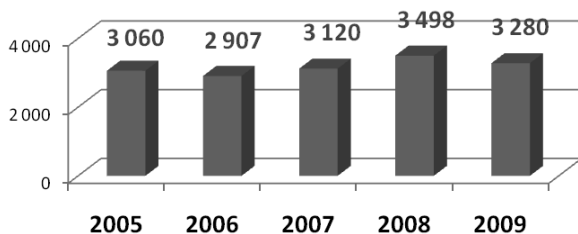
Такий чином, прокурорський нагляд за додержанням законів органами, які проводять дізнання та досудове слідство, має суттєві відмінності, що зумовлює його виокремлення серед інших напрямів прокурорської діяльності.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДОВО-БАЛІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

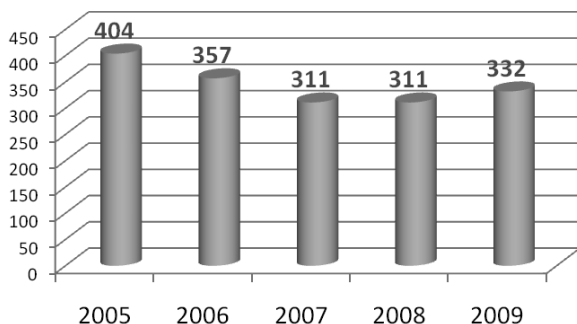
КОФАНОВ Андрій Віталійович,
доцент кафедри криміналістичної техніки,
Навчально-наукового інституту підготовки слідчих і криміналістів НАВС
кандидат юридичних наук, доцент

Міністерством внутрішніх справ України останніми роками здійснено ряд організаційних і методичних заходів щодо організації профілактики розслідування і розкриття злочинів, пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї, за допомогою криміналістичних обліків, ведення яких покладено на Експертну службу МВС України.

Кількість перевірок зброї за
ЦКГТ ДНДЕКЦ МВС України

Кількість злочинів, що поставлені на облік
до ЦКГТ ДНДЕКЦ МВС України

В рамках підвищення ефективності експертного супроводження розкриття та розслідування таких злочинів, на виконання п. 6.3 Програми протидії нелегальному обігу вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухівки та радіоактивних матеріалів на 2004–2007 роки, у серпні 2005 року в ДНДЕКЦ МВС України введена в експлуатацію автоматизована балістична ідентифікаційна система (АБІС) «ТАИС», завдяки впровадженню якої підвищилась оперативність виконання перевірок, з'явилась можливість перевірки за великими масивами в автоматизованому режимі, обміну перевірками з автоматизованими обліками інших країн (РФ, Білорусі, Вірменії, Латвії та Литви) в рамках створення єдиної мережі автоматизованих кулегільзотек, що розробляється згідно плану роботи Бюро з координації боротьби з організованою злочинністю та іншими небезпечними видами злочинів країн-учасниць СНД (п. V протоколу наради керівництва МВС України від 17.09.2007 № 56).

На цей час масив автоматизованого балістичного обліку ДНДЕКЦ МВС України складає 10 047 об'єктів, здійснено 7 959 перевірок на причетність до вчинення злочинів вилученої з незаконного обігу вогнепальної зброї, встановлено 72 позитивних результати. Окрім поточних перевірок до бази електронних зображень внесено відстріли 1 029 одиниць табельної зброї працівників ОВС (579 пістолетів АПС і ПМ, 450 автоматів АК-74), триває занесення до масиву зброї працівників природоохоронних організацій (на цей час введено 357 одиниць) з метою перевірки на причетність до вчинення злочинів.

Враховуючи, що на території України зареєстровано понад 120 000 одиниць нарізної зброї громадян та дозвільної системи, 85 000 одиниць пістолетів та револьверів «несмертельної дії», більше 400 000 одиниць зброї правоохоронних органів та згідно рішення керівництва МВС України (протокол оперативної наради від 19.09.2005 № 42), з метою поетапного укомплекту-

вання регіональних експертно-криміналістичних підрозділів АБІС «ТАІС» Міністром внутрішніх справ прийнято рішення про першочергове придбання семи повно-профільних АБІС та шести автоматизованих робочих місць (АРМ) «ТАІС» (п. 4 розділу I протоколу наради керівництва МВС України від 09.10.2006 № 44). Проте, на сьогоднішній день придбано лише три повно-профільних ідентифікаційних системи (НДЕКЦ при ГУМВС України у Вінницькій, Донецькій та Харківській областях), які уведені в експлуатацію у серпні 2010 року. Виходячи з вище зазначеного, на нашу думку для закінчення першочергового оснащення підрозділів експертної служби АБІС, ще конче необхідно принаймні 36,2 млн. грн.

АКТУАЛЬНІСТЬ НАУКОВИХ ПОШУКІВ ЩОДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА РОЗБІЙ В РОЗРІЗІ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ІНШИХ КРАЇН СВІТУ

***ПАЛАМАРЧУК Кристина Вікторівна,**
ад'юнкт кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ*

Формування в Україні демократичної правової держави передбачає всебічний захист прав і свобод кожного громадянина. Конституція України, гарантує, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визначається найвищою соціальною цінністю (ст. 3), а також те, що кожен має право володіти, користуватися та розпоряджатися своєю власністю і що ніхто не може бути протиправно позбавлений цього права, оскільки право приватної власності є непорушним (ст. 41). Гарантована Конституцією України охорона усіх форм власності, прав і свобод особи, їх захист від злочинних, особливо корисливих, посягань була й лишається одним з найважливіших пріоритетів правової держави. Послідовно відповідаючи Основному Закону держави, підтримуючи цей напрям, Кримінальний Кодекс України встановлює відповідальність за злочини проти власності, що сприяє зміцненню економічного фундаменту суспільства та підвищенню рівня життя населення.

Кримінально-правова охорона зазначених прав і свобод людини набуває особливого значення при розслідуванні насильницько-майнових злочинів, до яких відносяться і розбої. Відокремлювальною рисою зазначеного виду злочину є його підвищена суспільна небезпека, що виражається у нападі з метою заволодіння чужим майном, поєнаному із насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу, або з погрозою застосування такого насильства.

Розбій — найбільш небезпечна форма корисливих посягань на власність. На сучасному етапі розвитку суспільства, враховуючи складну економічну ситуацію та низький рівень життя населення, у структурі злочинів проти власності, злочини цього виду займають третю сходинку по кількості зареєстрованих, після крадіжок та грабежів (згідно статистики МВС України). Зокрема, кількість зареєстрованих крадіжок у 2009 р. становила 175876, грабежів — 27598, розбоїв — 5103. У 2010 р. дані статистики виглядали наступним чином: крадіжки — 254755, грабежі — 23300, розбої — 4029. Незважаючи на позитивну тенденцію зменшення вчинення даного виду злочинів порівняно зі статистикою попередніх років (наприклад, динаміка зменшення кількості грабежів у 2010 р. порівняно з 2009 р. становила мінус 21,0 %), все ж таки є низка обставин, які штучно впливають на низький рівень даних злочинів, а саме: латентність даного виду злочинів, тобто ситуація, коли певна частина злочинності залишається неврахованою органами внутрішніх справ з різних причин; питання перелікваліфікації розбою на насильницький грабіж; прогалини досудового розслідування тощо.

Суспільна небезпека розбою полягає не тільки в посяганні на власність, а й на особу, її життя і здоров'я, та інші блага потерпілого.

Незважаючи на встановлення кримінальної відповідальності за розбій, дію ст. 187 КК України не можна визначити як ефективну. Вказана норма має деякі конструктивні недоліки, через що її застосування на практиці доволі часто викликає труднощі та суперечності (наприклад, при відмежуванні розбою від суміжних складів злочинів — грабежу, крадіжки, вимагання тощо; не узгодженість кваліфікованих та особливо кваліфікованих ознак даного виду злочину; недостатність розкриття терміну «напад», яке визначено досить вузько; доволі суперечливим та не дослідженим є питання про момент закінчення даного злочину та ін.), а щодо покарання, то воно має досить широку амплітуду коливань (розбіжностей) між мінімальною та максимальною межею. Такий стан речей не відповідає реальній оцінці суспільної небезпеки скоєного та може призводити до зловживань при відправленні правосуддя. При цьому одним із ключових чинників такої негативної ситуації є неврахування в українському законодавстві зарубіжного досвіду нормотворчості та

правозастосування щодо кримінальної відповідальності за розбій, відсутність у вітчизняній кримінально-правовій науці комплексного та системного порівняльно-правового дослідження з даного приводу.

І хоча теоретичні розробки в галузі кримінального права щодо злочинів проти власності, зокрема й розбою, здійснювала ціла низка вчених-правників, а саме: Ю.В. Баулін, І.Г. Богатирьов, Г.М. Борзенков, Л.Д. Гаухман, О.О. Дудоров, В.П. Ємельянов, О.Г. Колб, А.М. Клочко, Л.М. Кривоченко, М.Й. Коржанський, В.С. Комісаров, Н.Ф. Кузнецова, П.С. Матишевський, П.П. Михайленко, В.І. Осадчий, В.І. Шакун, С.С. Яценко, однак детального та ретельного розгляду питань кримінальної відповідальності за розбій в контексті їх комплексного та системного порівняльно-правового пізнання, з урахуванням особливостей різних правових сімей, поки що здійснено не було. Саме дані обставини вплинули на актуальність дослідження питання кримінальної відповідальності за розбій в нашій країні в порівнянні з іншими країнами світу.

Отже, є потреба в комплексному та системному порівняльно-правовому дослідженні кримінальної відповідальності за розбій в Україні та іноземних державах (згідно типів правових сімей: романо-германський, англосаксонський, змішаний та релігійно-традиційний), а також формулювання на цій основі відповідних позицій та рекомендацій, спрямованих на вдосконалення та реформування кримінально-правової охорони власності та особи, її прав та свобод, в Україні, а також усунення прогалин у вітчизняному кримінальному законодавстві.

На наш погляд, особливу увагу слід приділити розробці таких ключових питань: обґрунтуванню теоретико-методологічних передумов здійснення дослідження кримінальної відповідальності за розбій у порівняльно-правовому аспекті; з'ясуванню особливостей кримінального законодавства, теорії кримінального права та правозастосовної практики у державах, які відносяться до різних правових сімей щодо кримінальної відповідальності за розбій; встановленню специфіки розвитку та деформації кримінальної відповідальності за цей злочин в Україні та іноземних державах; здійсненню кримінально-правової характеристики об'єктивних і суб'єктивних ознак розбою в Україні та іноземних державах, а також кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак цього злочину; визначенню видів і меж покарання за розбій в Україні та іноземних державах; розробленню пропозицій щодо удосконалення національного кримінального законодавства у частині про кримінальну відповідальність за розбій з урахуванням зарубіжного досвіду.

Таким чином, порівняння кримінальної відповідальності за розбій в Україні та інших країнах світу є актуальним та перспективним напрямком дослідження.

СПІВВІДНОШЕННЯ ЗАКОННОСТІ ТА СПРАВЕДЛИВОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

РОГАТЮК Андрій Ігорович,

*ад'юнкт кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ*

У свідомості більшості людей судочинство загалом і правосуддя, зокрема, пов'язується з такими категоріями, як «законність» і «справедливість». Яким є співвідношення цих понять, чи виступає поняття «справедливість» правовим поняттям, чи воно є скоріше категорією етики, філософії? Яким чином вони використовуються у кримінально-процесуальному праві? Спробуємо коротко відповісти на ці питання.

1. Юридична справедливість не виходить за межі законності. Разом з тим, законність і справедливість — поняття не тотожні, оскільки законність не завжди співпадає зі справедливістю, не будь-яке законне рішення серед інших законних рішень виступає як справедливе.
2. За умови встановлення законодавцем абсолютно визначених правових норм, проблема справедливості їх застосування взагалі б не виникала. Законодавець встановлює відносно визначені гіпотези, диспозиції та санкції правових норм, і тому серед ряду законних рішень для кожного конкретного випадку справедливим буде лише одне. Звідси практична необхідність вибору не тільки законного, а й найбільш справедливого рішення.
3. У свідомості більшості населення справедливість виступає як загальний принцип нормативного регулювання суспільних відносин. Зміна останніх тягне за собою зміну уявлень про справедливість.
4. Справедливість включає в себе уявлення про рівність і способи її досягнення. У галузі права законодавець завжди перебував перед дилемою встановлення формальної рівності учасників правовідносин або юридичних виключень, привілеїв, імунітетів тощо. Прибічники позитивного права виходять з того, що законність передбачає надання однакових прав і пред'явлення однакових вимог до усіх громадян, тобто здійснення принципу рівності всіх перед законом, до того ж формальної рівності. Прибічники концепції природного права стверджують, що справедливість в галузі права не може бути зведена до формальної вимоги рівності. На їх думку, справедливість полягає не

тільки у рівності, а й у відповідних випадках — у правильній, прогресивній нерівності.

Варто зауважити, що більшість юристів не є прибічниками того чи іншого підходу у вирішенні проблеми рівності в праві. Достатньо часто відбувається змішування двох підходів.

5. Рівність у кримінальному процесі виключає нерівність у здійсненні кримінального переслідування, тобто його початку і припинення. Виключення з цього порядку можуть бути встановлені матеріальним правом. Кримінально-процесуальний закон забезпечує реалізацію матеріального права, він є похідним від нього, а тому не може вводити, зокрема, додаткові, не передбачені кримінальним законом, підстави для звільнення особи від кримінальної відповідальності чи інші особливості здійснення кримінального провадження відносно певних категорій осіб. У цьому аспекті особливий порядок порушення кримінальної справи і кримінального провадження відносно деяких категорій осіб, які не впливають з кримінального закону, є несправедливими, оскільки порушують принцип формальної рівності громадян перед законом.
6. Особливості провадження відносно неповнолітніх (а також у справах про суспільно небезпечні діяння осіб, які не досягли віку кримінальної відповідальності), а також осіб, які вчинили суспільно небезпечні діяння у стані неосудності або захворіли на психічну хворобу після вчинення злочину, не повинні розглядатись як виключення з принципу рівності перед законом. Відмінності цих суб'єктів від повнолітніх і осудних осіб є об'єктивними і виступають не як привілеї, а скоріше, як недоліки. Особливості, встановлені законом для цих категорій кримінальних справ, покликані компенсувати цю нерівність.
7. Стосовно кримінального судочинства поняття «справедливість» може бути використане лише при оцінці підсумкового рішення у справі, що приймається судом за результатами її розгляду. Усі інші рішення, якими б суб'єктами вони не приймалися, не можуть бути оцінені як справедливі чи несправедливі, оскільки вони не виступають актами правосуддя і не вирішують правовий спір по суті.
8. Незважаючи на те, що серед нормативно закріплених вимог до вироку суду відсутня вимога справедливості (ст. 323 КПК України), у ст. 372 КПК України використовується зворотна категорія — «несправедливість». Аналіз змісту цієї статті засвідчує, що справедливість вироку суду пов'язується з призначенням покарання: по-перше, у відповідності з санкцією відповідної статті Особливої частини

КК України, тобто відповідно ступеню тяжкості злочину; по-друге, з урахуванням особи засудженого, відносно якого покарання може бути як занадто м'яким, так і занадто суворим.

9. З позицій права, рішення суду може бути справедливим лише тоді, коли воно ґрунтується на законі та істинних обставинах події. У свою чергу, істинність вироку (об'єктивна або формально-правова) залежить від діючого порядку кримінального судочинства, що встановлює у тому числі, і процедури доказування.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ БОРотьБИ З КАТУВАННЯМИ

ТЕЛЕСНІЦЬКИЙ Геннадій Николович,

заступник начальника відділу прокуратури м. Києва

Пріоритетним завданням для кожної демократичної держави у галузі кримінально-правової охорони прав і свобод людини і громадянина є захист їх життя та здоров'я. Конституція України (ст. 3) проголошує життя і здоров'я людини, її честь і гідність, недоторканність і безпеку як найвищу соціальну цінність (ст. 3), наголошуючи, що «ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню» (ст. 28). З перерахованого особливе місце належить забороні здійснення катування людей, що також корегується з вимогами низки важливих міжнародно-правових актів. Найбільш суворо до переслідування тих, хто вчиняє катування, підходить Кримінальний кодекс (КК) України, який у 2001 р. вперше встановив відповідальність за вчинення цього суспільно небезпечного діяння (ст. 127). У подальшому, з метою узгодження норм національного кримінального закону з нормами міжнародного законодавства та задля гуманізації кримінальної відповідальності, ст. 127 КК України тричі змінювалася та доповнювалася. Проте, на наш погляд, навіть ці кроки законодавця остаточно не вирішили чимало проблем теоретичного та прикладного характеру, що пов'язані з кримінальною відповідальністю за катування. Отже, метою нашого дослідження в цій статті буде окреслення актуальних питань кримінально-правової боротьби з катуваннями.

Відомо, що наразі понад ніж у 150 державах світу застосовуються катування (тортури). Навіть в Україні масштабність і реальність цієї проблеми не викликає сумнівів. Зберігається недопустима практика застосування тортур та дій, що принижують гідність людини, особливо під час затримань і арештів. Кожний факт катування — це брутальне порушення невід'ємних прав людини і громадянина на життя, здоров'я, недоторканість і повагу їхньої гідності, волаюче нехтування законом, відкрита загроза демократії в суспільстві, приниження авторитету правоохоронних органів, недовіра до держави в цілому. При цьому саме на кримінально-правові засоби покладається особлива роль щодо протидії випадкам катування. Разом з тим, звернення до наукової та навчальної літератури, матеріалів правозастосовної практики, а також результатів окремих емпіричних досліджень дозволяє стверджувати про слабку ефективність кримінально-правових засобів щодо стримування катування. Спробуємо розібратися у цьому докладніше.

Так, спостерігається певна невідповідність чинної редакції ч. 1 ст. 127 «Катування» КК України змісту ст. 1 Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 р., зокрема в частині: *по-перше*, послідовності і виваженості опису найсуттєвіших ознак об'єктивної сторони складу катування; *по-друге*, в контексті зв'язків злочинних дій виключно зі спеціальними суб'єктами — «державними посадовими особами чи іншими особами, які виступають як офіційні, чи з їх підбурювання, чи з їх відома, чи за їх мовчазної згоди» (при цьому ст. 127 КК України такої вказівки не робить, а отже суб'єктом катування може бути будь-хто, відтак певні терміни, наприклад, «отримати... визнання» та «покарати... за дії», через формулювання ознак злочину стосовно загального суб'єкта, втрачають свою визначеність). І далі. Навіть після уточнення редакції ст. 127 КК України в частині вказівки на «дискримінацію», все ж таки положення кримінального закону чітко не прописують, що йдеться про «будь-яку причину, що ґрунтується на дискримінації *будь-якого характеру*». Більше того, спостерігається неузгодженість між самими міжнародними нормами, що забороняють катування. Зокрема, ст. 3 «Заборона катувань» Європейської конвенції з прав людини не дає визначень для ключових понять, що використані в ній, відтак її зміст охоплює практично будь-які акти чи обставини, що можуть містити елемент «поганого поводження». На відміну від Конвенції ООН проти катувань, ця Конвенція не встановлює специфічні ознаки катування (зокрема: а) специфічну мету — «одержати... відомості чи визнання, покарати... за дії..., залякати чи примусити...»; б) «причину, засновану на дискримінації *будь-якого характеру*»), що дало Європейському суду поширити дію ст. 3 Європейської конвенції на си-

туації, де такі ознаки відсутні. Очевидно, що згадані вище положення мають бути узгоджені (принаймні варто уточнити і конкретизувати зміст диспозиції у ч. 1 ст. 127 КК України).

Також, на нашу думку, логічно удосконалити перелік кваліфікуючих ознак катування, а також запровадити норму з особливо кваліфікуючими ознаками (зокрема, в ч. 3 ст. 127 КК України могла б міститися вказівка на катування, вчинене організованою групою або якщо воно спричинило загибель людей чи інші тяжкі наслідки). Мають бути узгоджені питання кваліфікації катування та відмежування цього злочину від суміжних посягань. Отже, потребують корегування положення ст. 127 та інших норм КК України, де містяться «елементи катування» (наприклад, про «фізичний біль», «побої» йдеться як у ст. 127, так і у ст. 126 КК України). Поряд з цим вважаємо, що є потреба у видаленні з ч. 2 ст. 365 та ч. 2 ст. 373 КК України вказівки на таку ознаку, як «за відсутності ознак катування», оскільки вона створює колізію кримінально-правових норм, фактично зводить нанівець їх застосування, якщо тільки буде з'ясовано, що вчинене діяння «нагадує» катування. До речі, таку пропозицію підтримує й Т.І. Слущка [1, с. 407]. Натомість О.А. Мартиненко стверджує, що: а) існує стала судова практика, згідно якої дії працівників ОВС, пов'язані із незаконним застосуванням заходів фізичного впливу, побоїв та інших форм жорстокого поводження, переважно кваліфікуються лише за двома статтями КК України — ст. 364 («Зловживання владою або службовим становищем») та ст. 365 («Перевищення влади або службових повноважень»); б) вибіркове вивчення кримінальних справ щодо незаконних дій правоохоронців із застосуванням фізичного насильства показало, що судові органи щонайменше у 22,2 % випадків «не помічають» при винесенні вироків ознаки складу злочину, передбаченого ст. 127 КК України [2]. Поряд з цим видається, що потребують збалансування санкції у ст. 127 КК України, які мають широкі амплітуди коливання між мінімальною та максимальною межами.

Відчутними кроками, які б вплинули на удосконалення кримінально-правової боротьби з катуваннями, могли б, на наш погляд, бути такі: 1) ухвалення Пленумом Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ відповідної постанови щодо питань відповідальності за катування; 2) унеможливлення застосування амністії або умовно-дострокового звільнення для осіб, які вчинили катування; 3) перегляд формулювання ст.ст. 41 і 43 КК України задля виключення можливості звільнення від відповідальності за катування; 4) передбачення чіткої судової процедури вирішення питання про екстрадицію; 5) конструктивне визначення можливості

стягнення шкоди з держави, якщо не були встановлені або визнані винними особи, які застосовували катування тощо.

Незадовільним, на наш погляд, є стан наукових розробок щодо питань про кримінальну відповідальність за катування. При цьому зовсім не дослідженим є перевірений часом позитивний зарубіжний досвід кримінальної відповідальності за катування, який міг би слугувати прикладом оптимізації та удосконалення ст. 127 КК України, оскільки вельми важливо відшукати ті дієві стандарти кримінального законодавства, в котрих вдало імплементовано відповідні міжнародні (у тому числі європейські) конвенції. Зауважимо, що жодного дисертаційного дослідження за час дії нового КК України (починаючи з 2001 р. й дотепер) щодо відповідальності за катування в порівняльно-правовому аспекті так і не було підготовлено. Отже, вважаємо цей напрямок наукових пошуків актуальним і перспективним.

Таким чином, комплексні та системні дослідження питань кримінальної відповідальності за катування уявляються актуальними, що сприятиме: а) надійному забезпеченню захисту інтересів потерпілих осіб та прав обвинувачених у кримінальних справах, порушених за ознаками злочину, передбаченого ст. 127 КК України; б) чіткій регламентації питань кримінальної відповідальності за катування; в) опануванню позитивним міжнародним та зарубіжним досвідом щодо згаданих вище питань тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Слущка Т. І. Питання кваліфікації перевищення влади або службових повноважень, яке полягає в катуванні / Т. І. Слущка // Актуальні проблеми правотворення в сучасній Україні: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. — Алушта : Київський національний університет права Національної академії правових наук України, 2010. — С. 404–407.
2. Мартиненко О. А. Злочини працівників ОВС України: аналіз сталих тенденцій / О. А. Мартиненко [Електронний ресурс]. — Режим доступу до статті : http://cipro.com.ua/?sect_id=5&aid=120648

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ КОНФЛІКТ: ПОШУК НОВОЇ ПАРАДИГМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

*УСАТИЙ Григорій Олександрович,
кандидат юридичних наук, с.н.с., доцент*

Злочинність була і лишається одним із найголовніших дестабілізаторів суспільного розвитку. Її масштаби — реальна загроза процесові становлення нашого суспільства та здійсненню соціально-економічних реформ. Злочинність посідає головне місце серед проблем, які викликають глибоку стурбованість держави [1, с. 3].

Сучасні правники [2, с. 21]. неодноразово наголошували на тому, що «нові методи і засоби протидії злочинності є актуальною соціально-правовою проблемою сьогодення. Пошук дієвих заходів протидії злочинності, насамперед, повинна визначати нова парадигма правового регулювання суспільних відносин, що виникають, знаходять свій розвиток й завершуються у сфері кримінального законодавства. Гносеологічною основою нової парадигми кримінально-правового регулювання суспільних відносин є людина, що проголошена вищою соціальною цінністю Конституцією України».

Враховуючи вищезазначене, останнім часом все більш актуалізуються дослідження кримінальних правовідносин не лише шляхом різних інтерпретацій класичного вчення про злочин, а й через призму новітніх досліджень кримінально-правового конфлікту. Адже, кримінальний закон застосовується лише у тому разі, коли йому передує кримінально-правовий конфлікт, змістом якого є вчинений злочин. У ході кримінально-судового розгляду конфлікт набуває процесуальної форми, перетворюючись на конфлікт між обвинуваченим і його захисником, з однієї сторони, та потерпілим і прокурором — з іншої. Особливістю кримінального судочинства є те, що конфлікт тут частіше за все закінчується примусовим судовим рішенням — легітимним застосуванням сили певною установою державного примусу, згідно з передбаченою законом санкції.

Протиірччя злочинних і суспільних інтересів у багатьох випадках виливається в протистояння інтересів злочинця і конкретної особистості (групи). Злочин, де маються потерпілі — конкретні особи, як правило, створює конфліктну ситуацію або прямий міжособистісний (міжгруповий) конфлікт, що здійснюється шляхом зусиль приватних осіб, у тому числі самих потерпілих,

а також за допомогою державних інститутів у процесі кримінального судочинства. Крадіжка, тілесні ушкодження, а також багато інших видів злочинів являють собою обмеження особистих або групових інтересів, що завжди створюють ґрунт для конфліктів. Але в багатьох випадках злочин не тільки створює можливість для конфліктів, але саме є наслідком конфліктів і їхньою заключною стадією. Особливо явно подібний причинно-наслідковий взаємозв'язок простежується на прикладі насильницьких злочинів.

На наше глибоке переконання, найбільш повно вивчати дану проблематику можливо лише через аналіз наступних категорій: соціальний конфлікт — юридичний конфлікт — кримінально-правовий конфлікт. Поділяючи думку інших дослідників — правників, ми погоджуємось з тим, що особливостями юридичного конфлікту є такі ознаки: юридичний конфлікт розглядається як зіткнення (інколи, взаємодія) суб'єктів права, пов'язаних спільною діяльністю, як правило, у зв'язку із застосуванням, порушенням або трактуванням норм права; юридичний конфлікт може носити як приватний (індивідуальний), так і публічний характер; для нього характерна визначена законодавством процедура вирішення; рішення юридичного конфлікту, як правило формалізоване і санкціоноване державою; юридичний конфлікт може виникати незалежно від правових норм, носити соціальний характер і лише наостанок отримує юридичне підґрунтя, тощо.

З'ясуванню сутності кримінально-правового конфлікту як різновиду юридичних конфліктів може також сприяти методика онтологічного порівняння його, наприклад, з кримінально-процесуальним конфліктом. Відмінності між ними прослідковуються за рядом ознак [3, с. 173–175]:

Перше. Сферою кримінально-правового конфлікту можуть бути різноманітні соціальні відносини, що охороняються кримінальним законом: державна і суспільна безпека, права і свободи громадян, громадський порядок і порядок управління, військова служба й ін. Кримінально-процесуальні ж конфлікти виникають, розвиваються і вирішуються в сфері кримінального судочинства (розслідування і розгляд у судах кримінальних справ).

Друге. Різна юридична природа цих конфліктів. Кримінально-правовий конфлікт — завжди злочин, порушення кримінального закону. Процесуальний же конфлікт у багатьох випадках являє собою порушення однією (чи декількома) стороною процесуального закону на шкоду інтересам і цілям іншої сторони.

Третє. Фактичний зміст кримінально-правового конфлікту складає дія чи бездіяльність злочинця, а іноді також відповідні дії потерпілого чи інших осіб (необхідна оборона, крайня необхідність) або провокуючі дії потерпілого. Кримінально-процесуальний же конфлікт за своїм фактичним змістом

складається з дій, рішень і звернень, запропонованих, дозволених чи заборонених кримінально-процесуальним законом.

Четверте. Кримінально-правовий і процесуальний конфлікти розрізняються за складом учасників. У першому — сторонами є злочинець і носії охоронюваних кримінальним законом соціальних цінностей, порушених злочином (чи поставлених під загрозу): особистість, організація, суспільство, держава. Роль арбітра, що вирішує цей конфлікт, належить суду, який констатує наявність злочину, призначає покарання винному чи звільняє його від покарання. В процесуальному ж конфлікті беруть участь обвинувачі й обвинувачувані, захисники, потерпілі, цивільні позивачі, цивільні відповідачі, їхні представники й інші учасники процесу. Роль арбітрів у цих конфліктах належить органам і представникам влади, відповідальним за провадження в справі в даній стадії чи зобов'язаним розглядати скарги на їхні дії: слідчому, прокурору, судді, суду.

П'яте. Істотні розходження між ними пов'язані з часовими параметрами. Кримінально-правовий конфлікт, утім, що стосується діяння, на момент порушення кримінальної справи, як правило відноситься до минулого і тому є незворотним, незмінним. Процесуальні ж конфлікти можуть відноситися і до минулого (напр., порушення обвинувачуванням зобов'язань з'являтися по викликах і повідомляти про зміну місця проживання), і до сьогодення (ухилення обвинувачуваного від явки по викликах при тому, що місце його перебування невідоме т.і.).

Шосте. Міри процесуальної відповідальності за неправомірну конфліктну поведінку припустимі лише у випадках достовірних конфліктів. Профілактичні ж заходи процесуального примусу виправдані як для попередження, так і припинення прогнозованих, ймовірних, неправомірних конфліктних дій.

Сьоме. Проте, слід зазначити і деяку відносність розходжень між кримінально-правовим і процесуальним конфліктами. Ряд ситуацій між учасниками процесуальних відносин кваліфікуються кримінальним законом як злочини, тобто водночас є кримінально-правовим конфліктом; такими є злочини проти правосуддя: свідоме залучення невинного до кримінальної відповідальності; винесення свідомо неправосудного вироку, рішення, визначення чи постанови; свідомо незаконний арешт чи затримка; примус до дачі показань; свідомо помилковий донос; свідомо помилкове показання; відмовлення чи відхилення свідка чи потерпілого від дачі показань чи експерта від дачі висновку тощо. У свою чергу, деякі кримінальні вчинки впливають на процесуальні відносини ззовні. До них відносяться — втручання в розгляд судових справ, погроза стосовно судді чи народного засідателя, образа судді

чи народного засідателя ін. Делікти «подвійної» правової природи, що представляють собою порушення матеріальних норм кримінального і в той же час процесуального права, можуть бути визначені як кримінально-процесуальні конфлікти. Нарешті, поєднує кримінально-правові і процесуальні конфлікти синхронність їх вирішення. Вирок, що вступив у законну силу, чи постанова (визначення) про припинення справи є актом одночасного вирішення кримінально-правового і процесуального конфліктів.

Отже, підсумовуючи зазначимо, що кримінально-правовий конфлікт — це таке протиріччя між суб'єктами кримінальних правовідносин, коли переконання сторін викликає зіткнення їх інтересів, що призводить до значних розбіжностей, вчинення злочину і яке на даний момент не врегульоване мирним способом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шахун В.І. Влада і злочинність. — К.: «Пам'ять століть», 1997. — 226 с.
2. Коновалова В.Е. Правовая психология: [учеб. пособ.] / В.Е. Коновалова. — Харьков, Основа, 1990. — 198 с.
3. Кривцова Валентина Максимівна. Юридичний конфлікт як феномен правової дійсності / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Харків. — 2005 р. — 214 с.

КЛАСИФІКАЦІЯ ІМУНІТЕТІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

ЩЕРИЦЯ Світлана Іванівна,

*здобувач кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ*

В силу існування деяких публічно-правових інтересів дія кримінально-процесуального закону за колом осіб може базуватись не тільки на принципі рівності громадян перед законом і судом (ст. 24 Конституції України, ст. 16 КПК України), а й на винятках з нього. У сучасних умовах розвитку та функціонування держави і суспільства певні категорії посадових і деяких інших осіб наділяються спеціальним статусом, їм надаються підвищені правові гарантії задля їхнього захисту від незаконного втручання в професійну діяльність, здійснення впливу, тиску, у тому числі, через притягнення до кримінальної відповідальності.

Посадове становище деяких категорій осіб може обумовлювати наявність імунитетів у кримінальному судочинстві, тобто особливих умов порядку порушення кримінальної справи, притягнення до кримінальної відповідальності і провадження загалом, що включають необхідність одержання спеціального дозволу на проведення відносно цих осіб усіх або деяких процесуальних дій.

Наявність імунитету не означає набуття такими особами будь-яких особистих вигод, він створює певну гарантію ефективності виконання ними важливих державних і суспільних функцій. Безпосередньою правовою основою імунитету виступає не принцип рівності усіх перед законом і судом, а інші правові принципи — розподілу влад, незалежності суддів та ін.

Як вказується у процесуальній літературі, недосконалість і прогалини у правовому регулюванні процесуальних імунитетів, відсутність необхідних наукових рекомендацій подекуди створюють під час правозастосовчої діяльності проблеми і невирішені питання [1, с. 3; 2, с. 77; 3, с. 199].

У зв'язку з цим питання класифікації видів імунитетів набуває ще більшого значення в світлі теоретичного дослідження цього інституту.

На сьогодні відсутня чітка наукова концепція поділу імунитетів на види, як і чинне кримінально-процесуальне законодавство України не містить переліку імунитетів або переліку осіб, які ними наділяються.

Як справедливо вказує І. П. Корякін, численність видів імунитетів робить просто необхідним дослідження та виділення тих ознак, які утворюють його сутність. У цьому аспекті процес класифікації виконує також роль методу наукового дослідження, зокрема, інституту імунитету [4, с. 22].

У процесуальній літературі представлений ряд класифікацій імунитетів за різними підставами, водночас класифікація імунитетів за видовою належністю (тобто за правовим статусом особи) видається нам найбільш прийнятною.

Аналіз запропонованих класифікацій дає підстави для висновку, що більшість з них мають багаторівневий, складний характер.

Так, Ф. А. Агаєв пропонує виділяти такі види імунитетів: 1) дипломатичний імунитет; 2) імунитети осіб, що користуються міжнародним захистом; 3) депутатський імунитет; 4) імунитет суддів, посадових осіб правоохоронних і контролюючих органів; 5) свідочий імунитет; 6) імунитет громадських представників; 7) інші імунитети [5, с. 27].

В. І. Руднев називає такі види імунитетів: професійні (Президент, депутати, прокурори, судді); особисті (близькі родичі особи, яку притягують до кримінальної відповідальності); змішані (адвокати, священнослужителі). При цьому, автор веде мову про імунитети повні та усічені (часткові) [6, с. 8].

С. В. Лукошкіна виділяє такі види процесуальних імунітетів: 1) дипломатичний і консульський імунітет; 2) імунітет глави держави; 3) імунітет представників законодавчої влади — парламентський імунітет; 4) імунітет посадових осіб судової гілки влади; 5) імунітет посадових осіб правоохоронних і контролюючих органів; 6) імунітет адвоката; 7) свідочий імунітет [7, с. 46–47].

На наш погляд, найбільш прийнятною і зручною для користування видається класифікація запропонована С. Г. Волкотрубом, відповідно до якої видами імунітетів у кримінальному судочинстві є: імунітети посадових осіб, що виконують особливі за своєю вагою і значенням функції у державі та суспільстві; імунітети, пов'язані з міжнародними відносинами; імунітет свідків у кримінальному судочинстві [1, с. 21–22, 26].

Водночас, стосовно цієї класифікації вважаємо за необхідне висловити деякі міркування. На нашу думку, у системі видів імунітетів слід виділяти і професійний імунітет окремих категорій осіб, зокрема, адвокатів, нотаріусів. Особливе правове становище цих осіб обумовлене не тільки обов'язком зберігати професійну таємницю, тобто відомості, які стали їм відомі при здійсненні професійної діяльності, і з приводу яких вони не можуть бути допитані як свідки (свідочий імунітет), а й особливими умовами здійснення стосовно цих осіб кримінального провадження (зокрема, порушення кримінальної справи).

Виходячи з необхідності розрізнення професії певної особи і займаної нею посади [1, с. 21], на наш погляд, можна виділити такі види імунітетів у кримінальному судочинстві:

- 1) імунітет посадових осіб;
- 2) професійний імунітет;
- 3) міжнародно-правовий імунітет;
- 4) свідочий імунітет.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Волкотруб С. Г. Імунітет у кримінальному процесі України : монографія. — Харків: Консум, 2005. — 144 с.
2. Удалова Л. Імунітет у кримінальному процесі України // Право України. — 2003. — № 7. — С. 77–80.
3. Аскеров С. С. Суддівський імунітет у сфері кримінального судочинства як гарантія незалежності суддів // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання фахівців на міжнародному ринку вищої освіти. — Ужгород, 2007. — С. 199–201.
4. Корякин И. П. Иммуниет в уголовном судопроизводстве : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. 12.00.09. — Караганда, 2003. — 33 с.

5. Агаев Ф. А., Галузо В. Н. Иммуниеты в российском уголовном процессе. — М.: ТЕИС, 1998. — 135 с.
6. Руднев В. И. Иммуниеты в уголовном судопроизводстве : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. 12.00.09. — М., 1997. — 22 с.
7. Лукошкина С. В. Иммуниеты в российском уголовном судопроизводстве : дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. 12.00.09. — Иркутск, 2005. — 224 с.

АНОНС ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЙ НА 2012 РІК

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ

Шановні науковці! Організаційний комітет Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції інформує Вас, що *наступні* науково-практичні інтернет-конференції проекту «Імперативи розвитку юридичної та безпекової науки» будуть проведені у 2012 році:

Дата проведення конференції / Conference Date	Дата подачі матеріалу на конференцію (deadline)
22 січня «Сучасні тенденції соборності України»	до 15 січня
26 травня «Правові та політичні проблеми сучасності»	до 13 квітня
06 June (international conference — English language) «Global Security Governance and Political Transformations»	26 May
24 серпня «Актуальні проблеми зміцнення державності та національної єдності України»	до 24 липня
29 жовтня «Національна та міжнародна безпека в сучасних трансформаційних процесах»	до 29 вересня
20 грудня «Актуальні проблеми правоохоронної діяльності»	до 20 листопада

Прохання матеріали надіслати відповідно до обраної Вами дати участі у нашій конференції.

До участі в заході запрошуються студенти, курсанти, аспіранти, ад'юнкти, вітчизняні і зарубіжні вчені, провідні науково-педагогічні працівники вищих навчальних закладів та наукових установ, представники правоохоронних органів, а також громадських організацій.

З огляду на важливість заходу, а також актуальність заявленої тематики конференція сприятиме поглибленню досліджень проблем сучасної юридичної та безпекової науки. За підсумками конференції будуть сформовані рекомендації, які будуть направлені до вищих органів державної влади України та Європи.

У рамках конференції планується робота за секціями: 1. *Теорія та історія держави і права. Історія політичних і правових вчень. Філософія права.* 2. *Конституційне право. Міжнародне право.* 3. *Цивільне та сімейне право.* 4. *Кримінальне право. Кримінально-процесуальне право. Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право.* 5. *Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне та податкове право. Муніципальне право.* 6. *Трудове право.* 7. *Екологічне право. Земельне право. Аграрне право.* 8. *Фінансове право. Банківське право.* 9. *Господарське право.* 10. *Право інтелектуальної власності. Інформаційне право.* 11. *Національна, регіональна та міжнародна безпека.*

Робочі мови конференції: українська, англійська, російська.

Матеріали конференції будуть розміщені на Інтернет-сайті <http://www.natsecurity.com.ua>, а також будуть офіційно опубліковані у збірниках конференції у легальних видавництвах, зареєстрованих відповідно до законодавства України, які мають право на виготовлення друкованої продукції, а також матимуть міжнародний номер ISBN, а також УДК і ББК. Таким чином, дані збірники стануть можливим для використання у будь-якій бібліотеці світу, а не будуть простою збіркою неофіційних статей, які неможна ніде використати і на які важко посилатися при публікуванні результатів власного наукового пошуку.

Вартість публікації у збірнику тез доповідей складає **40 гривень за кожену** повну або неповну сторінку формату А4. Оплата за видання збірників надсилається на рахунок 2600 71535 84000 Укрсиббанка, ДРФО Ліпкан О.С. 313 580 1549, МФО банку 351 005.

Призначення платежу: Виготовлення друкованої продукції.

Ви офіційно сплачуєте гроші за видання збірника, а не поповнюєте невідомим особам їхні карткові рахунки. Це дає впевненість у тому, що видавництво, в якому надруковані наші збірники, є офіційно зареєстрованими в органах державної влади, а також те, що Ви отримуєте власні збірники поштою на адресу, вказану Вами в заявці.

У разі Вашої зацікавленості, просимо подати до друку доповіді, заявку та електронний варіант документа про оплату на участь в електронному вигляді на **e-mail: book@market-ua.com** відповідно до обраної Вами дати участі у нашій конференції.

У заявці необхідно вказати такі відомості:

- П.І.Б. автора (авторів), якому (яким) необхідно надіслати збірники;
- домашня адреса, код міста;
- контактний телефон;
- місце роботи або навчання, посада, вчене звання, науковий ступінь;
- e-mail, який буде вказаний на інтернет-сторінці для можливості поставити Вам запитання щодо наданих матеріалів.

З матеріалами попередніх конференцій можна ознайомитись на сайті:
<http://www.natsecurity.com.ua>

Вимоги до оформлення тез доповідей: матеріали подаються у форматі «doc» або «rtf» текстового редактора Microsoft Word; обсяг тексту – 2–10 сторінок; поля з усіх сторін 20 мм; гарнітура Times New Roman, кегль 14, інтерліньяж – 1,5.

Важливо пам'ятати!

Відповідальність за висвітлений матеріал у тезах несуть автори доповідей.

Кожна неповністю заповнена текстом сторінка оплачується як і заповнена. Рукопис не підлягає додатковому редагуванню, тому він має бути ретельно підготовлений.

На одну наукову працю надсилається 1 (один) примірник збірника на адресу першого автора, який вказаний у відомостях про авторів.

Оригінал документа про оплату зберігайте у себе.

Наші контакти: **Email: book@market-ua.com, academic@ukr.net**

Конференція «Імперативи розвитку юридичної та безпекової науки» – постійно діючий креативний хай-тек проект, заснований родиною Ліпканів у 2005 році. Результати конференції видаються друкарським способом офіційно зареєстрованим суб'єктом видавничої справи ФОП Ліпкан О.С., згідно з нормами ДСТУ, зокрема і **щодо накладу та розсилки** обов'язкових примірників, а також розміщуються на сайті www.natsecurity.com.ua.

Зміст і місію даного проекту ми хотіли б розкрити через постановку та відповідь на запитання, що найчастіше ставляться до нас.

Яке призначення даного проекту?

Основне призначення даного проекту – забезпечити українських студентів, аспірантів та вчених реальною можливістю публікувати результати власних досліджень для ознайомлення з ними широким кіл як української громадськості, так і зарубіжних вчених. Це досягається через: 1) безумовне розсилання матеріалів конференції *усім визначеним адресатам* відповідно до Законів України «Про обов'язковий примірник документів» від 9 квітня 1999 року № 595-XIV, «Про внесення змін до статті 8 Закону України «Про обов'язковий примірник документів» від 4 квітня 2007 року № 867-V (загалом 40 адресатів); 2) розсилання в бібліотеки тих навчальних закладів, учасники яких взяли участь в конференції ВНЗ, студенти або аспіранти матеріалів учасникам; 3) розсилання безпосереднім учасникам конференції; 4) публікацію матеріалів конференції в Інтернеті.

У чому полягає відмінність нашої Інтернет-конференції від звичайних та подібних Інтернет-конференцій?

Відмінність і престижність участі в нашій Інтернет-конференції обумовлена наступними принципами, що початково закладені в неї:

- 1) **комунікативність** – матеріали конференції публікуються не лише в збірниках тез, що друкуються, але й стають вільними для доступу в режимі читання в Інтернеті. Це уможливило ознайомлення з дослідженнями авторів більш широкого загалу, ніж читацька аудиторія збірників тез і матеріалів конференції, надрукованих на паперових носіях;

- 2) **економічність** — автор матеріалів не витрачає власних коштів на проїзд в інші міста, а також свого часу, і може знайомитися з матеріалами конференції і спілкуватися в зручний для себе час через форум одночасно з колегами з різних куточків країни;
- 3) **оперативність** — термін оголошення про проведення конференції і практичного виходу збірників не перевищує 3 місяців;
- 4) **плановість** — дати проведення конференцій є наперед визначеними, що дає можливість чітко планувати вихід власної статті в потрібний для резидента конференції час;
- 4) **системність** — наш проект є закритим системним комплексом, оскільки від стадії його розроблення до стадії практичної реалізації він перебуває повністю під нашим контролем;
- 5) **компетентність** — ви сплачуєте гроші не міфічним особам, поповнюючи невідомо кому карткові рахунки, а перераховуєте гроші на рахунок офіційно зареєстрованого в органах державної влади суб'єкта підприємницької діяльності за виготовлення друкованої продукції, що гарантує вам надійне і цільове вкладання власних коштів і реальність виходу збірника;
- 6) **гарантованість** — гарантією виходу збірника є повністю легальний процес проведення конференції, чіткість оголошених і проведених конференцій, і відповідно виготовлення і друк збірників, а також їхня подальша реалізація в офіційно зареєстрованих інтернет-магазинах;
- 7) **безперервність** — наш проект є постійно діючим, це означає, що дані конференції проводяться постійно в безперервному режимі;
- 8) **відкритість** — окрім запланованих конференцій, ми можемо проводити і друкувати на замовлення матеріали спеціалізованої конференції, присвячених розглядові окремих проблем;
- 9) **якість** — матеріали конференції якісно друкуються на відповідному папері і мають кольорову обкладинку, в Інтернеті вони викладені в спеціальному форматі, який є зручним для читання і роботи з текстами різної складності;
- 10) **відповідність державним стандартам** — кожний збірник конференції отримує УДК, ББК, а також має свій ISBN, і відповідно на задньому боці обкладинки — штрих-код (бар-код). Його друк відбувається на сертифікованому обладнанні і відповідає ДСТУ, що є свідченням його легальності та офіційності, на противагу іншим збіркам, які друкуються без зазначених вище нами вихідних даних, обмеженим тиражем, що: а) унеможливило його розсилку обов'язковим адресатам, визначеним у законодавстві України; б) призводить до відсутності даних збірників у чітко визначених адресатів обов'язкової розсилки; в) зводить нанівець прагнення авторів публічно висловлювати свої думки; г) спричинює відсутність ISBN і відповідно штрих-коду, а отже робить даний збірник неофіційним і непридатним для використання в бібліотеках України та світу, а також незареєстрованим у Книжковій палаті України; д) означає, що збірники готуються

лише за кількістю учасників, і окрім них, з матеріалами конференції ніхто ознайомлений бути не може.

Яким чином захищене право інтелектуальної власності публікацій авторів при розміщенні їхніх статей на Вашому сайті?

Використання високих технологій дозволило нам зробити зручним перегляд матеріалів попередніх конференцій таким чином, щоб зацікавлена особа могла *лише дивитися* той чи інший текст без можливості його копіювання.

Як взяти участь у даній конференції?

Брати участь у нашій конференції дуже просто. Потрібно завітати на наш сайт www.natsecurity.com.ua, обрати зручну для Вас дату проведення конференції і надіслати свій матеріал на нашу електронну адресу: e-mail: book@market-ua.com.

Скільки коштує участь у конференції?

Цінова політика участі обумовлена відповідністю даного видання усім вимогам ДСТУ, а також нормативам Книжкової палати України, щодо отримання міжнародних стандартних номерів. Відтак, ціна участі є пропорційною кількості сторінок, що ви їх надішлете, і в кожному конкретному випадку встановлюється окремо. А головне: окрім того, що вам *до дому* поштою прийде збірник матеріалів конференції, ваші матеріали *безкоштовно* будуть розміщені на нашому сайті, і з ними зможе познайомитися будь-яка людина на цій планеті.

Чи є альтернативи Інтернет-конференціям?

Нині, зважаючи на темпи життя, інформатизацію суспільства і дедалі зростаючу роль інформаційних технологій, альтернатив інтернет-конференціям не існує.

**Наш проєкт –
пропозиція авторам крокувати разом із нами в майбутнє.**

Навчально-наукове видання

НАЦІОНАЛЬНА І МІЖНАРОДНА БЕЗПЕКА В СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

*Матеріали науково-практичної конференції
Київ, 29 грудня 2011 р.*

Голова редакційної колегії: *В.А.Ліпкан*
Відповідальний за випуск: *О.С.Ліпкан*
Художній редактор *О.Г. Новіков*
Редактор *О.О.Машкова*
Комп'ютерне верстання *Д. Лепешин*

Підписано до друку 15.12.2011 р. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний. Умов.друк.арк. 7,21.
Наклад 300 прим. Зам. № 0301

Видавець ФОП Ліпкан Олена Сергіївна
03058, Київ, вул. М.Донця, 23, б, кв. 33
Тел. +38 099 313 6581, факс: +38 044 4040 483
E-mail: book@market-ua.com, сайт: www.book.market-ua.com.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3535 від 27.07.09.

Виготівник ТОВ «Дорадо-Друк»
09000, м.Сквира, вул. Щорса, 7
www.doradoalliance.com
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру ДК № 2600 від 01.09.2006 р.